

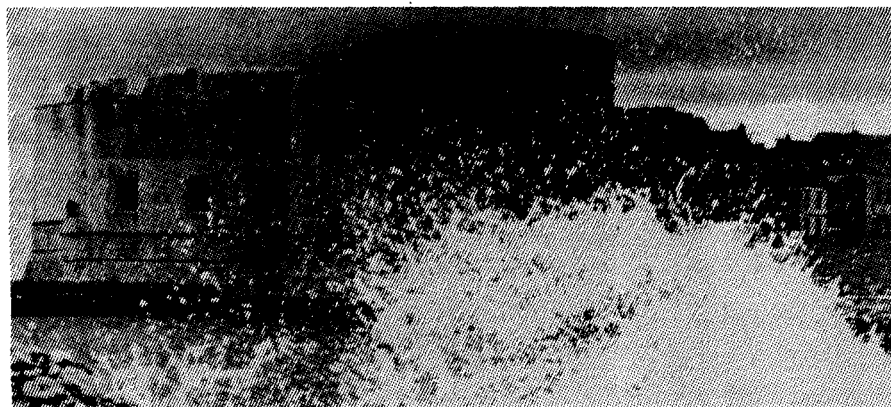
Iz vsebine

Str. 2: Pogovor s Petrom Kovačičem-Persinom

Str. 3: J. Lovrić o razmerah na Hrvaškem

Str. 7: Kako je z našim državljanstvom?

Str. 8-9: Obveščevalno-varnostna služba OF

V prah in pepel se sesedajo biseri svetovne kulturne dediščine, gozdovi noč in dan gorijo, nima jih več kdo pogasiti. To je še vedno podoba naše bližine. Mirovniki korakajo z malo odmeva od Haaga do Balkana in mi se sredi vsega tega mukoma osamosvajamo. Časi, svinčeni časi so še vedno tu, zato je prava luč edinole razum, z razumom strpnost in sposobnost slišati tudi drugega. O vsem tem je med mnogimi, ki te dni s takšno mislijo nastopajo v javnosti, spregovoril tudi predsednik RO ZZZB NOV Slovenije Ivan Dolničar, ko je govoril zbranim borcev-prekormorcem na proslavi v Kopru. (Poudarki iz njegovega govora so objavljeni na 5. strani.)

Dan D (drugič)

Po dobrih treh mesecih je Slovenija v drugo vstopila v samostojnost. Tokrat brez pompa in tudi brez tankov na cestah. Medtem je dokončno in povsem ugasnila tudi Jugoslavija, kar gre slovenskemu osamosvajanju še kako na roko. Zahod je ta razpad neke države že »vzel na znanje«, še posebej po srbsko-vojaškem puču, dokončnem zatonu Markovića in razplamtevanju srbsko-hrvaške vojne. Toda, vsaj za zdaj še ne ve – ali pa zaradi lastnih interesov in morebitnih koristi noče vedeti – kaj naj z »rezultatom razpada« počne. Ve namreč, da Jugoslavije ni mogoče več zadržati skupaj, ne more ali noče pa je še videti narazen. Tako je tudi Slovenija v nekem nedoločenem prostoru oz. stanju »ne notri, ne zunaj«.

Pravzaprav je Slovenija zdaj toliko zunaj, kolikor hoče biti in kolikor zmore. Za Beograd je Ljubljana že drugi planet, kajti iz Slovenije ni mogoče priti tja niti po pošti, niti po telefonu. Stiki s Srbijo so pretrgani – pa ne samo zaradi vojne na Hrvaškem. Za Evropo je Slovenija še vedno notri, kajti vztrajno ji svetujejo, naj se še naprej pogovarja o nekakšni prihodnosti nekakšne Jugoslavije in vsaj za zdaj je tudi še ne namerava priznati kot samostojnega mednarodnega subjekta. Slovenska samostojnost ali, nesamostojnost, bolje rečeno neodvisnost od nekakšne Jugoslavije, je trenutno videti zgolj kot problem naših notranjih sposobnosti in volje.

Slovenija je svoj drugi vstop v samostojnost vzela zares. Uvedla je svoj denar in svoje južne meje razglasila za mednarodne. Res je sicer, da nekateri vladni možje govorijo o nekakšni carinski uniji, kar je popoln nesmisel, toda dejstvo je, da zdaj dokončno začnejo delovati kot samostojna država. Kako bo delovala, pa je že drugo vprašanje. Glede na to, da so prvi dan samostojnosti banke zaprte, da ni odgovorov na številna »tehnična« vprašanja zamenjave dinarjev s tolarjem, da še niso znana razmerja slovenske valute do tujih, da še niso razrešena vprašanja mejnih režimov, da ostaja odprtih cela vrsta vprašanj glede slovensko-hrvaškega finančnega, gospodarskega in drugega sodelovanja, itd. se ni mogoče znebiti vtisa, da je slovenska vlada večji del moratorija enostavno prespala in je bila prisiljena o vseh teh zadevah razmišljati neposredno nekaj dni pred iztekom trimesečnega roka. Škoda, kajti poleg objektivnih problemov, na katere je težko ali sploh nemogoče vplivati, si je tako nakopala dodatne, tudi povsem nepotrebne. Očitno so si posamezne politične sile v tem trimesečnem »odmoru« bolj prizadevale utrditi lastne pozicije v razmerju sil kot pripraviti vse potrebno za čimmanj boleč vstop v samostojnost. Če bo Slovenija tudi v prihodnje delovala po tej logiki – logiki capljanja za dogodki – potem bomo Slovenci to samostojnost drago plačevali, vsekakor veliko dražje, kot bi bilo potrebno.

Matjaž Kralj

Izražamo globoko človeško solidarnost!

Izvršni odbor Republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije je na svoji seji 8. oktobra 1991 obravnaval razmere v Sloveniji in na Hrvaškem po izteku moratorija v zvezi z nadaljevanjem legitimnega procesa osamosvajanja.

Borčevska organizacija podpira ukrepe predsedstva republike, slovenske skupščine in vlade v smeri zagotovitve samostojne državnosti in popolne suverenosti Republike Slovenije, za njeno mednarodno priznanje in uveljavitev kot demokratične in sodobne države. Pričakujemo, da bo samostojna Republika Slovenija tudi v prihodnje odprta za demokratičen in enakopraven dialog pri iskanju izhoda iz jugoslovanske krize ter da bo dejavno prispevala k takšnemu mirovnemu procesu. Ker je še veliko nejasnih ali odprtih vprašanj v zvezi z mednarodnim priznanjem Republike Slovenije in naše neposredne prihodnosti, je pomembno bistvena vprašanja urejati s čimvečjo stopnjo nacionalnega soglasja, ozke strankarske interese pa podrediti interesom širše narodne in državne skupnosti. Ob tem ne bi smeli zanemariti gospodarskih, razvojnih in socialnih vprašanj, ki vse bolj pritisakajo mnoge sloje prebivalstva, še posebej upokojujence in nezaposlene, pa tudi borce. Nobenega dvoma ni, da je temelj državnosti lahko le učinkovito gospodarstvo.

Z razpadom zveznih institucij dosedanje Jugoslavije, ki so izgubile vsako legitimnost in z nezakonitim, samozvanim prilaščanjem oblasti s strani vojaškega vrha ter z brutalnimi nastopom JA na Hrvaškem je jugoslovanska kriza dosegla vrhunec. Povečuje se nevarnost neobvladljivega in nenadzorovanega nadaljnjega poteka krize, kar predstavlja neposredno nevarnost tudi za nas, ostale republike in za mir v Evropi. Izražamo globoko ogorčenje zaradi brutalne agresije na Republiko Hrvaško, ki je, poleg naštetih ljudskih

žrtev, še posebej med civilnim prebivalstvom, že težko prizadela številne kulturne spomenike in zgodovinska mesta.

Hkrati z zahtevo po takojšnji prekinitvi ognja in vseh sovražnosti izražamo hrvaškemu ljudstvu in vsem prebivalcem sosednje republike svojo globoko človeško solidarnost. Prepričani smo, da demokratična Evropa, še posebej pa Svet Evrope in Evropska skupnost, ob tem ne bi smeli ostati ravnodušni, saj so soodgovorni zaradi dosedanjega neustreznega ukrepanja, ki je enačilo žrtev in agresorja.

Dokler govori orožje, sta ogroženi tudi mir in suverenost mlade slovenske države. Ko potrjujemo svojo odločnost in pravico do samoobrambe, moramo tudi v nadaljevanju zgodovinskega procesa osamosvajanja ravnati odgovorno in ne dopustiti nasprotnikom izgovorov za morebitne vojaške posege. Nedopustno je odrekati se preteklosti, še posebno osvobodilnemu boju, ki naj je v času druge svetovne vojne uvrstil na stran zmagovite protifašistične zavezniške koalicije. Prav v napakah, storjenih na Hrvaškem, skušajo agresorji najti opravičilo za svoje ravnanje in v mednarodni javnosti oslabil podporo Republiki Hrvaški, češ da vodijo le akcijo proti oživiljanju neofašističnih teženj in sil.

Tudi pri nas smo priča željam za nasilno prekranje zgodovine ter poskusom rehabilitacije kvsišništva in kolaborantstva z okupatorji. Prav v takšnih ekscenčnih pojavih bi možni agresorji lahko iskali opravičilo in izgovor za morebitno ponovno in še hujšo agresijo na Slovenijo. Zato pozivamo vso slovensko javnost in vse v parlamentu zastopane stranke, da ne dovolijo, da bi bil zaradi takšnih primerov prizadet ugled nove slovenske države v sodobni in demokratični Evropi. Zaradi tega ta vprašanja tudi zaslužijo ustrezno opredelitev v novi slovenski ustavi.

Izvršni odbor
RO ZZZB NOV Slovenije

Temelj za novo državo

Zakon o lastninskem preoblikovanju podjetij, ki ga je vlada pripravila tik pred avgustovskimi počitnicami, je v skupščini povzročil pravcati razkol med njegovimi zagovorniki in nasprotniki tega modela odprave družbene lastnine.

Že ob obravnavi osnutka privatizacijskega zakona, ki ga je pripravil takratni podpredsednik vlade dr. Mencinger, je bilo v skupščini vroče. Njegov model avtonomne privatizacije je doživljal očitke, češ da bo na koncu zaradi pomanjkanja denarja država kljub vsemu dobila precej premoženja, mnogi pa so terjali tudi delavsko delitev delnic. Dr. Mencinger je takrat zagrozil, da bo odšel, če mu bodo vsiljevali zastojarske delnice, ki z iskanjem poti k zainteresiranim lastnikom nimajo nobene zveze. Čeprav je skupščina dala osnutku zeleno luč, je podpredsednik vlade odšel. Vlada sama se je namreč premislila in ni več hotela njegovega modela avtonomne privatizacije, ampak se je naslonila na ideje čudežnega harvardskega dečka dr. Jeffreya Sachsa. Pred-

log vladnega zakona, pod katerim sta bila zdaj podpisana novi predsednik za gospodarstvo dr. Andrej Ocvirk, (ki nikoli ni ne zagovarjal ne tolmačil tega zakona) in minister za planiranje Igor Umek, ki je lastninsko preoblikovanje podjetij utemeljeval na vzajemnih skladih in majhnih delničarjih. Presenečenje med poslanci in domačimi strokovnjaki je bilo veliko: koncept je bil povsem drugačen od osnutka zakona! Uvaževala namreč knjižno vrednost, velika podjetja se hitro spreminjajo v delniška podjetja, delnice pa gredo v prehodnem obdobju Skladu za razvoj, nato investicijskim skladom, pokojninskemu in odškodninskemu. Srednje velika podjetja morajo dati skladu od 30 do 50 odstotkov delnic, le prav majhna podjetja pa lahko delavci v celoti odkupijo. Vsi državljani naj bi dobili podarjene delnice slovenskega gospodarstva.

Prvi očitki so bili usmerjeni k poskusu vpletanja države v gospodarstvo, kar naj bi pomenilo upravljanje z delnicami v Skladu za razvoj. Tem očitkom so šle na roko tudi

izjave vladnih krogov, češ da je treba novi oblasti dati tudi materialno podlago, ki jo imajo še vedno v rokah nekdanji oblastniki.

Vlada pa je trdila: njen novi model pomeni hitro privatizacijo, da Sklad ni paradržavni organ, medtem ko so vzajemni skladi znana in uspešna oblika poslovanja z delnicami majhnih delničarjev. Zato da je model dober, saj pomeni vpeljavo znanega kapitalističnega načina, ki mu ni mogoče očitati gospodarske neučinkovitosti.

Vendar so ostali kritiki nemajni – tako zunaj Demosa kot v njem samem. Kazalo je, da predlog v skupščini ne bo dobil večine glasov. Zato je vlada potegnila novo potezo: predlagala je, da do deset odstotkov knjižne vrednosti vsakega podjetja razdeli med delavce. Toda tudi to ni zadoستovalo, ker so bili očitki naravnani na sam koncept.

V zboru združenega dela so se tudi odločili, da bodo obravnavali vse alternativne lastninske zakone, ki so bili na voljo: zakon vlade v senci in SDP (takoimenovani Pintarjev zakon), zakon, ki so ga

podpisali nekateri poslanci iz socialistične stranke in temelji na delavskem delničarstvu ter zakon, ki je izhajal iz Mencingerjevega modela.

V takšnih okoliščinah je pristala vlada na predlog poslanskih klubov, da v posebni skupini, v kateri bodo poslanec tudi predstavniki uradnega in vseh alternativnih predlogov, poiščejo rešitev, ki bo omogočala precej visoko spoznavnost med strankami. V tej skupini potem zagovorniki Mencingerjevega modela niso sodelovali. Sicer pa je usklajevana skupina takoj na začetku ugotovila, da lahko iščejo kompromise na podlagi vladnega modela.

Le-ta prinaša hitro odpravo družbene lastnine, vzajemnim skladom pa tudi ne gre ugovarjati. Predvsem je skupina želela odpraviti ugovore na račun podržavljenja, kar naj bi dosegla z odločitvijo o začasnem upravnem odboru Sklada za razvoj. Močan je bil tudi pritisk na vlado, naj omogoči večji delež za delavske delnice, dogovorjeno pa je bilo tudi, da kupnino od prodaje podjetij namenijo v poseben sklad za potrebe gospodarstva.

To so poglobitna tri vprašanja, pri katerih je bil dosežen

kompromis. Vendar je bilo to za družbenopolitični zbor premalo: SDP terja večji delež delavskih delnic (do 35 odstotkov) in nadaljnja določila, ki bodo preprečila podržavljanje podjetij. LDS meni, da je predlog zakona zdaj boljši, vendar osnova njegovega koncepta ni spremenjena. Predlaga dopolnila, s katerim bi med drugim uvedli prednostne delnice, ki ne dajejo upravljaljskih pravic. Tudi Svobodni sindikati vztrajajo na 30-odstotni razdelitvi podjetij med delavce, medtem ko Neodvisnost vidi v doseganju dogovora možnost za nadaljnje sporazumevanje. V zboru združenega dela so ostali pri svojem: obravnavali bodo vse modele lastninjenja in se odločili za tistega, ki bo zagotavljal učinkovitejšo gospodarjenje. Zbor občin pa je vladni predlog že sprejel... gospodarsko učinkovit namreč ni jasen. Odvisen je tudi od tega, ali bo slovensko gospodarstvo ob pomoči ustreznih gospodarskih pogojev, ki jih mora zagotoviti vlada, oživil. Predvsem pa se je pokazalo, da bi morala vlada že prej ljevala.

govore, v katerih bi razčistili temeljne ugovore in pojasnili posamezne rešitve. Vse kaže, da je vsem predstavljenim modelom skupno iskanje najustreznejše poti iz družbene lastnine. Pri tem je za Slovenijo pomembno zlasti to, da doseže rešitve sporazumno, kajti to bi dalo podlago za sprotno odpravljanje težav, ki bodo gotovo še nastajale. Nenazadnje jih imajo v vseh tistih vzhodnih državah, kjer so se že lotili lastninskega preoblikovanja. Pri tem pa ni nepomemben tudi občutek za razpoloženje ljudi. Državstveno porazdeljen del podjetij lahko prinese občutek pravice, seveda pa ne daje odgovora na to, ali bodo delnice zares tudi kaj vredne. Odgovor na to, ali bo sedanji vladni model v končni fazi tudi vladni predlog že sprejel... gospodarsko učinkovit namreč ni jasen. Odvisen je tudi od tega, ali bo slovensko gospodarstvo ob pomoči ustreznih gospodarskih pogojev, ki jih mora zagotoviti vlada, oživil. Predvsem pa se je pokazalo, da bi morala vlada že prej ljevala.

Vesna Burnik

S Petrom Kovačičem Peršinom

Emancipacijsko vezani na južnoslovanski prostor

Družbena raven je odraz družbenih mehanizmov

Naš današnji sogovornik je profesor slavistike in primerjalne književnosti, samostojni kulturni delavec, urednik revije 2000 vse od ustanovitve. Ukvarja se z esejistiko, publicistiko in uredništvom. Njegovo ožje področje zanimanja sta personalistična filozofska misel in slovenska kultura. V esejih pogosto obravnava svoje raziskovanje o metafizičnem, kako se le-to pojavlja v slovenski kulturi; ukvarja se z vprašanji naroda in prestrukturiranja slovenske družbe, z vprašanji o demokraciji, civilni družbi in nenazadnje o družbenem dialogu.

Kot urednik je izdal več prevodov filozofskih del, zdaj pa pospešeno pripravlja za objavo Kocbekova politična besedila. Prva knjiga je že izšla in zajema čas od Kocbekovega pristopa k OF slovenskega naroda pa do odhoda slovenske delegacije v Jajce. Druga knjiga pa bo zajemala čas od Avnoja do konca Kocbekove politične poti (nekako do leta 1950). Spriči obsežnosti zbranega gradiva, meni Peter Kovačič Peršin, se pa utegne zgoditi, da bo nastala še tretja knjiga iz tega sklopa.

Peter Kovačič Peršin sodi med nadaljevalce slovenske krščansko-socialistične misli. Meni, da je bilo raziskovanje vloge in mesta krščanskih socialistov v novejši slovenski zgodovini zanemarjeno. Edina knjiga Janka Prunka na to temo pa po Peršinovem mnenju ne zadošča, saj ni mogla zajeti vsega razvejanega krščanskega socialnega dogajanja. Zato sam tem bolj raziskuje politično delovanje Janeza Evangelista Kreka, Gosarja in drugih ter pravkar pripravlja za tisk Zbornik o krščanski socialni misli in akciji – s prispevki sodobnih avtorjev.

Zdi se, da je bil morda v slovenskih cerkvenih krogih še pred časom resneje upoštevan in morda celo »ogledan« za kakšno bolj posvečeno nalogo v predvidenem razvoju slovenskih političnih sprememb, pa se ni izkazal za primerne, ker nastopa preveč individualno in personalistično. Kakorkoli že, z njim smo se pogovarjali o nekaterih, danes nadvse aktualnih vprašanjih.

Kako ocenjujete razmišljanje in aktivnosti krščanskih socialistov v slovenski stvarnosti – po prvih demokracijskih volitvah?

Ocenim sem, da je treba krščansko prebivalstvo aktivirati. Na to sem opozarjal že najmanj deset let pred spremembami. Spominjam se še daljnega pogovora z Mitjo Ribičičem na SZDL, ko sem spraševal, zakaj se krščanskim socialistom ne omogoča javno udejstvovanje. Takrat sem v zvezi z gospodom Grmičem Mitji Ribičiču tudi povedal svoje mnenje – namreč, da nikoli ne bo postal mariborski škof, če ga bodo sočasne oblasti forsirale oziroma, da se bo moral, če bo vendarle postal škof, povsem ravnati po vatikanski politiki. Takrat ni bilo poslušna za takšna moja razmišljanja. To je bil čas gonje proti Kocbeku, tudi proti reviji 2000, v kateri smo pisali o nujnih družbenih spremembah in tudi spodbujali oživitve krščanskega socialnega gibanja, da bi s tem navsezadnje tudi zavirali konzervativno krščansko politiko.

Vendar sem takrat vselej znova naletel na odpor. Tu-

di znotraj revije so nekateri sodelavci menili, da razmišljam preveč ostro in da se klerikalizacija slovenske družbe ne more več ponoviti. Ravno takrat sem za krajši čas tudi odstopil s svojega mesta pri reviji. No, ustvarjalno jedro revije 2000 pa se je vendar usmerilo v to, da do klerikalizacije ne bi več prišlo.

Kako torej ocenjujete sedanji trenutek, je klerikalizacija spet tu?

V nekem smislu vpletanje – vsaj nižje duhovščine – v politiko občutimo. To je dejstvo. Slovenska cerkev je na izrazito idejno populistično-fundamentalistično stopnjo, ohranja katoliški evangelizem, medtem ko cerkveno vodstvo sledi pač vatikanski politiki. Papež Wojtyła je imel, kot vemo, za svojo nalogo zrušiti socializem, kar je iz katoliškega stališča razumljivo. Se pa tudi papež zaveda, da s tem problem še ni rešen.

Lahko pa rečemo, da so na ravni škofov pri nas stvari dialeško zastavljene.

Kaj pa slovenska krščanska inteligenca?

Vsakdo, ki se je v preteklosti identificiral s krščanstvom, je bil onemogočen in

to so dejstva. Večkrat sem sam opozarjal, da je to za slovensko družbo zelo nevarno, saj se zaradi te nenehne degradiranosti ustvarja odpor. Če se je krščanska inteligenca uveljavila, se je tako, da je svoje krščansko prepričanje prikrivala. Ta inteligenca zdaj nima v sebi drugega kot odpor do vsega, kar je v zvezi s starim sistemom. Rezultat njenega prejšnjega družbenega neuvajanja je zdaj dejstvo in to je zunaj vsake sodobne družbene konotacije.

Kako je mogoče, da ta del inteligence vendarle danes ne vidi čez rob tako imenovane domačije kulture?

Kako naj funkcionira, če pa je bil takorekoč potisnjen v zakristije?! Je pa še en razlog, zakaj je naš katoliško-krščanski prostor tako konzervativni tudi na kulturnem področju. Slovenski katolicizem je namreč izredno konzervativni tudi v primerjavi s svetovnim katoliškim položajem, vendar se ravno s svojim konzervativizmom dobro prilagaja sedanji vatikanski politiki. Slovenski katolicizem nikoli ni sprejemal osebnih pogledov in tudi ne širših sodob-

nih katoliških pogledov oziroma tokov. Prav tako ni pred drugo svetovno vojno sprejemal tistih krščanskih gibanj pri nas, ki so odstopala od trde linije (na primer križarskega gibanja in personalistične filozofije) in so se gibala v območju kulture tudi na družbeno-politični ravni. Ta trdi katolicizem ni sprejemal niti, sredinskih teženj (npr. nekega Gosarja). Tako še danes prevladujejo v cerkvenih krogih sholastični pogledi – kot na primer pri ministru Capudru. Jaz sem takšen pogled spoštujem, nikakor pa nisem za to, da postane merodajen za družbeno celoto.

Ob tem opredeljevanju razmer in razmerij je treba povedati še nekaj: da je to konzervativno katoliško strukturo v bistvu ohranjal prav prejšnji okosteneli sistem, ki je takšnega nasprotnika tudi lažje obvladoval.

Spomladi ste v Dnevnikovi prilogi Podmornici pisali o jugoslovanskih razmerjih. Opozarjali ste na libanoni-

zacijo Jugoslavije. Ta »se nam je zgodila«. Kako pa ocenjujete sedanji trenutek?

Takrat so me nekateri napadli, češ da napovedujem vse črno. Menil sem namreč, da so v resnici že takrat vsi udeleženci pogovorov gledali na Jugoslavijo s figo v žepu. Kot publicist nisem navijal za nobeno zasnovo posebej. Sem pa rekel, da je bila avnojska formula ob svojem času in v prostoru uestezna. Menil sem tudi, da bi jo bilo potrebno redefinirati, sicer bo prišlo do vojne. Vojna je in bojim se, da se ne bo omejila le na srbsko-hrvaški spopad. Vendar se bo čisto na koncu treba pogovarjati o nekakšnem sožitju. Nekakšen model takšnega sožitja bo spet aktualen.

Imate v mislih tudi Slovenijo?

Slovenijo v teh razmišljanjih vsi izvemajo. Smo pa tako ali drugače (emancipacijsko gledano) vezani na južnoslovanski prostor bolj, kot želimo to danes videti. Če želimo to povezanost

presekat, se takoj postavlja vprašanje, ali nam ne bo drugačna naravnost bistveno ogrozila slovenskega obstoja.

Kako pa je po vaše z nacionalnim vprašanjem v povezavi z zdaj že razpadlo Jugoslavijo?

Prepričan sem, da nosi svoj del krivde pri tem tudi Slovenija, ki ni znala gledati problema iz širših koncepcij, ampak se je ukvarjala le sama s seboj. Če to prenesemo na Evropo: če bi se na evropski ravni dogajalo kaj takega kot pri nas, bi evropska skupnost pač – razpadla.

Menite, da je Evropa prebolela vse nacionalistične opcije, ki so izvirale iz razmer ob koncu prejšnjega stoletja?

Menim, da je tako in da se nekateri parcialni pogledi (neofašistov in nacistov) v demokratičnih družbah marginalizirajo.

Kje je pri vsem tem prostor za človekovo duhovno prostost?

Menim, da duhovno prostost lahko posameznik izpričuje v vsakršnih okoliščinah, družbena raven tega pa je odvisna od družbenih mehanizmov. V prejšnjem sistemu takšna svoboda ni bila zagotovljena, zdaj, ko se oblast determinira na načelih protikomunizma, pa se zdi, da bo obnovljala tudi napake starega sistema. Navsezadnje je neka družba svobodna takrat, ko na primer: javni mediji niso pod nadzorom države...

Za konec še vprašanje iz sence vojne v sosesčini: kaj lahko rečete o moči besede nasproti govornici orožja?

Vsa angažirana literatura je ideološki jezik in lahko le še priliva na ogenj vojne. Poznamo literaturo revolucionarnih gibanj in literaturo osvobodilnih vojn, vendar to zvečine ni velika literatura. Nič čudnega torej ni, če so že stari Rimljani rekli, da med vojnami muze molčijo.

Hrvaški pisatelji pa so ustanovili pisateljske vojne odrede...

To je tragično. Kaže na to, da se tudi umetnik ne more dvigniti nad resnice časa.

pogovarjala se je: Bojana Žokalj-Jesih

Iz pisem bralcev

Koga moti slovenska spominska znamka?

Bil je spominski pohod na Triglav, sprejem pohodnikov, pisanje pisem in razglednic... Na Pokljuki pred hotelom Šport so prodajali tudi spominske ovojnice in razglednice s potrebnimi znamkami. Prodajalec vsega tega je bil strokovnjak in je pravilno nalepil ustrezne znamke, odtisnil spominske žige s pohoda in pristavil tudi za tujino predpisane znamke. Sam sem poslal pismo v Avstralijo, opremljeno z navadno znamko in še desetinarsko spominsko z napisom Slovenija.

Zanima me, kakšno pot ima navadna in kakšno letalska pošta za tujino. Iz Avstralije sem namreč od naslovnikov dobil obvestilo, da je bila spominska znamka z napisom Slovenija uničena (poččkana), znamka Jugoslavije pa običajno žigosana

na in nedotaknjena. Podobno so mi povedali znanci in prijatelji iz Kranja, ki so tudi s pohoda pošiljali pošto v tujino. Vselej so bile znamke z napisom Slovenija poččkane. Sprašujem se: kdo in kje na pošti nas tako sovraži, da pošiljke v tujino tako popacka?

Slavko Perčič, Medvode

Spoštovani!

Odgovor na vaše vprašanje smo poiskali kar na ljubljanski centralni pošti. Zadeva je takšna: slovenska spominska znamka šteje kot dodatna nalepnica ali priložnostna nalepka in v PTT prometu Jugoslavije ni bila priznana kot redna znamka, kar je bilo med drugim pojasnjeno tudi v uradnem »PTT vjestniku«. Niso pa slovenski poštarji zasledili kakršnihkoli dodatnih navodil, ki bi komurkoli izmed poštnih uslužbencev nalagala počekavanje ali kaj

podobnega. Na ljubljanski pošti so nam povedali, da je ta spominska znamka s Plečnikovim motivom načrta za stavbo slovenskega parlamenta doživela po številnih predelih Jugoslavije lep sprejem in so jo pošte naročale za svoje filatelistične zbiralce. Če pa se je izkazalo, da so pošiljke z dodano spominsko znamko prihajale do naslovnikov poččkane, so to očitno počeli posamezniki na določenih poštah samoiniciativno, se pravi na lastno pobudo. Naj še dodamo, da gre vsa letalska pošta v tujino prek Beograda... Toliko v vašo in našo vednost. Poštni uslužbenec na ljubljanski pošti, ki nam je postregel z informacijami, pa je resnici na ljubo tudi pristavil, da so slovenski poštarji že bili opozorjeni na takšno početje, vendar ga zaenkrat ni mogoče oceniti kot množičnega.

Zakaj so pozabili na nas?

Praznovanje krajevnega praznika v Javorniku – Koro-

ški Beli je bilo doslej vsako leto slavnostno, letos pa je potekalo bolj v duhu politike zdajšnje slovenske vlade oz. posameznih vodilnih strank. Prejšnja leta je bil posvečen spomenu petih zavednih Slovencev, ki so se tako ob prihodu fašistov vključili v NOG. Borili so se proti ogrožanju slovenskega naroda, vendar so jih Nemci 4. septembra 1941 ustrelili kot talce. To so bili Franc Podgornik, Karol Kragulnik, Albin Šavli, Ludvik Stražišar in Franc Frelih. O njihovih junaštvih so časopisi, predvsem Glasilo železarne Jesenice, veliko pisali.

Letos poteka petdesetletnica tega dogodka, vendar so nanj povsem pozabili. Res je bilo ob prazniku veliko športnih prireditev, pripravili so slikarsko razstavo, bilo je tudi srečanje osemdesetletnikov, a pri spomeniku talcev na Koroški Beli ni visela nobena zastava, tako kot prejšnja leta, na spomeniku padlih na Javorniku tudi ne. Žalostno in sramotno se mi zdi to še posebej, ker se je pred-

sednik ZB prizadeval, da bi do proslave v spomin talcev prišlo. Vaščani in svojci, ki so doslej bili posebej vabljeni, mislimo, da so gospodje v krajevni skupnosti prehitro pozabili te junake. Tudi v neodvisni Sloveniji bomo morali spoštovati tiste, ki so dali svoja življenja v boju naprednih sil proti fašizmu; narod namreč, ki ne spoštuje svoje zgodovine, ne more biti svoboden.

Ivanka Podgornik, žena talca, stara 82 let

Grb republike Slovenije

Ne nameravam se spuščati v razpravo o heraldiki (grboslovju), ker sem na tem področju popoln laik. Kot državljana republike Slovenije pa me zelo motijo polemike o novem slovenskem grbu. Nekateri mu očitajo ocfarstvo. Neki poslanec (imena se ne spominjam) je v skupščini izjavil, da mu manjkata samo še dve črki, to je OF, pa bi bil grb Osvobodilne fronte. Spet drugi mu očitajo,

da je to domobranski oziroma grb nekdanje Narodne zaveze.

Oboji se motijo. Res je, da sta OF in NZ imeli v grbu Triglav. Prav to dejstvo dokazuje, da je Triglav simbol vseh Slovencev, ne glede na politično opredelitev. In prav to dejstvo je dovolj velika motivacija, da imamo v grbu Triglav in ne neke krvoločne zveri ali ujeđe (panter, orel), saj smo miroljubni narod.

Sicer pa so v sedanjem slovenskem grbu take oblikovne spremembe, da ga ni moč zamenjati za grb OF ali NZ. Zato prenehajte s polemiko okrog državnih simbolov in se posvetite raje gospodarski problematiki! Pri tem mislim tudi na zastavo, ki je enaka ruski in slovaški, zato pa imamo na zastavi grb (po mojem bi bilo bolje, če bi bil lipov list), da se razlikuje od ruske in slovaške. Sicer je tudi Hrvaška zastava po razporedu barv enaka holandski in luksemburški, a to Hrvate posebej ne moti.

Žarko Žbogar, Piran

Hrvaška preživlja dneve in noči more

Med sirenam in zaklonišči

Hrvaška je do grla v vojni. Več kot tretjina svojega ozemlja ne nadzira, fronta od Vukovarja do Dubrovnika pa je dolga okrog sedemsto kilometrov! Vojna je na vratih Zagreba in iz stavbe državnega predsedstva na Gornjem gradu se zadnje dni jasno slišijo detonacije s komaj trideset kilometrov oddaljenega bojišča. Domala vsa Hrvaška, razen Istre, preživlja dneve v zakloniščih. Čeravno se je zdelo, da se je z zračnimi alarmi v glavnem mestu ponekod po nepotrebnem pretiravalo, obstajala je bojazen, da se je s tem namenoma stopnjevala vojna psihoza, je položaj v zadnjih dneh dejansko dramatičen. Celo Gorbačov, ki je terjal od jugoslovanskega vodstva, naj se vzdrži stopnjevanja vojne, govori o podatkih, po katerih se pripravlja napad na Zagreb. In napad na Banske dvore se je zgodil!

Obe strani navsezadnje skrivata tudi podatke o številu mrtvih. Uradni viri pravijo, da je bilo doslej na hrvaški strani okrog sedemsto smrtnih žrtev. Vendar so pred nekaj dnevi na tiskovni konferenci v Osijeku omenjali devetnajst vlačilcev trupel, ki so jih odpeljali v ožjo Srbijo. Z drugih bojišč prav tako poročajo o takšnih morbidnih podrobnostih. Tudi, če število sovražnikovih žrtev nameroma povečujemo, lastne pa znižujemo, bo dosedanji saldo smrti vendarle neprimerljivo večji od tistega, kar se zdaj priznava. Resnici so po vsem sodeč bližje ocene o deset tisoč mrtvih, kakor je izjavil pred nedavnim ubiti opozicijski voditelj Ante Paradžik.

Ni izgledov za ustavitev vojne. V dramatičnem in patetičnem sobotnem nočnem sporočilu javnosti je predsednik Tudman objavil neke vrste postopno splošno mobilizacijo. Ko je klical »brate in sestre, naj izpolnijo svojo sveto dolžnost v obrambi domovine«, je dejal, da položaj terja, da »mobiliziramo vse svo-

je sile v obrambni vojni« in, »da se morajo vsi, ki jih pozivajo v vrste hrvaške vojske, odzvati takoj, medtem ko se morata celotna oblast in vse ljudstvo organizirati za potrebe obrambe domovine«.

Hrvaška je do grla v vojni. In povsem sama. Ostala je brez zaveznikov v nekdanji državi Jugoslaviji. Ne le zato, ker se prijatelji navadno ob kopičenju težav osipajo. Deloma je to tudi posledica politike, ki jo je vodila. Trimesečni moratorij, ki ga je Slovenija, kot kaže, izkoristila za to, da bi se čim bolje pripravila na samostojnost, je prinesel Hrvaški le vse globlje pogrezanje v vojna razdejavanja. Zavoljo objektivnih okoliščin tok dogajanj v Sloveniji in Hrvaški ni mogel biti identičen in je bil s tega zornega kota vsak poskus trdnega povezovanja njunih usod le ne-realni poskus vleke. Bosna je proglasila nevtralnost v vojni, ki je nima za svojo, ne le zato, ker je njena politika bližje kompromisarskim rešitvam, ampak tudi zato, ker bi vsakršno stopnjevanje spopadov na njenem ozemlju nujno pomenilo tudi konec te republike.

Makedonija je daleč in Hrvaški, kot je videti, niti ni bilo do tega, da bi jo približala. Tako je bil pred nedavnim ustavljen postopek proti tistim, ki so sodelovali v splitskih demonstracijah, v katerih je bil smrtno zadet makedonski vojak Gešovski. Razen tega, da Albanci umirajo v vrstah hrvaške obrambe, po vsem sodeč – kakor temu pravijo – kot plačanci – menda za osem tisočakov dinarjev mesečno, Kosovo ni odgovorilo na opozorilo Stipe Mesića, da jim ne bo nihče ničesar podaril, kar je bil dovolj jasn poziv k »vstaji«.

Hrvaška je ostala osamljena tudi na mednarodni ravni. Njen predsednik se je te dni vrnil praznih rok iz Italije, kakor je tudi že prej zaman trkal na številna svetovna vrata. Hrvaška politika ne skriva razočaranja in gneva

zaradi košaric, ki jih je dobila. Končno je odkrila, da svet ni tako altruistično razpoložen, kot je sama od njega pričakovala: noče umirati za sodobno Hrvaško niti za njene meje, ima lastno predstavo o tem, kakšna naj bo videti sodobna evropska država, zato zdaj priznanje Hrvaške neodvisnosti povezuje s sporazumom o jugoslovanski skupnosti. Čeravno je Hrvaška dala dosti na svoj položaj žrtve, kar je sem ter tja, iz propagandnih razlogov, še potencirala meneč, da bo tako kupila mednarodno priznanje, svetovna uradna politika kljub vsemu domala izenačuje bojujoči se strani. Morda na ravni točne Zimmermannove ocene, da v tem trenutku nobeni izmed obeh strani ne ustreza mir. Seveda je izenačevanje krivde težko sprejeti: ve se, kdo je prvi začel in znano je, da je Hrvaška razdejana. Toda, zdi se, da je za svet pomembnejše, kdo bo prvi prenehal. Poleg tega se Hrvaška ni znebila hipoteke endehazije, še posebno, ker se ni resno in jasno distancirala od njenih aktualnih prizvokov.

Hrvaška je do grla v vojni. In do grla v notranjih težavah, ki bi jih bilo tudi v miru težko reševati. Čeravno se zdi, da ni bila homogenizacija na Hrvaškem nikoli večja, sta se v njej prikazali dve pomembni razpoki. Ena skozi Hrvaško kot državo in druga skozi hrvaško ljudstvo. Hrvaško vrhovništvo se ni potrudilo, da bi pridobilo Srbe na Hrvaškem, pri čemer je najbrž v svoji zmagoviti evforiji pričakovalo, da se mora manjšina ukloniti večini. S svoje strani je celo storila vse, da jih pahne v naročje Miloševićeve politike. Zato velik del Srbov ne more podpreti hrvaškega vrhovništva, slednje pa, ki postavlja enačaj med sabo in Hrvaško, ni niti poskušalo animirati hrvaških Srbov, da bi branili republiko kot svojo domovino.

Zdelo se je, da bodo odpadniško ceho kninskih in deloma vzhodnoslovanskih Sr-

bov plačali tisti, ki žive v mestih. Vzdušje linča, v katerega so stlačeni vsi s tipičnimi priimki, je šlo vse do odpuščanja z dela in izganjanja iz zaklonišč. Pregarjalska histrija je stopnjevana s skrivanjem notorične resnice – da zavoljo agresije na Hrvaško dandanes enako trpi vse njeno prebivalstvo – hkrati pa s trditvijo, da Srbi molčijo o četniških zločinih zato, ker jih podpirajo. Takšno vzdušje je menda doseglo višek z izjavami nekaterih uradnih predstavnikov hrvaške politike, češ da skupno življenje Srbov in Hrvatov ni več možno, kar so ponekod razumeli kot ukaz za ukrepanje.

Morda zato, ker je imelo vse skupaj neželene posledice v mednarodni javnosti ali pa zato, ker je politika dojela, da ji stvari polzijo iz rok tako zares, da je obstajala dejanska bojazen reprize zadržke »kristalne noči«, (ko so porazbili izložbena okna srbskih lastnikov), v daleč širšem obsegu, je hrvaška vlada to organizirano stihijo skušala ustaviti. Simptomi naglega obrata so bili skupni ostanek srbskih in hrvaških intelektualcev in z njimi televizijska oddaja o »sožitju« Hrvatov in Srbov. V njej so predstavniki obeh narodov, zavedajoč se nevarnosti, pokazali kar največjo stopnjo medsebojnega upoštevanja in celo pozornosti, kot bi bili v idiličnih odnosih ali kot bi hodili po jajcih.

Razpoka v hrvaškem narodnem telesu pa se je pojavila med javnostjo (ali narodom) in oblastjo in celo v samem vrhu vladajoče stranke. Hrvaška je vse bolj nagnjena k rešitvam, ki so radikalnejše od tistih, ki jih zastopa njen predsednik. Pred enim letom ga je nosila po rokah, danes pa ga šteje domala za poglavito oviro na poti k zmagi v tej vojni. Čeravno je takšno mnenje zgrajeno predvsem na medijskih manipulacijah, deluje, zlasti, kadar je povezano s človeškim obupom na bojiščih in v zbegih. Operetno načrtovana obramba kaže,

da je bila pred časom nevarnost vojne vendarle razumovana povsem neresno. Ko so zadeve že krenile navzdol, so jezni mladohadezejevci vzeli obrambo v svoje roke, čeprav za kaj takega niso bili kvalificirani. Ponekod so se tako razgreli, da so celo odklanjali poslušnost vrhovnemu poveljstvu. Tako je v nekem trenutku resno grozila nevarnost anarhije, v kateri bi vsakdo krojil svojo pravico. Da bi se temu uprla, je vlada stopila v bran pravne države in je začela govoriti o privatnih vojnah. Pred nekaj dnevi so tako začeli objavljati izsledke o vlačugah vojne na hrvaški strani: o preprodajalcih orožja in vojnih špekulantih. Na enem zadnjih saborskih zase-

danj se je resno zatresla Tudmanova karizma. Kasneje je sam govoril o poskusu puča v zares nenavadni kombinaciji: radikalnih hrvaških strank, vojnih jastrebov in četnikov. Zdaj je nevarnost za oporekanje Tudmanu še bolj izrazita. Celotni tisti, ki so njegova desna roka, ki so se ob sprejemanju nove ustave z vsem srcem zavzemali za njegova velika pooblastila, zdaj agitirajo za njihovo zmanjšanje.

Hrvaška je do grla v vojni. V tem trenutku sploh ni jasno, kako in kdaj bo iz nje splavala. Pritrdilen odgovor na to ali ji bo sploh uspelo, bolj temelji na prepričanju, da je ljudstvo – nepremagljivo.

Jelena Lovrić

Komentiramo

Ko si na svojem

Trije meseci, ki so zaradi brionskega dogovora postavili na led vse tiste korake, ki bi morali normalno slediti razglasitvi samostojne in neodvisne Slovenije, so minili. Slovenija je na svojem. Ob teh dogajanjih, ki so vse težje razumljiva, ki sejejo vse več groze, jemljejo življenja in budijo strah pri vseh sosedih Hrvaške, je bil skrajni čas. Seveda pa nosi tisti »če si na svojem« s seboj vse, kar si lahko pod temi besedami predstavljamo. Ko jemljejo otroci slovo od družine in gredo na svoje, jim starši običajno položijo v popotničko besede: sedaj skrbiš zase! Sam. Nasloni se nase, zaupaj predvsem vase. Nekateri dodajo doto, večina pa jamstvo: če nas boš potreboval, se oglasi. Malokdo ne ponudi vsaj rame.

Za državo velja isto. Računati mora nase in na svoje prebivalce. Mnogokrat se mora osloniti na zatrdilo sosedov, da si želijo dobrih odnosov, da imajo razumevanje za morebitne težave, ki bi lahko nastale, toda vsem tovrstnim jamstvom sledijo zahteve. Merilo je odgovarjanje z isto mero.

Če torej starši potem, ko je odšel otrok na svoje, čez čas zgroženo ugotavljajo, da potisne njihovo dete vsakič, ko se sreča s težavo, glavo v pesek in upa, da bodo novejše navade vžgale, si država kaj takega težko privoščiti. Slovenija je dobila vse svoje meje, tudi najdaljšo, doslej nevarovna mejo s Hrvaško. Poskrbeti bo morala, da jo bo varovala. To ni le značilnost vsake države, varovana meja pomeni, da ima država nadzor nad vsem tistim, kar se dogaja za njenimi mejami. Ve, kdo vanjo prihaja, kaj prinaša s seboj. Tako varovanje lastnih meja običajno pomeni, da država lastnim in tujim državljanom z zakoni in odloki predpisuje, kaj je v državi zaželeno in kaj ne. Če torej država

Slovenija nadzira svoje meje, mora logično pričakovati, da bo tako ravnala tudi vsaka sosednja država.

Ko se je s torkovim jutrom Slovenija prebudila z zaprtimi bančnimi vrati, Slovencem slovo od jugoslovanskega dinarja ni bilo neznanost. Tudi pretirano presenečenje ni bilo, saj so ljudje z mrzličnim pretapljanjem dinarjev v marke, franke in šilinge. Že davno pred tem dali vedeti, da vedo, kaj je dobro zanje in za njihov žep. Ni jih bilo mogoče slepiti s pripovedovanjem, naj tega ne počno, ker da narodnogospodarsko, torej za državo Slovenijo, to ni dobro. Ljudje so ocenili, da tudi 37 ali 40 dinarjev za marko ni

preveč, kajti ob tej inflaciji bo z marko še zmeraj mogoče kako preživeti. Morda so plačali kak dinar preveč, toda spoznanje, da za črno devizno tržnico v mejah slovenske države najbrž ne bo več prostora, v bankah pa deviz tudi ne bo kar naenkrat na pretek, je bilo močnejše. Večji »maherji« so gotovo še za rep ujeli dinarsko posojilo s fiksnimi obrestmi. Ker cene drvijo navzgor hitreje, kot so ljudje sposobni slediti, tudi mrzlično nakupovanje ni bilo redko. Toda vse to so normalne reakcije posameznika, ki se zaveda, da se lahko zanese le nase.

Kaj bo prinesel cel teden dni predaha, v katerem bomo dobivali za en jugoslovanski dinar en bon, lahko le ugibamo. Sosednja Hrvaška se bo hotela gotovo zaščititi pred poplavo vse manj vrednih dinarjev, ostali v Jugoslaviji tudi. Kaj bo, ko bo teden mimo, koliko inflacije bo še »popil« začasni slovenski denar, imenovan bon, je mogoče le ugibati. In kaj slaba tolažba je, če si sedaj v šali pravimo, da bo pravi slovenski denar, tolar, brez drobiža, saj o imenu tega še nič ne vemo, pa lahko torej sklepamo, da bomo imeli poslej v Sloveniji le še velik denar. Klasa s stotimi zrni ne bomo imeli, torej se tudi ne moremo bati, da bo klas že dovolj za kruh. Vse sedanje neznanke, ki temeljijo na logiki, da se države med seboj pogovarjajo z isto mero, pa hudomušno označuje takle predlog za ime novega denarja: naj bo en noj, njegova stotina pa sto peskov.

Jelka Zupanič

Jugoslavija: ujeti v evropsko zanko

Ko bodo bralci časopisa TV-15 prebirali ta izvod, bo že potekel najnovejši ultimat Evropske skupnosti sovražnim stranem v Jugoslaviji. Ker pa lahko brez najmanjšega tveganja napovedujemo nadaljevanje spopadov, naj bi bruseljska birokracija zdaj začela razmišljati o gospodarskih ukrepih.

Po poročilih iz Utrechta, kjer so se v nedeljo sestali zunanji ministri, naj bi se Evropejci v sankcijah povežali z Mednarodnim denarnim skladom in Svetovno banko, to pa najbrž spet pomeni kaznovanje vse Jugoslavije za zločine, ki so jih naredili tisti, ki jih gospodarska uspešnost že tako niti najmanj ne zanima: Miloševićev režim in generalni vrh.

Že dobri stari Niccolo Machiavelli je v svoji legendarni knjigi Princ svaril šibke

države pred preveč tesnimi povezavami z močnimi. Slovenski politiki očitno niso brali prebrisanega svetovalca državnikov svojega časa ali pa so popolnoma pozabili lekcije zgodovine. Slovensko razumevanje pojma »Evrope« je namreč presunljivo: namesto da bi »Evropo«, ali z drugimi besedami gospodarsko moč, delali doma in se otepali prirojenega provincializma, se držimo balkanizma, po domače-politične prevlade nad gospodarstvom – kot pijanec plota. V zunanji politiki pa delamo nasprotno napako: Evropi, kateri Slovenci sami po sebi ne pomenimo prav nič, se ponujamo kot na razprodaji.

Še v predplebiscitnem času smo zavrnili nekaj priložnosti za jugoslovanske koalicije proti Miloševiću, s tihim pristankom na lažne dokaze La-

zarja Mojsova o domnevnem štabu albanske iredente na čelu. Bili smo prepričani, da bomo brez južnega bremena takoj v Evropi in nismo se mogli bolj zmotiti. Tudi za Slovence, ki moramo pri tem diskretno pomagati, je zato zdaj bistven vojaški poraz srbsko-jugoslovanske armade, ki po mnenjih zahodnih vojaških strokovnjakov nikakor ni (več) tako močna, kot je videti po njenem uničujočem delu v Hrvaški. Tudi Slovenci krvavo potrebujemo poraz Armade. V nasprotnem primeru bomo kmalu v velikih težavah in te morda ne bodo prihajale samo z Juga.

Dovolj poučna je že politika naših sosed. V času, ko bi s priznanjem Slovenije in Hrvaške morda še spodkopali tla Miloševićevim ambicijam, se niti Madžarska niti Avstrija zaradi bruseljskega diktata nista upali narediti tega koraka. Pretiranega malikovanja Avstrije bi se lahko izogibali že zaradi tamkajšnje dolgotrajne politike asimilacije koroskih Slovencev, če že ne za-

radi avstrijske nemoči v vplivanju na evropsko politiko.

Se hujši in še bolj dvoličen primer pa je Italija. Po nedavnem obisku politikov fašističnega Socialnega gibanja, sicer četrte največje italijanske stranke, v Beogradu, se v italijanskem političnem prostoru počasi, a vse bolj nezadržno širi stara in (z vlogo Jugoslavije v hladni vojni) samo utišana opcija Istre in Slovenskega primorja kot delov Italije. Najbrž je tih dogovor med srbskim vodstvom in nekaterimi italijanskimi političnimi silami edini vzrok, zakaj je Istri prihranjena krvava morija. V nasprotju z Avstrijo, ki si samo želi biti pridna v očeh Evropske skupnosti, lahko v Italiji tudi notranjepolitični razlogi pomagajo k prevladi takšne opcije. Vse je sicer relativno in Italija je še vedno ena najmočnejših gospodarskih sil sveta, toda po podatkih Italijanske komercialne banke tradicionalni politični kaos počasi vpliva tudi na doslej nedotaknjena srednja in mala podjetja. Se bodo italijanski politiki na-

mesto s trdim delom in negotovimi rezultati drastičnih političnih sprememb, za katere so se pred časom na referendumu dogovorili Italijani, ra-

je ukvarjali z zunanjepolitičnimi ambicijami? Vse druge evropske države se na Balkanu predvsem boji-jo prevlade nemškega vpliva, zato jim bolj kot akcija ustrezajo status quo, pa čeprav neprijetno smrdi po nedolžnih žrtvah in vojaških škornjih. Za Združene države Amerike pa je na Balkanu pomem-

ben predvsem kakršenkoli že red, četudi vojaški, saj so preveč zaposleni z Irakom in Haitijem. O pomembnem političnem orožju v znamenju grozečih premikov sredozemskega ladjevja bodo razmislili šele, če bo položaj ušel z vaje-ti. Zato je zdaj edina rešitev za Slovenijo in Hrvaško vojaški poraz Armade, ki ga bo treba izbojevati z lastnimi močmi in v Ljubljani drugače kot v Zagrebu.

Barbara Kramžar

Po sporazumu o gospodarski zvezi med republikami nekdanje Sovjetske zveze

Ali po gospodarski zvezi tudi nova zveza suverenih držav?

Pred dnevi so v kazahstanski prestolnici Alma Ati predsedniki vlad dvanajstih nekdanjih sovjetskih zveznih republik dosegli sporazum o ustanovitvi gospodarske zveze. Ta v grobih obrisih predvideva skupno monetarno in davčno politiko, carine, energetiko in transport.

V uradnih krogih v Moskvi ob tem poudarjajo, da gospodarski dogovor daje veliko možnosti tudi za dogovor o Zvezi suverenih držav. Zato se postavlja vprašanje, kdaj naj bi se na pogorišču nekdanje boljševistične SZ rodila nova »Zveza«.

Stare navade umirajo počasi. Zato bo nekdanji Sovjetski zvezi težko razbiti sedemdesetletno dediščino večnacionalne komunistične skupnosti. Pravzaprav ne gre za državo, pač pa za imperij, ki se zdaj sooča z neizbežno dekolonizacijo. Kakšna utegne biti usoda njenih posameznih delov? Bodo srednjeazijske republike s 50 milijoni Muslimanov sledile turškemu sekularizmu ali pa bodo podlegle muslimanskemu fundamentalizmu? Ukrajinci na Zahodu na primer bi se raje kot ruskim priključili evropskim gospodarskim integracijam. Japonci že dlje časa čakajo na gospodarski prodor na sovjetski Vzhod.

To so torej interesi in z njimi pobožne želje nekaterih. Toda dolgoletno plansko gospodarstvo in s tem medsebojna gospodarska povezanost, predvsem odvisnost od največje in najstarejše sestre Rusije pa kakorkoli že na drugi strani narekujejo nujnost novega gospodarskega sporazuma.

Dogovora v Alma Ati niso podpisale le tri pribaltske države, ki so že dosegle tudi formalno suverenost. Njim, po mnenju strokovnjakov, nemara grozi izolacija in z njo gospodarska katastrofa, kajti surovine, uvožene iz drugih (gospodarskih) republik bodo odslej prisiljene plačevati po nekajkrat višji ceni kot doslej, ob tem pa še v »trdnih« zelenih bankovcih.

Ostalih dvanajst podpisnic dogovora v kazahstanski prestolnici se torej dobro zaveda, da se bo s skupnimi močmi lažje upreti naraščajoči inflaciji, ogromnim dolgovom tujini, pomanjkanju in lakoti, ki že dolgo trka na vrata obubožanih prebivalcev. **Zunanji dolg nekdanje Sovjetske zveze znaša po nekaterih podatkih okrog 77 milijard dolarjev, narašča tudi inflacija,** čeprav so pravo vrednost te neprijetne številke poskušali sovjetski ekonomisti in politiki karseda prikriti.

Bilo je veliko predlogov hitre in radikalne ekonomske prenove (Stalin, Javilinski), kljub temu pa v Moskvi doslej še niso oblikovali tistega pravega, konsistentnega programa gospodarske reforme. Med dokazi za to je še vedno velika zadržanost bogatega Zahoda, ki se razen za prehranske drobnotice ne odloča za večjo in sistematično ekonomsko pomoč. (Zanimivo je tudi, da je Gorbačov zahteve Moskve do zahodne pomoči za prihajajočo zimo zmanjšal od prvotnih 14,7 milijard dolarjev na 10,2 milijarde dolarjev.)

Omenjeni sporazum v Alma Ati, ki je postavil temelje nekakšnemu novemu sovjetskemu »komonveltu«, je torej nujen, ne pa zadosten pogoj za neko določnejšo ekonomsko skupnost. Dolgoletna nasprotja so namreč pregloboko zakoreninjena, da bi se republike na ozemlju nekdanje Sovjetske zveze že rešile grozeče nevarnosti, ki bi jo lahko označili z eno samo besedico – »jugoslavizacijo«.

Matej Šurc

Romunija: štetje časa po svoje

Kaj takšnega se v novem času še ni zgodilo: niso bili generali tisti, temveč delavci, ki so se bojevali za povratek komunizma v državo! Z nasiljem so poskušali romunski rudarji zavrteti kolo zgodovine nazaj. Zaradi pomanjkanja in zaradi infiltriranih tajnih policistov v njihove vrste.

Teden dni prej, preden so ga strmoglavili, je romunski predsednik vlade Petre Roman še odgovarjal na vprašanja tujih novinarjev. Bil je optimist, prepričan, da je svojim odločnim reformnim programom na dobri poti. Toda, Romunija je »znotraj eksplodirala«, kot je dejal neki predstavnik romunske opozicije, potem ko so v politično dogajanje znova posegli rudarji.

Pred romunsko predsedniško palačo, tokrat zastraženo s tanki, so rudarji postavili zahteve, ki Romuniji niso dajale nobene možnosti več. Niso zahtevali le višjih plač ali boljše delovne pogoje, temveč so zahtevali ustavitev vseh reform, ki jih je uvajal premier Roman, kakor tudi preklic vseh korakov, ki jih je vlada do tedaj že storila, da bi državo rešila Ceausescujeve dediščine. Predvsem naj bi tudi vrnili cene na raven pred uvajanjem njihovega svobodnega formiranja in uvedli sistem trdnih cen po »komunističnem« vzorcu.

Ob tistem času so se v predsedniški palači posvetovali predsednik Iliescu in politiki vseh v parlamentu zastopanih strank o ustanovitvi »vlade narodne enotnosti«. Toda, tudi res koalicijska vlada ni mogla izpolniti zahtev rudarjev. »Če bi to storili, potem bi izdali vse, za kar smo se do zdaj bojevali,« je dejal ob koncu dogajanja neki predstavnik Kmečke stanke. Opozicija je namreč ves čas očitala vladi mlačnost pri izvajanju njenih reform v prid tržnemu gospodarstvu. Rudarji pa so zahtevali konec vseh poskusov s tržnim gospodarstvom.

V Craiovi mestu v Olteniji, je tako so pisali tuji reporterji, nek moški nemočno opazoval razbitine svojega majhnega poslovnega lokala. Ko so se peljali tam mimo proti Bukarešti, so »mineri« spotoma razdeljali ne le železniško postajo, temveč tudi lokale nekaterih redkih zasebnih meščanov. »Nazorno smo videli, kaj je njihov cilj, kaj hočejo: nazaj v kameno dobo,«

je dejal nesrečni privatnik.

Res, v Romuniji gre za enkratni fenomen. V neki prejšnji vzhodnoevropski državi se niso uprli generali, ki bi zahtevali obnove komunizma, temveč delavci. Premier, ki so ga rudarji strmoglavili, Petre Roman, je govoril: »Nismo imeli na voljo dovolj časa, da bi spremenili miselnost naših ljudi!«

Marsikaj priča v prid mnenju, da so bili rudarji, tako, kakor že lani, ko so na nujno zahtevo predsednika Iliescuja razbili opozicijo, tudi letos grobo izkoriščani. Tako kot lani so bili tudi letos vsaj delno opremljeni z gumijevkami, ki so jih iztrgali policajem.

Čeprav so rudarji potrebovali en dan, da so po poteh, polnih ovir, pripotovali v Bukarešto, so imeli dovolj časa, da so zapustili za seboj pravo razdejanje, nakar so skoraj igrave obračunali z varnostnimi silami okoli sedeža romunske vlad in njenega predsednika Romana. Kasneje so oblasti ta dogodek opravičevale z izjavo, da so bile varnostne enote »nepripravljene in presenečene«. Šele neposredno nato, ko je premier Roman že odstopil, so se po-

Sicer redko, vendar se je iz nemirne Bukarešte pojavila tudi kakšna miroljubna slika: stavkajoči rudarji delijo svoje kose kruha celo s policaji.

javili tanki, da bi zastražili palačo. Ko pa se je na koncu čutil ogroženega tudi predsednik Iliescu, so varnostne sile dobile strelivo in dovoljenje, da orožje lahko pogojno tudi uporabijo.

V Bukarešti izjavljajo, da sta se premier Roman in predsednik Iliescu že več kakor eno leto zagrizeno bojevala za oblast. Po poskusu prevrata v SZ so reformske sile, zbrane okoli Romana, očitale konzervativnemu krilu okoli Iliescuja, da tudi pripravlja prevrat. Na površje je prišel seznam, na katerem so bila imena tistih privržencev opozicije, reformatorjev in novinarjev, ki naj bi jih ustrelili. Tudi premier Roman je bil na tem seznamu. Njegov politični sopotnik Claudiu Jordache je obžaloval, ker je prevrat v Moskvi tako kmalu propadel. »Samo dva tedna kasneje, pa bi v Romuniji ugotovili, kakšni so resnični obrazi tukajšnjih komunistov!«

Kakorkoli že, ogorčenje delavcev zaradi delovanja gospodarskih reform je pristno, z njimi pa se strinjajo tudi številni drugi Romuni. Rudarji so spoznali, da je treba spet nekaj storiti za »jasne odnose«. Samozavesti jim res ne manjka. Celo Ceausescu se jih je v sedemdesetih letih močno bal. Tudi njemu so postavili svoje »zahteve«. Med pogajanja so ga nekako obkolili in mu zagrozili, da ga utegnejo skrajšati za glavo. Ceausescu je se tedaj, kakor zdaj Iliescu, spretno izmazal, kasneje pa se je kruto maščeval. Na tisoče rudarjev je izginilo, mednje pa so nato prišli neki nenavadni ljudje. Prevladuje prepričanje, da so rudarji in njihov sindikat preplavljeni s tajnimi agenti.

Vendar, časi so se spremenili. Sindikalnemu voditelju Comsi ni uspelo obdržati svojih ljudi na vaje-tih. Iliescu se je sicer rešil, vendar so rudarji uvedli svoje štetje časa v Romuniji. »Zdaj ne računamo več z leti, temveč s križarskimi pohodi rudarjev, z mineri-adami«. Minuli je bil drugi pohod te vrste, naslednji pa bo tudi kmalu tukaj, menijo poznavalci romunskih razmer.

fl-

V dneh, ko smo pripravljali ta sestavek, je na črni (in najrealnejši) borzi 100 nemških mark veljalo 3000 dinarjev. Tako je znašala povprečna slovenska avgustovska pokojnina 200 DEM, borčevska pa za nekaj vrčkov piva več. Nam najbližje konvertibilne valute ne omenjamo zaradi tako zelenega približevanja k Evropi, ampak zato, ker je postalo že običajno, da si iz primerjalnih in varčevalnih razlogov takšne številke bolje predstavljamo. V mislih smo imeli zakonski par – upokojenca z dvosobnim družbenim stanovanjem in z večino stroškov, ki k temu sodijo.

Ali prejematna upokojenca vsak svojo pokojnino ali je pri hiši ena in edina, veste sami najbolje. Mi smo upoštevali eno pokojnino in okvirne osnovne življenjske stroške za dva: stanarino, vodarino, plačilo porabe električne energije, osnovno hrano in pralni prašek. Kaj smo ugotovili? Ugotovili smo, da upokojenec od pokojnine odšteje samo za stanovanje, vodo in elektriko tisočaka in pol – 50 DEM torej ali eno četrtno denarja. Ker še ni zime in ker so sistemi plačevanja kurjave različni, tega stroška sploh še nismo upoštevali. Če bi ga, bi stroški segali že tja med 40 in 60 DEM.

V prehrabeno košarico smo zbasali dvajset artiklov in še enaindvajsetega – pralni prašek. Vse skupaj je po cenah iz srednjecenovne Emonine trgovine zneslo okroglo 100 DEM.

V košarico smo naložili: 3 kg krompirja, 3 kg sladkorja, kilogram soli, 2 kg riža, 2 kg moke, 15 litrov mleka, 15 štruc (80 dag) belega kruha, štiri škatle margarine, dve majoneze, škatlico jušnih kock (12 kock), štiri konzerve sardin, 1 kg srednje dragega sira, 2 konzerve paštete, pol kg prešane šunke, 1 kg posebne in 20 dag trajne salame, 2 kg govedine in pralni prašek (3 kg). Do sem smo že porabili 150 mark – s stroški za kurjavo pa bi bilo uporabljeno vse.

Česa nismo upoštevali? Nakratko – vsega ostalega. Nismo upoštevali, da si mora

Košarica Rdeče kapice

ali
Kako naj preživi o penzionist

Dejstvo je, da so statistični podatki iz najrazličnejših področij našega življenja zelo relativna stvar; zato je danes težko kar iz rokava stresti trditve, da na primer upokojenci s svojimi pokojninami živijo še kar zadovoljivo v primerjavi s še redno zaposlenim prebivalstvom, ko pa se na vsakem koraku srečujemo z vedno novimi znamenji revščine enih in drugih. Ne bomo se lotevali tako zamotanih in vprašljivih (?) primerjav, zato pa vam bomo skušali predstaviti neko malo okvirno podobo upokojenskega finančnega trenutka.

povprečen upokojenec sem tja tja kupiti kakšno novo spodnje perilo, da kupi sem ter tja pisma in znamke, da je naročen vsaj na enega ali dva časopisa, da mora od pokojnine plačevati tudi davek, da mora za zdravila, ki niso na recept, plačevati zasoljene cene (za tako imenovane parafarmaceutske izdelke so se pravkar cene povišale kar za 30 do 50 odstotkov). Tudi nismo upoštevali raznih participacij za zdravila, ki veljajo za vse, minimalnega mesečnega nujnega prihranka za krajši oddih, za pogreb ali rezervno.

Ste se prebili do tod? Dobro. Zdaj si lahko ogledate še nekatera povišanja cen posameznih prehrabnih arti-

klov od začetka letošnjega junija pa do sredine septembra. Moka se je v povprečju podražila za tri dinarje na kilogram, jajca so s treh dinarjev poskočila na šest, sir s 135 na 168 din (cenejši), pralni prašek s 165 din za 290 din, srednje kakovostna suha salama je s 350 dinarjev poskočila na 550 din, škatlica jušnih kock pa s 35 na 70 din. V naši košarici preživetja ni ne zobne paste, mila, šampona, a je kljub temu vsakomur jasno, da se z golimi 200 DEM dva starejša človeka le po čudežu lahko prebijeta skozi mesec.

S 400 DEM (dvema pokojninama) se da skromno, pa vendarle še nekako preriniti. Seveda razni pretresi

– v obliki večjih nujnih stroškov (popravila bele tehnike, napeljav) takoj postregajo s hranilnih knjižic še tistih nekaj fickov zlate rezerve. Prejšnji teden je na primer stala zamenjava tesnilne gume na vratih pralnega stroja 800 din. Kadar pa družino zadene nesreča in vstopi v hišo smrt, se v mnogih primerih že pojavi problem plačila pogrebnih stroškov. Najcenejši žarni pogreb namreč stane (cena je iz ljubljanskih Žal) 13.000 din. Po občinskih odborih ZZB NOV smo povprašali in dobili odgovor, da v takšne namene sicer nimajo odmerjenih posebnih sredstev za pomoč v sili in da je od občine do občine denarna

stiska različna; če pa drugih možnosti ne najdejo, si pomagajo z enkratnimi priznanimi.

Kako je torej mogoče, da mnogi upokojenci kljub vsem podražitvam še zmorejo sem ter tja prihraniti kakšen dinar? Ne kupujejo novih oblačil, odpovedujejo se priboljškom, kdor le more in ima priložnost, si pridela zelenjavo doma.

In kje so podobe o sodobnem upokojencu, ki si na novo organizira življenje (potuje, obiskuje muzeje, galerije, gledališča in kina)? V knjigah in revijah iz tujine.

Vstopnica za en sam malce boljši koncert vas namreč ta hip stane 250 din, gledališka vstopnica je tudi okrog 200 din, za kino pa morate odšteti 100 din. Za strastne obiskovalce abonmajskih koncertov so časi še posebno zaguljeni, saj stane karta za sezono

upokojenci, kljub večinoma zelo majhnim pokojninam, le nekoliko na boljšem, saj so zvečine oskrbljeni vsaj s krompirjem, zelenjavo in kurivom za zimo.

Spominjam se enega izmed nekdanjih urednikov, ki je pripovedoval o predvojnih časih in se spominjal, kako polne so bile trgovine raznovrstnega blaga, ki pa ga je večina ljudi lahko le z žalostjo opazovala skozi okna izložb. Zdi se, da bo tako pri nas tudi v teh časih. Kaj naj bi sicer drugega počela povprečna upokojenka, ko v izložbi zagleda Murino bluzo za 5000 din ali zimsko jakno (nič posebnega!) za 12 tisočakov?

V splošnem so časi debelih krav najbrž za več kot le sedem let mimo. Vračamo se k popravljanju stare garderobe, h krpanju nogavic, k vlaganju ozimnice in rednejšemu zahajanju v javne knjižnice.

Dvajset artiklov, ki smo jih zbasali v košarico

(septembrske cene)

olje	1 l	53,90 din
krompir	1 kg	6,00 din
kis	1 l	50,70 din
sladkor	kg	25,00 din (ali že 45! din)
sol	kg	18,00 din
riž	kg	54,40 din
moka	kg	16,20 din
jajca	10	60,00 din
mleko	l	16,40 din
kruh	80 dag	30,90 din
margarina za kuho	25 dag	23,00 din
majoneza	10 dag	26,50 din
južne kocke	12	69,90 din
sardine Eva		30,60 din
sir, ement.	kg	164,80 din
pašteta	20 dag	45,00 din
posebna salama	kg	176,50 din
prešana šunka	kg	442,60 din
trajna salama	kg	555,60 din
goveje meso	kg	200,00 din
pralni prašek mixal	3 kg	290,00 din

1991/92 med 1000 in 1500 dinarji. Nekaj malega bolje je morda le pri tedenskih in vikend paketih za oddih v slovenskih zdraviliščih, ki jih je celotno stanje v Jugoslaviji spravilo ob domala vse tuje turiste in so zdaj nadvse dobrodošli tudi upokojenci s plitvimi žepi (za dostopnejše cene in s popusti).

Današnjemu upokojencu pride nadvse prav, če se je še v dneh aktivnega službovanja privadil kakšni posebni in donosni spretnosti, če se je naučil vrtnariti, če si je morda na robu mesta znal pridobiti v najem krpico zemlje... V tem primeru so kmečki

Zdi se, da bodo namreč tudi nakupi knjig postali le redkost, povezana z darilnimi ukrepi za posebne priložnosti.

Kdor je bil skromen že doslej in si je z varčevanjem pridobil nekaj osebnih dobrin, bo znal preživeti, če je seveda še pri močeh in zdravju. Ni pa še povsem jasno, kako bo z onemoglimi in nemočnimi, ki se kljub prigranari pokojnini za polno pokojninsko dobo ne morejo iz svojega pokriti na primer oskrbnine v domu za starejše občane in bodo morali priti na sezname občinskih podpirancev.

B. Ž. J.

Končuje se seznam mladinskih raziskovalnih taborov

Vedno več jih je

Dolga leta smo pri nas prisegali na mladinsko prostovoljno delo, oziroma mladinske delovne brigade in ko se je pred leti v Sloveniji pojavila ideja, da je ta oblika preživetja, so njeni nosilci doživeli marsikateri grenak trenutek. Toda, pokazalo se je, da imajo prav. Vse bolj so se uveljavljale druge, bolj sodobne oblike, ki jih lahko z eno besedo imenujemo mladinski raziskovalni tabori. Pri tedanji ZSMS, ki je bila nosilka organizacije, so ustanovili Center za dejavnosti in je pri njej deloval do leta 1989. Ko je takrat ZSMS postala strankarska organizacija, se je Center za mladinsko prostovoljno delo preselil pod okrilje takratnega Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje in se preimenoval v odbor. Z novim zakonom o državni upravi pa je odbor prerasel v Urad za mladino pri ministrstvu za vzgojo in izobraževanje ter šport.

O letošnjih raziskovalnih taborih pa smo se pogovarjali s svetovalcem v tem ministrstvu Mirkom Vavpotičem.

»Letos so organizatorji prijavili 51 taborov, kar je precej več kot lani; lahko bi rekli, da se je število povečalo kar za sto odstotkov. Zaradi tega smo že morali delati selekcijo in nekaj taborov je ostalo zunaj naših okvirov. Glavni razlog za to pa so bila finančna sredstva.«

Ali je kaj taborov odpadlo?

»Od načrtovanih 51 taborov jih je pet odpadlo, in sicer so dva odpovedali še pred ju-

nijsko vojno. Vzrok za to so bile organizacijske težave. Trije pa so dejansko odpadli zaradi vojne, kar je po našem mnenju izredno malo. Eden je bil mednarodni pragozdni tabor, ki naj bi potekal v kočevskih gozdovih. Dva socialna tabora pa je imel prijavljen Republiški odbor Rdečega križa, ker pa je imela in še ima ta organizacija toliko drugih obveznosti, so ju odpovedali. Prav tako niso še izvedli tabora za polno življe-

nje, ki ga organizira medškofijski odbor za študente in naj bi potekal v bližini Zadra.«

Kdaj potekajo te dejavnosti?

»Bali smo se, da bo zaradi vojne osip taborov večji, saj so jih organizatorji večino načrtovali ravno v juliju in avgustu, to je poleti. Letos so se nekateri začeli že maja, nekaj jih je bilo septembra, trije pa naj bi se zvrstili do konca tega meseca. Nekaj je tudi takšnih, ki trajajo celo leto. To so stalni mirovni tabori, nekaj je socialnih, ki so se razvili iz tabora v Hrastovcu, kjer tabor uspešno poteka že nekaj let. Za nas je dejstvo, da potekajo tabori tudi v drugih mesecih, pozitivno, saj si želimo, da bi se na tem področju skozi vse leto nekaj dogajalo. Pri tem pa se pojavlja problem udeležbe, saj na taborih v glavnem sodelujejo dijaki in študentje. Za njih je sodelovanje izven počitnic vprašljivo. Verjetno bo tudi v prihodnje večina taborov potekala v poletnih mesecih.«

Kako ste zadovoljni s potekom letošnjih taborov?

»Po podatkih, ki jih imamo, so bili tabori zadovoljivo organizirani in izvedeni. Lahko rečem, da so kar na taki ravni, kot smo jo pričakovali

pred vojno. Problem pa so bili mednarodni tabori. Osip tujcev je bil res kar velik, delno pa se je zmanjšalo tudi število naših raziskovalcev, ki so sodelovali na podobnih akcijah v tujini.«

S katerimi problemi, oziroma temami se ukvarjajo mladinski raziskovalci na taborih?

»Vsebine taborov je zelo različna. Največ jih je ekoloških in v treh ali štirih letih se je pokazalo, da so najbolj zanimivi. Povedati je tudi treba, da smo na njih dosegli tudi kar visoko strokovno raven in njihovi izsledki imajo precejšen odmev v okoljih, kjer potekajo. Druga velika skupina so socialni tabori, ki tudi imajo že precejšnjo tradicijo. Omenil sem že tabor Hrastovec, ki je zelo znan v krogu ljudi, ki se ukvarjajo z zdravljenjem takšnih bolnikov. Imamo tudi nekaj taborov z raziskovalno-človekoljubno vsebino. Taka je predvsem kmečka solidarnost, ki poteka na Tolminskem, kjer se raziskovalci ukvarjajo z možnostmi za revitalizacijo tega območja, ki je redko poseljeno in še to predvsem s starejšimi ljudmi. Vrsta taborov pa ima mirovne, planinske, etnološke in različne druge raziskovalne

vsebine, organizirajo pa jih različne fakultete. Paleta dejavnosti je tako zelo pisana in v njej so tabori od bolj delovnih do taborov, ki so zelo visoko strokovno pripravljene in zahtevajo tudi takšno udeležbo. Menimo, da lahko vsakdo najde nekaj, kar ga zanima.«

Koliko mladih pa je v posameznih taborih?

»Na posameznih taborih je udeležba zelo različna. Predvideno pa je, da bi bilo na njih približno dvajset udeležencev, dejansko pa se število giblje od deset raziskovalcev, kar je res najmanjše število, takšnih taborov je zelo malo, največ pa je takšnih, kjer je od 20 do 30 udeležencev, na nekaterih pa je celo do 100 raziskovalcev. Tako številna udeležba je predvsem na tistih taborih, kjer imajo več izmen. Letos se je taborov udeležilo skupaj več kot tisoč mladih. To je sicer precej manj kot v letih, ko so še potekale delovne akcije. Glede na naravo dela in na način prijavljanja, ki je individualen, pa je ta številka kar velika.«

Kako pa je s financiranjem taborov? Kdo zagotavlja denar?

»Naš odbor ni izključni fi-

nancer, ampak prispeva k vsakemu taboru do 50 odstotkov potrebnega denarja. Ostali del denarja mora zagotoviti organizator sam. To je tudi zagotovilo, da bo projekt zaživel. Naš interes je, da nimamo taborov, ki bi bili sami sebi namen, ampak, da imamo takšne tabore, ki vlečejo za seboj določen projekt, ki daje nek uporaben rezultat. Z ravnijsko doseženega še nismo zadovoljni, saj se še pre pogosto dogaja, da je nek tabor odlično zastavljen, visoko strokovno organiziran, njegovi rezultati pa ostanejo zaprti v predalu.«

Verjetno se že pripravljate na tabore, ki bodo prihodnje leto?

»Tako je. Hkrati s tem, ko urejamo rezultate letošnjih taborov, pripravljamo tudi razpis za prihodnje leto. Objavili ga bomo v sredstvih javnega obveščanja in ga poslali dosedanjim organizatorjem. Prijave bodo prihajale do konca tega leta, ko jih bo pregledala ustrezna skupina strokovnjakov in se odločila, katere bomo podprli. Pričakujem, da bo prijav še več kot letos, saj se ta dejavnost precej širi, ne vemo pa, koliko denarja bo za te namene.«

Bojan Kuntarič

Zakon o državljanstvu – v skladu s političnimi cilji

Republiško državljanstvo obstaja, kot izraz statusa republik, povezanih v zvezno državo, že od leta 1945 dalje. Res je sicer, da smo v stari Jugoslaviji imeli le državljanstvo kraljevine SHS, vendar pa se je pripadnost posameznim sestavnim delom kraljevine »merila« po domovinski pristojnosti. V stari Jugoslaviji se zato niso vodile državljanske knjige, temveč domovinske knjige, na podlagi teh pa so se namesto potrdil o državljanstvu izdajale domovnice ali domovinski listi. Za sprejem v domovinsko zvezo so bili določeni zelo strogi pogoji; občane, kjer je bil posameznik domovinsko pristojen, pa je morala prevzeti skrb zanj, ne glede na to, kam se je izselil.

Leta 1945, ko so se posamezni deli stare Jugoslavije konstituirali v republike kot države, ki so se združile v FLRJ, so prebivalci posameznih republik pridobili državljanstvo tiste republike,

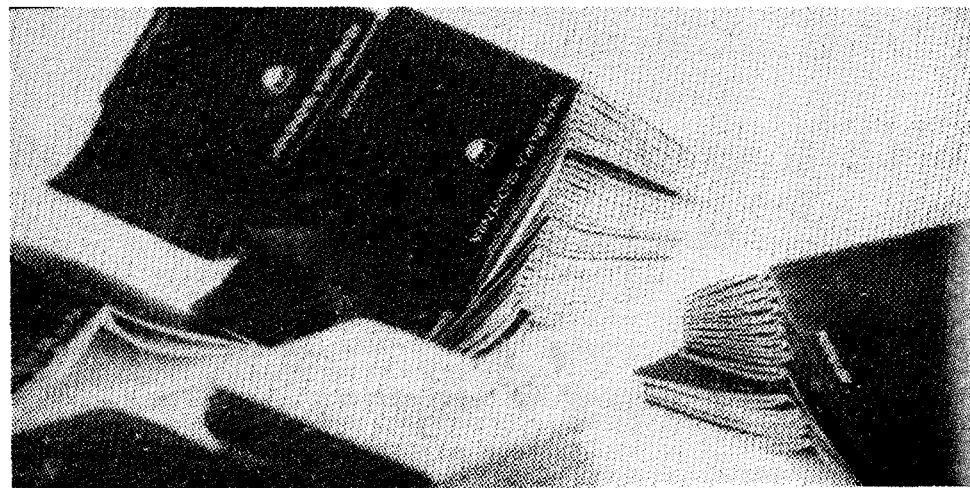
dic svoje izjave. Pri tem je treba posebej poudariti posledice, ki v takem primeru zadanejo tudi potomce, saj potomci državljanstvo »podedujejo« pa svojih starših. Nekateri danes, ko je republiško državljanstvo z razpadanjem Jugoslavije postalo pomembno, zato neupravičeno izražajo svojo ogorčenost zaradi dejstva, da imajo kot Slovenci, državljanstvo druge republike. To so predvsem ljudje, ki enačijo svojo narodnost z državljanstvom in ki niso imeli možnosti podrobneje spoznati jugoslovanske ustavne ureditve od 1945 leta dalje. Res pa je, da tudi številni državni organi in organizacije kljub temu, da bi to morali vedeti, niso poznali veljavne ureditve in so zato »z jugoslovanstvom« v mnogih primerih prispevali k spodnji neobveščenosti prebivalstva. To do neke mere opravičuje dejstvo, da republiško državljanstvo ni imelo

prijavljeno stalno prebivališče v Republiki Sloveniji in tukaj od tega datuma dalje ves čas tudi dejansko živijo, je z zakonom dana možnost, da pridobijo državljanstvo Republike Slovenije, če do 25. 12. 1991 vložijo vlogo pri upravnem organu za notranje zadeve občine, kjer živijo. Drugih pogojev ni. Vlogi morajo priložiti izpisek iz rojstne matične knjige (rojstni list) in potrdilo o državljanstvu (državljski list ali državljsko izkaznico). Prva listina dokazuje osebni status (točno osebno ime, datum rojstva, kraj rojstva, spol, očetovstvo, poroko, skrbništvo, posvojitve, itd.). Ta listina je pomembna zaradi točnosti podatkov v odločbi in s tem zaradi veljavnosti odločbe glede na posameznikove podatke v rojstni matični knjigi. Ne glede na podatke o drugih listinah (osebni izkaznici, potnem listu in podobnem) se namreč vedno za osnovo pri ugotavljanju identitete vzame rojstna matična knjiga. Poleg tega bodo vsi, ki so bili ali bodo sprejeti v državljanstvo Republike Slovenije po 25. 6. 1991 vpisani v Sloveniji v rojstno matično knjigo tako, da bodo lahko vse listine, vezane na vpis rojstva, v prihodnje dobivali v Sloveniji. Prav zato je pomembno, da izpisek iz rojstne matične knjige izkazuje zadnje stanje. Izpisek je lahko star, če je stanje, ki ga izkazuje točno. Če v izpisku ni vpisana sklenitev zakonske zveze (vsak izpisek, izdan po zadnjem stanju, mora za osebo, ki je poročena, vsebovati zaznamak, s kom, kje in kdaj se je poročila), je treba priložiti izpisek iz poročne matične knjige (poročni list).

Potrdilo o državljanstvu dokazuje prejšnje državljanstvo. Zakon o državljanstvu Republike Slovenije določa, da ob že navedenih pogojih pridobijo državljanstvo Republike Slovenije državljani drugih republik (ne pa, da ga pridobijo jugoslovanski državljani). Zato je treba predložiti listino, ki dokazuje republiško državljanstvo ali po kateri je (seveda v skladu s predpisi) vsaj mogoče ugotoviti dosedanje republiško državljanstvo.

Vsi, ki so ali bodo pridobili državljanstvo Republike Slovenije po 25. 6. 1991, bodo do drugačnega dogovora z drugimi republikami postali **dvojni državljani**, vendar jih bo Republika Slovenija na svojem območju štela samo za svoje državljane. To pomeni, da se ne morejo sklicevati na drugo državljanstvo, da morajo imeti listine v skladu s predpisi Republike Slovenije, da se morajo v celoti podrediti vsem predpisom Republike Slovenije in podobno.

»Klasični« tuji morajo za pridobitev državljanstva, poleg starosti 18 let, izpolnjevati še sedem pogojev: 10 let morajo živeti v Sloveniji, ne smejo biti kaznovani, imeti morajo dokaz, da jim bo prenehalo prejšnje državljanstvo, ne sme jim biti izrečen »izgon« iz Slovenije, vsaj pogovorno morajo obvladati slovenski jezik, dokazati morajo, da imajo zagotovljeno eksistenco (stanovanje in tra-

jen vir preživljanja), njihov sprejem pa ne sme predstavljati nevarnosti za varnost ali obrambo države. Čeprav izpolnjujejo pogoje, država glede na trenutne razmere (ekonomske, politične ali druge) teh glede na okoliščine primera, lahko odkloni sprejem v državljanstvo, ne da bi pri tem navedla razloge za odklonitev.

Državljanji drugih republik, ki do 25. 12. 1991 ne bodo vložili vloge za pridobitev državljanstva Republike Slovenije, bodo imeli položaj »klasičnih tujcev« in bodo torej imeli le tiste pravice, ki jih ustava in zakon dajeta tujcem (imeti bodo morali dovoljenje za prebivanje, za delo, za pridobitev lastninske pravice na nepremičninah – zanje veljajo posebni pogoji itd.). Za morebitno pridobitev državljanstva Republike Slovenije bodo seveda morali izpolnjevati vseh naštetih osem pogojev.

Ministrstvo za notranje zadeve je odprlo posebno telefonsko številko, na kateri bo dajalo informacije o tem, kakšni republiški državljani so vsi tisti prebivalci Republike Slovenije, ki niso prepričani o svojem republiškem državljanstvu. Kot napotek pri tem pa je treba poudariti še naslednje: Nihče, ki se je poročil po 6. 4. 1941, ni s poroko pridobil državljanstva svojega zakonca in nihče ni zgolj zaradi dolgoletnega prebivanja v Sloveniji po 28. 8. 1945 pridobil državljanstva Republike Slovenije. Tudi rojstvo na ozemlju Republike Slovenije navadno ni osnova za pridobitev državljanstva Republike Slovenije. To dejstvo je osnova za državljanstvo le v primerih, ko je otrok rojen v Sloveniji od 1965. leta dalje, roditelja, ki imata različno republiško državljanstvo (eden izmed njih je slovenski državljan) pa sta dala izjavo, da otroku določata slovensko državljanstvo: otrok je postal slovenski državljan tudi v primeru, če se roditelja v dveh

mesecih od otrokovega rojstva nista sporazumela o njegovem republiškem državljanstvu. Z rojstvom v Sloveniji so pridobili državljanstvo Republike Slovenije tudi otroci, ki so bili od leta 1965 dalje rojeni v Sloveniji, njihovi starši, državljani dveh drugih, različnih republik (nihče ni državljan Republike Slovenije) pa se niso v dveh mesecih od otrokovega rojstva sporazumeli o tem, po katerem izmed roditeljev bo imel državljanstvo njihov otrok. V vseh primerih je seveda podatke treba preveriti v rojstni matični knjigi.

Skoraj nemogoče pa je, da bi otrok, katerega oba od staršev imata državljanstvo iste republike (ne Slovenije) imel državljanstvo Republike Slovenije. To je bilo možno pridobiti med letom 1965 in 1977 z izjavo, vendar pa so te izjave zelo redke prav zaradi že omenjenega politično vsiljevanega pojma »jugoslovanstva«.

Nada Končina

Državljanstvo je pripadnost državi v dobrem in slabem: je vez z državo, ki za nekatere predstavlja ponos, domovino, svoj rod, za nekatere, zlasti za priseljence, ki se objektivno ali subjektivno niso mogli prilagoditi v novem okolju, pa le neko nujno zlo, nekaj, kar jih v pravicah loči od avtohtonih državljanov. Ta občutek neločevanja državljanstva od nacionalnosti in dejstvo, da so nekateri šele po sprejemu deklaracije o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije prvič slišali za republiško državljanstvo, povzročajo med prebivalstvom zmedo, zbežnost in strah. Razumljivo, saj od leta 1945 nihče ni poudarjal državljanstva posameznih republik, poleg tega pa se je v letih od 1963 dalje v nekaterih okoljih obstoj republik kot držav in s tem republiškega državljanstva skušal celo zanikati. S tem je ozko povezan fenomen »jugoslovanstva«, ne samo kot pripadnosti enotni federativni državi, temveč kot nacionalnosti, ki seveda nikdar ni obstajala.

kjer je bila občina, kamor so bili domovinsko pristojni.

Vsi tisti, ki so bili na dan napada na Jugoslavijo, to je 6. aprila 1941 domovinsko pristojni v eni izmed občin, ki je leta 1945 pripadla Sloveniji, so pridobili slovensko državljanstvo ne glede na njihovo narodnost. Glede na to, da so bili že tedaj posamezniki zaradi svoje službe, družin, in drugih vzrokov vezani na republiko, kjer so po vojni živeli, so po takratnem zakonu lahko z izjavo pridobili državljanstvo katere koli republike ne glede na domovinsko pristojnost ali narodnost. Njihovi otroci, rojeni po letu 1945, pa so dobili republiško državljanstvo po starših (so ga podedovali).

Marsikomu se danes zdi nerazumljivo, da je po narodnosti Slovenec, pa ima kljub temu državljanstvo druge republike. Državljanstvo pa vsaj za 30 odstotkov prebivalstva nima nič skupnega z narodnostjo. Če posameznik oziroma njegovi predniki vsaj od leta 1931 niso živeli v Sloveniji (domovinska pristojnost se je pridobila z desetletnim pridobivanjem v določeni občini, obstaja velika verjetnost, da je pridobil državljanstvo republike, kjer je živel oziroma da ga je podedoval po prednikih, ki so živeli v drugi republici. Posamezniki so se v veliki večini izjavljali za državljanstvo republike, kjer so živeli (to je bilo možno po zakonu iz leta 1945 in po republiških zakonih, ki so veljali od 1965 do 1977 leta), vendar so ali pozabili na to, ali pa takrat niso dojeli posledic

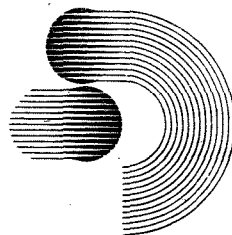
nobnih pravnih posledic in so bili vsi državljani SFRJ, ne glede na njihovo republiško državljanstvo, enakopravni v vseh pravicah in dolžnostih na območju vse Jugoslavije.

Z osamosvojitvijo Slovenije je državljanstvo postalo pomemben dejavnik za vzpostavitev učinkovite politične oblasti in pravnega reda. Zakon o državljanstvu Republike Slovenije, ki je začel veljati 25. 6. 1991, je zato moral urediti obstoječe stanje in vzpostaviti s političnimi cilji države, določiti način in pogoje za pridobitev in prenehanje državljanstva. Zato je pri državljanstvu treba ločiti naslednje skupine prebivalcev Republike Slovenije:

– tiste, ki so imeli državljanstvo Republike Slovenije že do uveljavitve Zakona o državljanstvu Republike Slovenije;

– in »klasične« tujce, to je državljane držav izven SFRJ. Prebivalci Slovenije, ki so do uveljavitve Zakona o državljanstvu Republike Slovenije imeli državljanstvo Republike Slovenije, so ostali državljani Republike Slovenije tudi po uveljavitvi zakona, ne glede na to, kjer prebivajo. Tudi njihovi otroci (če sta oba roditelja državljana Republike Slovenije) so državljani Republike Slovenije, ne glede na to, kje so se rodili in kje prebivajo.

Državljanom drugih republik, ki so na dan 23. 12. 1990, to je na dan plebiscita za samostojno in neodvisno Republiko Slovenijo imeli

**ČGP DELO
– Tiskarna**

Titova 35, 61000 Ljubljana
poštni predal 29

telefon: (061) 315-366; teleks: 31291 yu dt lj; telefaks (061) 321-879

Pri Martinu Smrkolju v Ribčah na Litijem

»Ne morem spati, to je prehudo!«

Kdovekdaj smo že obljubili, da bomo obiskali Smrkoljeve, pa so se vmes vrinile vojna v Sloveniji in še cel kup drugih stvari. Te dni pa, ko smo se končno vendar srečali, Martinovo zdravje ni ravno prida. Navadno ljudje radi povedo o svojih boleznih to in ono, Martin Smrkolj pa kot prekajena kmečka grča raje zamahne z roko in pravi, da se v teh letih pač nabere vsega po malem. V teh letih? Seveda, od davnega osemnajstega leta, ko je ob koncu prve svetovne vojne privekal na svet. Njegova zgodba je klasična: oče in mati na kmetiji, devet otrok, težko življenje. Ko je družinski hranitelj umrl, je zapustil otročad in bolno ženo, ki je sredi druge svetovne vojne umrla na Golniku.

En brat je padel v partizanih, drugi je umrl pred tremi leti, ostali pa še vsi živijo. Na tistem bregu v Ribčah, kjer smo iskali domačijo v že kar gostem mraku, so posejani sami Smrkolji. Seveda tam zdaj rastejo že nove hiše sinov in nečakov...

Pravijo, da je dober človek, kdor ljubi živali. Martin, pred leti še lovec, še dandanes lahko nauži lepoto divje narave le še tako, da goji v ogradi za hišo različne vrste čudovito pisanih fazanov.

»Rodil sem se na koncu prve vojne, boril sem se v drugi in zdaj ne bi rad umrl v tretji...« Ne razume vsega tega, kar se godi okoli nas, ni mu jasno, kam je izginilo vse tisto

bratstvo, ki ga zdaj s konkretnim orožjem in izstrelki razdirajo vzdolž »ceste bratstva in enotnosti«. Ne more spati; ponoči gleda v strop in tuhta.

Še pred vojno se je v staro-jugoslovanski vojski izuril za bolničarja. To znanje mu nekaj časa sicer ni kaj prida koristilo, vendar ga je v vojnem času dobro izkoristil, saj je deloval v saniteti partizanske vojske vse do konca vojne. Kdove, če je to kje natančno napisano, zdi pa se, da je Martin o tem trdno prepričan, namreč da je bil v avgustu 1941 prvi partizan na Litijem. Prvič je praznoval v krogu svojih številnih prijateljev in znancev to obletnico pred dvema desetletjema, potem pred desetimi leti in spet letos, ko se je ob njegovi petdesetletnici odhoda v partizane na Smrkoljevini zbralo kar štirideset gostov.

V Ribčah je bila 1941. leta ustanovljena prva trojka v Zasavju in iz nekaj teh so nastajali prvi odbori OF. Tam je bil za povezavo za Štajersko in Dolenjsko organiziran prehod partizanov čez Savo, kar je lepo zapisano tudi na spomeniku v Ribčah.

Martin Smrkolj je ob nemškem napadu na Jugoslavijo delal pri železnici, na trasi med Savo in Trbovljami. Naravnost z dela je odšel v Kamniško-moravsko četo, med fante, ki so že prej prihajali k Smrkoljevim, ali, kot se je reklo po domače, k Cetretovim v Ribče. Fantov je bilo dvanajst, imeli pa so nalogo,

da se gibljejo in opravljajo razne akcije na Kamniškem. Nekaj se jih je poznalo še iz vojnih dni. Danes, pravi Martin Smrkolj, je živ le še eden izmed teh, Marjan Vajevac.

Tudi med borci znamenite dražgoške bitke je bil Martin. Ko smo ga vprašali, kaj meni na to, da nekateri danes zadržki obravnavajo slavo dražgoške bitke, se je razhudil. »Nič lažjega ni, kot danes sedeti na toplem in razglabljati o tem, kako je bilo in kako bi lahko bilo drugače... Takrat pa je bilo treba v mrazu laziti tja na Jelovico...« Ko je iskal primeren izraz za opis vzdušja, ki mu je ostalo v spo-

Martin Smrkolj

minu, mu je nekako spontano iz ust priletela beseda čarovnija. Malce začudeno sem ga pogledala, pa mi je hitro razložil: »...V tistih krajih okoli Dražgoš imajo pozimi nekako čudno spreminjajoče

se vreme. Megla prihaja nekako v plasteh in pogosto se zgodi, da pada v enem hipu sneg, v drugem pa dež ali obratno. Takrat, ko smo bili mi tam in smo se mukoma prebijali proti Jelovici, je bilo drevje vkleščeno v ledene oklepe. Drobne vejice s težko ledeno prevleko so pozvanjale in zvoki so se razlegali po pokrajini...«

Z bojevanjem z orožjem na začetku vojne ni imel pravih izkušenj. Spominja pa se, da so jih vodili prekaljeni bojevniki, ki so se marsičesa naučili iz španske državljanske vojne.

Pri vasi Dešen je bil leta 1943 ranjen v trebuh. To je kaj nenavadna zgodba. Martin je namreč prav na začetku vojne v tej vasi blizu potoka naredil skrit bunker, da bi bil pri roki, če bi ga lovil okupator. Nič nenavadnega ni, da si je izbral to vas, saj je stanovala v hiši, komaj lučaj oddaljena od bunkerja njegova deklara Pepca. Kako prav mu je prišlo, se je izkazalo šele takrat, ko so ga ranjenega privlekli v varno skrilistišče, kjer ga je kasneje obiskal tudi zdravnik. Tudi v bunkerju ni mogel ostati, zato so ga še ne povsem zdravega, poslali v bolnišnico v Kandijo pri Novem mestu, ki je bila v partizanskih rokah. Srečnemu naključju se je lahko zahvalil, da ni tam obeležal za vselej. Bomba, ki je padla na bolnišnico, je namreč ubila prav v tistih dneh zdravnico dr. Zvezdo, poleg nje pa še

Z ženo Pepco na enem izmed prijetnih srečanj s prijatelji.

eno medicinsko sestro in enega bolnika. Martin je odtaval iz nevarnega kraja in neke pri Ivančni Gorici med partizani ugledal komandanta Petra Stanteta – Skalo, ki ga je že od prej poznal. Nekako je prikril svojo rekonvalescenco tako, da so ga določili za bolničarja v pokretno bolnišnico Jauhe, kjer pa so bili vsi ranjenci – nepokretni. Med njimi je bilo tudi nekaj znanih partizanskih funkcionarjev. Videli so, kako si sanitejci prizadevajo pomagati vsakomur in morda so prav oni doslegli, da je tistikrat Martin Smrkolj prejel svoja prva vojaška priznanja, sprejeli pa so ga tudi v KP. Dobil je čin zastavnika in kmalu napredoval v kapetana.

Dandanes, ko ob večerih spremlja televizijski program

in se pred njegovimi očmi odvijajo prizori morije na Hrvaškem, mu vse to odnaša še zadnje urice zdravega spanca. Preveč ga spominja na zadnjo svetovno vojno, vse preveč podobnih prizorov je že nekoč videl.

Pri Smrkoljevih v Ribčah dobro gospodarijo, kljub temu da Martin (starejši) nikoli ni bil zaposlen za nikakršno posojilo. Za začetek je sicer bila parcela, ki jo je podedoval z domačije, vse ostalo pa so postorile njegove, ženine in otrok pridne roke. Ni mu bilo lahko na novo začeti po osvoboditvi, tako kot njegovim bratom in sestram ne. Staro Smrkoljevo domačijo so namreč že 1943. požgali Nemci...

Skromnost jih je povezovala v skupnost, ki si je med seboj pomagala. Navajenost na trdo delo in iznajdljivost sta prispevali k njihovi današnji življenjski ravni.

Trda noč je že bila, ko smo se poslavljali v topli kuhinji ob štedilniku. Martin je s cunjno brisal kozarec lastnega medu, ki mi ga je natočil za popotnico in se v odlomkih vračal v spomine, v partizanske dni. Kdo bi ne poznal znamenite partizanske bolnišnice Spodnji Hrastnik – tudi tam je bil Martin med vojno! To je prav določen spomin, časovno povezan s smrtjo njegove matere in hkrati z rojstvom njegove prve hčere.

Prijazno sta me pospremila do praga, on in njegova življenjska sopotnica. In še preden sem, dokončno zapustila njihov breg in Ribče, sem se ob vrvenju mladeži v hiši lahko na lastne oči prepričala, kako prijazen dom sta znala ustvariti za vse svoje.

B. Ž. J.

Irena Mrvič

Obveščevalno-varnostna služba OF

(I.)

in širše varnostno-obveščevalne razmere ob začetku druge svetovne vojne

Razumeti ustanovitev in delovanje obveščevalno-varnostne službe ali varnostno-obveščevalne službe OF (VOS OF), kot jo po navadi imenujemo, pomeni poznati čas in razmere, v katerih smo se Slovenci znašli ob okupaciji našega ozemlja leta 1941. Pomeni poznati ustanovitev in programsko naravnost Protiimperialistične fronte oz. Osvobodilne fronte in njenih odlokov. Temu danes ne moremo, če smo razsodni in to moramo biti, ničesar dodati in ničesar odvzeti. Vse je treba vzeti tako, kot je bilo in to razsojati v takratnih notranjih in zunanjih okoliščinah, ki so na vso srečo zapisane in opisane v številnih ohranjenih dokumentih različnih akterjev tistega časa.

Korenine segajo nazaj

Okupator, ki si je z okupacijo ozemlja Slovenije razdelil in ustvaril tri okupacijska območja, je poleg vojaške zasedbe in uvedbe svojega civilnega oblastnega ustroja vzpostavil tudi popoln varnostno-obveščevalen nadzor nad območji. Bolj izkušeni in sistematični so bili pri tem nacisti, saj so temeljno načelo prehiteti sovražnika na političnem in kriminalističnem področju obdelali v prejšnjih letih nastajanja Hitlerjevega rajha. V boju proti političnim nasprotnikom, predvsem komunistom, je nemška policija od leta 1936 oblikovala svoj dokaj zapleten aparat obveščevalnih in varnostnih služb. To sta bili sprva tajna državna policija (Geheime Staats Polizei-Gestapo) in varnostna služba (Sicherheitsdienst-SD), ki sta se leta 1939 strnili v Državni varnostni glavni urad, (Reichssicherheitshauptamt-RSHA), razdeljen v sedem uradov.

Varnostno policijo (SIPO) sta zastopala četrti urad – Gestapo, in peti urad – Kripo. SD pa se je delil na tretji urad, ki je deloval v državi in šesti urad, ki je deloval v tujini. Prišlo je do združitve z enotami varnostnega korpusa-SS.

S tako postavljeno nacistično službo, predvsem njegovo varnostno policijo, se je stara jugoslovanska policija začela povezovati že leta 1936. Dva funkcionarja takratne

jugoslovanske policije, Dragi Jovanović in Milan Ačimović sta bila sicer v okviru mednarodne komisije za kriminalistično sodelovanje na posebnem seminarju pred začetkom berlinske olimpijade. Tako kot druge udeležence so ju pritegnili v organizacijo boja proti Kominterni in komunističnim partijam dežel, katerih predstavniki so se udeležili seminarja. Po krajših obiskih šefa Gestapa Heinricha Mullerja v Beogradu in po sklenjenem tajnem dogovoru o skupnem sodelovanju v boju proti komunizmu sta bila imenovana za policijska atašeja. V Beograd je prišel SS Sturmbannführer Hans Helm, v Berlin pa so poslali visokega policijskega funkcionarja iz uprave mesta Beograd Učiča.

Na ozemlju, ki so ga okupirali Nemci in ki naj bi po Hitlerjevemu ukazu postalo znova nemško, so Nemci postavili vrsto centrov varnostne policije. Tako je od 872 ugotovljenih centrov nemške obveščevalno-varnostne službe, ki so v letih 1941-1945 delovali na območju vse nekdanje Jugoslavije bilo na slovenskem ozemlju 221 centrov in od tega 78 centrov Gestapa. (Iz knjige Karla Forteja iz leta 1979). Verjetno ni potrebno posebej poudarjati, da je dejavnost teh centrov, katerim so bili v pomoč dodeljeni še pripadniki redarstvene policije, pripadniki SS in pripadniki enot redne nemške vojske, bila

skrajno protislovenska (načrtno preseljevanje, ponemčevanje) in tudi protikomunistična. Ob tem ne gre zanemariti dejstva, da je poleg avstrijskega kadra v teh ustanovah posebno obeležje dajala tudi izrazita avstrijska usmerjenost, po razširitvi avstrijskega ozemlja Gau Koroške in Gau Štajerske.

Italijanska obveščevalna služba se še zdaleč ni mogla primerjati z organiziranostjo in delom nemške, vendar ne gre zanemariti njene aktivnosti na območju slovenskega Primorja in kasneje v okupirani Ljubljanski pokrajini. Glavni veji italijanske varnostno-obveščevalne službe, ki sta delovali vse do kapitulacije Italije sta bili: služba javne varnosti – Publica Sicurezza (PS) in Prostovoljna organizacija za boj proti antifasistom – Opera Volontaria Repressioni Antifascismo (OVRA). Obe sta spadali v pristojnost Ministrstva za notranje zadeve. Za zaščito fašističnega režima je delovala prostovoljna milica za nacionalno varnost Milizia Volontaria per la Sicurezza Nazionale (MVSN) in njen Politično-preiskovalni urad Ufficio Politico Investigativo (UPI). Posebno vejo varnostne službe so predstavljali kraljevi Karabinjerji – Carabinieri Reali (CCRR) ter v tujino usmerjena vojaška obveščevalna služba – Servizio Informazioni Militari (SIM). Posebej se je pri tem odlikoval SIM center iz Trsta, imenovan Servizio Statistico Militare s sedežem v zgradbi podružnice Banco di Roma, skrit pod uradnim nazivom Agenzia privata di affari, ki je deloval vse do italijanske okupacije. Njegovi obveščevalci so kot javni uslužbenci, trgovci in poslovni ljudje sodelovali v raznih italijanskih zastopstvih v Jugoslaviji. Eno znanih je bilo zastopstvo Pirelli v Zagrebu. Podobno vlogo je imel kontraobveščevalni center SIM, ki je nadzoroval večji krog ljudi na območju slovenskega Primorja. Kontraobveščevalni center iz Trsta je po navodilih ministrstva za notranje zadeve ustvaril agenturo čez mejo, tja do Ljubljane, ter imel svoje sodelavce v italijanskem konzulatu v Ljubljani, dobre zveze v tukajšnjih emigrantskih organizacijah Primorcev, ter prodrl z agentom tudi v obveščevalno središče Dravske banovine.

Leta 1939 sta vzpostavila tesno zvezo nemška vojaško-obveščevalna služba Ab-

wehr in italijanski SIM ter jo utrjevala in širila tja do napada na Jugoslavijo.

Vzpostavljena je bila redna zveza obeh central Trsta in Celovca, sledilo je izmenjava dezerterjev in predaja fortifikacijskih oznak jugoslovanske obrambne linije in še kaj. (Leon Cihl: Zaščita NOB, 1979).

Jugoslovanska varnostno – obveščevalna služba pred svetovno vojno

Jugoslovanska vojaško-obveščevalna služba je v letih pred drugo svetovno vojno organizacijsko napredovala in se številčno večala, vendar obema zgoraj opisanimi še zdaleč ni mogla slediti.

Njeno delo je potekalo po odsekih (od prvega do četrtega) in se v letih pred vojno izpopolnjevalo. Odseki so preučevali razmere in vojaški ustroj v sosednjih državah, razvijali ofenzivno obveščevalno službo, spremljali notranje politične razmere, pojava agentur in sumljive osebe. Spremljali so javno informativno-propagandno stanje, delovali za zaščito meja ter poleg raznih tajnih dopisovanj ob vojnih razmerah vodili kartoteke in opravljali razna obveščevalna dela. V letih 1939-1940 sta bili izpeljani dve reorganizaciji; druga direkcija pod vodstvom brigadnega generala Dragoslava Milosavljevića se je ločila in postala čisto obveščevalna. V sestavi direkcije sta delovala dva oddelka pod vodstvom polkovnikov Žarka Popovića in Stojanovića. Že leta 1937 so v obveščevalnem oddelku ustvarili odsek za organiziranje in delovanje tajne terenske službe (za špijonažo in kontrašpijonažo), neuradno imenovan M odsek. Ko je 1939-1940 postal njegov šef polkovnik Uglješa Popović, so odsek preimenovali v Servis tajnih služb. Njegova osnovna naloga je bila obveščevalna služba v tujih državah in kontrašpijonaža na ozemlju Jugoslavije. Po državi so ustanovili 14 centrov, enega izmed njih pa so organizirali v Bernu (podatki iz Šmajdovega arhiva).

Dravska banovina

Slovensko območje imenovano Dravska divizijska oblast, je sodilo pod drugo armadno območje s sedežem v Zagrebu. Tu so se združevali Dravska, Savska in Osiječka divizijska območja. Obveščevalno je bilo najbolj

Žilav, duhovit in pošten

Te dobre lastnosti in še kakšno zraven lahko pripisemo Stanetu Poglajnu-Urošu, naturaliziranemu Rušanu, podpredsedniku tamkajšnje občinske borbovske organizacije, ki vodi krajevni odbor že petnajsto leto; borec NOB je od 1942. leta, velikokrat odlikovan, rezervni podpolkovnik, ki

po rodu izhaja iz Drganjega sela.

Stane Poglajen se je 5. avgusta 1942 s prvo skupino partizanov, ki ji je tedaj uspelo priti z Dolenjske na Gorenjsko, povzpел na Triglav. To je bila tedaj posebna zmaga! V triglavski kroniki ga tudi omenjajo.

Njegova rojstna vas, ki je

oddaljena približno uro hoda od Dolenjskih Toplic, je znana po tem, da je skorajda iz vsake hiše kdo padel kot borec. Med vojno je bila velikokrat osvobojena, tam pa je že 1942. leta delovala znana partizanska šola.

Stan se ne more pohvaliti z lepim otroštvom. Leta 1935 se je v Novem mestu začel učiti za vrvarja, da bi se preživel, pa je moral opravljati še druga raznovrstna dela. Leta 1940 je bil v podoficirski pehotni šoli kraljice Marije v Zagrebu; po kapitulaciji Jugoslavije je nekaj časa delal kot vrvar, kmalu pa se je kot aktivist vključil v delo OF. Oktobra ali novembra 1941 je bil na zboru aktivistov na Rožniku. Takrat jim je govoril tudi Tone Tomšič. Kdo je to, je Stane Poglajen zvedel precej pozneje. Na Tromostovju so ga 24. decembra 1941 popoldne aretirali, zvezali in odgnali v šempetrsko kasarno. Obdolžili so ga, da je po stenah risal in pisal protifašistične simbole in parole. Ničesar ni priznal in januarja 1942. so ga izpustili.

Aprila 1942. pa se je začela njegova pot v partizane – pod pretvezo, da gre do Dolenjske popravljat železniško progo, naj bi skupino petindvajsetih vodil Romih, sedaj menda upokojeni generalmajor v Zagrebu. Vendar so ga kmalu določili, da se s soborci prebije na Gorenjsko. S težavo

so prišli do Dobrave pri Ljubljani in prek Grmade ob Polhovem Gradcu prekoračili na več mestih minirano in z žico zamreženo nemško-italijansko mejo ter se priključili v Fazanov bataljon na Gorenjskem. Polovica jih je ostala v tej enoti, drugi, med katerimi je bil tudi Stane Poglajen, pa so odšli na Jelovico in bili vključeni v Bičkovno četo v sestavi Cankarjevega bataljona. Tedaj je bil v enoti komandir voda, hkrati pa puškomitraljezec Anton Dežman-Tonček, poznejši narodni junak in general.

Proti koncu aprila 1943. leta so na Gorenjskem zbirali prostovoljce za Zahodnokoroško četo. Med njimi je bil tudi on, kot njen zadnji komandir. Iz tiste enote so v treh mesecih leta 1943 padli skorajda vsi. Na Dolenjskem, kamor je prišel z večjo skupino mobilizirancev, se je priključil brigadi Toneta Tomšiča kot puškomitraljezec. Bil je udeleženec pohoda XIV. divizije na Štajersko, sekretar SKOJ-a v njenem prvem bataljonu. Sodeloval je v vseh bojih, ki so jih imeli tomšičevci z nemškimi enotami na Štajerskem, tudi pri zaključnih operacijah na Poljanah na Kočevskem.

Staneta Poglajna pa kljub temu poznamo po njegovi hudomušnosti in poštenju. Še vedno rad pomaga, zdaj tu, zdaj tam. Pravzaprav se razdaja. Leta ga pri tem sploh ne ovirajo. Le kdaj pa kdaj se mu orosi oko, ko se spominja svojih padlih najboljših tovarišev.

Drago Miklavc

Kleni prekomorec

Karel Miklavčič

V Hrvatinih pri Kopru živi osemdesetletni Karel Miklavčič, prvoborec, organizator in komandant artilerijskih prekomorskih enot NOV Jugoslavije.

Po rodu je Ljubljančan, njegova mati – vdova po padlem vojak iz prve svetovne vojne je sama preživljala štiri otroke. Karel se je šolal na dveletnem geodetskem oddelku srednje tehnične šole, služil vojake, sedem let pa je služboval v Srbiji. V Ljubljano se je vrnil leta 1938, ob napadu nacistične Nemčije pa se je v Trnovem vključil v OF. Ob neki demonstraciji proti italijanski vojski, ki je preko Ljubljane odhajala na rusko fronto, so ga aretirali, ga na Reki obsodili na eno leto zapora, po prestani kazni pa so ga poslali v internacijo, v vas Montevitello blizu Avellina. Tu so ga zavezniški oktobra 1943 osvobodili, v partizanskem taboru Gravina pa je nadaljeval svojo bojno pot. Določen je bil za zbiranje prostovoljcev in organiziranje vojaških enot. Kot rezervni poročnik je s 150 prostovoljci prispel prve dni marca 1944 na otok Vis, kjer je postal komandant šolskega artilerijskega divizion. Udeležil se je številnih akcij po dalmatinskih otokih, avgusta 1944 pa je po nalogu vrhovnega štaba prepeljal eno baterijo z Visa v Črno goro, v 1. proletarski korpus. V Kaštelih pri

Splitu se je njegov zadnji divizion artilerijske šole novembra 1944 motoriziral, Karel pa je s tovariši sodeloval v mnogih bojih za osvoboditev domovine, predvsem po Liki, zahodni Bosni, po hrvaškem in slovenskem Primorju, Istri. Ko pa je bila njegova enota v coni B, v Julijski krajini, se je kot komandant artilerijske brigade demobiliziral in se zaposlil v geodetskih službah obalnega območja, tudi kot inšpektor.

Upokojenec je že od leta 1965, vendar je med borci znan po delu v odborih skupnosti nekdanjih borcev, predvsem prekomorcev in artilerijcev. Na plodno življenjsko in bojno pot ga spominjajo številna vojaška in civilna odlikovanja.

Albert Klun

Stane Poglajen-Uroš

aktivno območje Dravske oblasti, saj je mejilo na nemško-italijansko in madžarsko obveščevalno območje. Od aprila 1940 do februarja 1941 je bil obveščevalni oficir Dravske divizijske oblasti major Radovan Ulepič, v pomoč pa sta mu bila kapetan Vacler in narednik Manojlovič. Takrat je služba spremljala predvsem obnašanje in delovanje nemške manjšine na Kočevskem in na Ptuj, ter aktivnosti nemških obveščevalnih centrov iz Avstrije. Vodja obveščevalnega centra iz Ljubljane major Branko Plhak, je po ukazu nadrejenih izdelal spisek petdesetih posameznikov iz vrst te manjšine, ki so jih ob izbruhu vojne nevarnosti nameravali takoj internirati. Izdelana je bila približno 1000 ljudi obsegajoča kartoteka kulturbundovcev, ki so jo s podatki žandarmerijskih in policijskih postaj tekoče dopolnjevali. Poleg te kartoteke so vodili še manjšo kartoteko ustašev ter približno 600 oseb obsegajočo kartoteko komunistov. Obstal je tudi spisek nezanesljivih oficirjev in podoficirjev.

Na slovenskem ozemlju sta z manjšimi ekspoziturami delovala obveščevalno tudi obmejna komisariata na Jesenicah in v Mariboru. Pomembno varnostno-obveščevalno vlogo je pod vodstvom preizkušnega obveščevalnega kapetana Dragutina Slehovca na mejnem logaško-unškem območju imela 48. četa vojske. Z ustanovitvijo štaba za utrjevanje mejne obrambe so v njeno obveščevalno organizacijo vključili visoke poštne uradnike iz Ljubljane in pridobili nekatere policijske uradnike. Posebno dejavni so bili tudi preko svojega predstavnika v podjetju KID na Jesenicah. Posebno aktivno vlogo je odigral eden najstarejših obveščevalnih centrov v Ljubljani, ki ga je v tridesetih letih prevzel major, kasneje polkovnik, Branko Plhak. Tik pred vojno sta si že v izrazito kapitulantskem vodenju kadrovskega menjav v jugoslovanski vojski to dolžnost delila najprej kapetan Dragutin Slehovac, nato major Predrag Stefanović. Svoj razmah je center dosegel v Plhakovem času, ko so vzpostavili učinkovito mrežo sodelavcev ter za notranje-obveščevalno delo pridobili nekatere policijske agente (Antona Vrečarja, Alojza Jeranča, Vinka Čeha, Miho Kotnika, Franca Pečaurja in Alojza Tabernika).

Sredi leta 1939 je v obveščevalni center

Ljubljane prispel kapetan Jože Lesjak, v začetku leta 1940 pa kapetan Engelbert Ilovar. Takrat so sedež centra iz Gajeve ulice 6 premestili na Gledališko ulico 7. Vse te podrobne imenske navedbe vključujemo zato, ker so naštetih policijski agentje: Vrečar, Jeranča in Tabernik postali pomembni sodelavci VOS OF, kapetana Lesjak in Ilovar pa sta kljub snubljenju za sodelavca postala, eden sodelavec Karla Novaka, drugi pa kasnejši vodilni domobranski obveščevalec. Pomožni obveščevalni center je deloval tudi v Mariboru in ga je do vojne vodil Mirko Tomić.

Tuje obveščevalne službe

Kljub temu, da je ob napadu na Jugoslavijo bil arhiv naštetih obveščevalnih centrov uničen, je okupator po svojem prihodu hitro opravil z omenjeno agencijo. Pri tem si je pomagal z že pred vojno pridobljenimi podatki, saj so uspeli pridobiti celo izvirna obveščevalna poročila šefa obveščevalnega oddelka pri generalštabu o razmerah in sodelavcih, o obveščevalnih centrih Ljubljana, Jesenice in Sušak. Zelo kmalu pa so za sodelavca pridobili tudi Lesjaka in Ilovarja. (Bivša jugoslovanska VOS, 1948, Beograd.)

Svoj obveščevalni interes so na vsem ozemlju Jugoslavije ob bližajoči se vojni vse bolj izkazovali tudi Angleži in Francozi. Ob vprašanju obveščevalne službe je jugoslovanski glavni generalni štab sodeloval z vodstvi obeh obveščevalnih služb in praviloma izmenjeval pomembne podatke, kar je bilo v duhu večletnih prijateljskih in zavezniških odnosov. Poleg tega pa je to sodelovanje potekalo tudi na nižjih obveščevalnih ravneh in preko posamičnih centrov, od katerih je bil eden v Zagrebu. Njegov obveščevalni oficir Handerson je uporabljal obveščevalni center tudi v Ljubljani, vrsto informacij pa je pridobival s pomočjo nekaterih članov angleško-jugoslovanskega kluba v Ljubljani ter nekaterih posameznikov, ki so delali poklicno obveščevalno (dr. Ernest Kalan). Z njimi, predvsem pa s pridobivanjem nekaterih novih sodelavcev, so se zavezniki obdržali na slovenskih tleh tudi v vojnem času.

Po okupaciji slovenskega ozemlja je italijanski okupator v Ljubljanski pokrajini do februarja 1942 postavil civilno oblast, zatem pa so uvedli vojaško upravo, ki je delovala

do kapitulacije Italije. V prvem obdobju je bilo zlasti aktivno obveščevalno delovanje teritorialnih centrov SIM, karabinjerjev in kvesture. V drugem pa so glede na polet NOB in razvoj narodnoosvobodilne vojske na okupiranem ozemlju močno obveščevalno delovanje razvile vojaške oblasti XI. armadnega korpusa, njemu podrejenih divizij ter drugih vojaških enot.

V Ljubljani so kmalu po okupaciji organizirali teritorialni center CS (Contraspionaggio), katerega naloga je bila razbitje stare jugoslovanske mreže oz. agenture, ki je delovala proti Italiji. Ta obveščevalni center je pod imenom Biro za koordinacijo raznih dejavnosti s sedežem na Šelenburgovi 4, na podlagi izdelanih spiskov oseb začel iskanje in onemogočanje le-teh. Vodstvo centra je prevzel eden vodilnih tržaških obveščevalcev, v pomoč pa mu je bil obveščevalec iz italijanskega konzulata v Ljubljani. Centru so dodelili stalnega oficirja nemškega Abwehra, ki je sodeloval pri odkrivanju mreže, pred vojno obveščevalno delujoče proti Nemčiji. V prvih dneh okupacije sta prišla v zvezi s preselitvenimi nalogami v Ljubljano dva visoka nemška oficirja, major Karel Holst in major Walter Krugher, ki sta v naslednjih dveh letih za dva različna naslova nemškega varnostno-obveščevalnega aparata opravljala informativno-povezovalne naloge. Center je z intenzivno uporabo stare predvojne agenture, ki je delovala za SIM, odkrival nasprotnike novega režima. Imel je eksekutivno oblast, ter je samostojno izvajal aretacije in zasliševanja. Po kapitulaciji Italije je njegovo agenturo prevzel Abwehr. V Ljubljani je obstajal tudi urad obveščevalnega centra OVRA. Tudi obveščevalno delo OVRE je bilo usmerjeno proti NOG, želeli so si prodreti v vodstvo gibanja.

Poleg teh so delovali še naslednji obveščevalni centri vojaških enot: obveščevalni oddelki komande XI. armadnega korpusa, ki se je v Ljubljano preselil iz Planine oz. Vrhnik. Podrejeni so mu bili naslednji obveščevalni odseki: od aprila do maja 1941 divizije RE, od septembra 1942 do kapitulacije divizije Granatieri dei Sardegni, in od septembra 1942 do kapitulacije Ragrupamenti CCR d'Asalto. Z uvedbo vojaške uprave spomladi 1942 je obveščevalni center diizije Grana-

tieri dei Sardegni-komando CCR postal vodilen kontraobveščevalen organ italijanske vojske v Ljubljani. Center je imel svoje lastne zapore in politične zapornike in je samostojno vodil preiskave proti osebam, ki jih je vojska izsledila kot ilegalce ali pripadnike NOV. Marca 1942 so izvedli obsežno racijo, v kateri so aretirali 878 oseb, med katerimi je bilo 50 aktivistov in vodilnih članov OF. Ko je septembra 1942 prišla v mesto divizija Cacatori delle Alpi je iste naloge prevzel njen obveščevalni center in jih opravljal do kapitulacije Italije.

Poleg teh ustanov je imela v Ljubljani svoj sedež tudi komanda Karabinjerske grupe ter XIV. mobilizacijski Karabinjerski bataljon. Bili so znani po vzpostavitvi močne agenturne mreže, imeli so ločene zapore od kvesture, poseben preiskovalni oddelk, ter agente v civilu, ki so nastopali kot provokatorji. Z obveščevalnim delom proti NOG se je prav tako ukvarjala kvestura v Ljubljani, ki je glede na obsežnost dela imela na voljo 75 višjih uslužbencev in oficirjev ter okoli 700 agentov, ki so kot specialna policija delovali samo v Ljubljani. Njena najpomembnejša urada v Ljubljani sta bila politični urad – Ufficio Politico, ki mu je bil dodeljen poseben odred policijskih agentov, ter odred oboroženih karabinjerjev, ki so sodelovali pri aretacijah, hišnih preiskavah in racijah.

Pomembno je še omeniti obveščevalno službo federacije fašistične stranke PNF, organizirane kot kapilarne organizacije. Njeno pomembno oporišče so bili poleg italijanskih in slovenskih uslužbencev v italijanskih institucijah oblasti, tudi posebni centri za nudenje pomoči siromašnemu prebivalstvu. Kako obširno je bilo obveščevalno varnostno delo italijanske okupacijske oblasti, nam povedo številke, ki govorijo o 64 obveščevalnih centrih na območju okupirane Slovenije z okoli 600 podrejenimi centri in punkti, ter nad 200 ugotovljenimi obveščevalnimi oficirji in 80 podoficirji. Skoraj popolna obveščevalno-varnostna pokritost slovenskega ozemlja po okupatorjevih službah je vodstvo nastajajoče OF, predvsem njene pobudnike in organizatorje postavilo pred odločitev organizirati lastno obveščevalno službo.

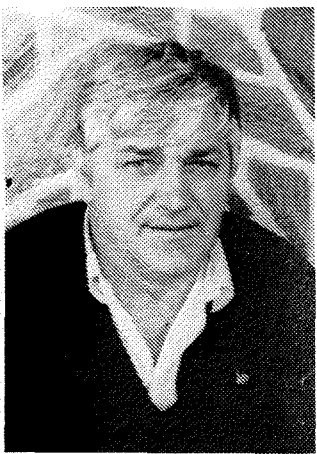
(nadaljevanje prihodnjici)

Bučanje prihodnosti sredi olimskih logov

Za vsako ceno ohraniti naravo in kulturo

Mufloni in lopatarji radovedno zrejo v tujce

Daleč v Ježovnikove laze in bregove, kjer so se v od dežja umitem, sončnem, skoraj pravilicnem jutru pasle ljubke živali, jeleni lopatarji in mufloni, se je vsiljivo zažiralo ropotanje pnevmatskega kladiva iz bližnjega, starodavnega gradu Olimje, sicer pa

Vinko Ježovnik

hribovcev, ki so grizli kolena in preklinjali blatne kolo-voze...

»Konec sedemdesetih let so bili življenjski pogoji za delavce pravzaprav najboljši, potem so stvari začele drseti in spoznal sem, da bo treba nekaj ukreniti. Moral sem šolati otroke, zgradil sem hišo, denarja je bilo vse manj. Imeli smo krave in zemljo, razvlečeno po hribovju. Iz tega se ni dalo kaj prida izveči. Občina je sicer imela lepe načrte o kmečkem turizmu, vinskih cestah in podobnem, za kredite pa je bila gluha.«

V začetku osemdesetih se je odločil, da bo začel gojiti šampinjone. Dokupil je nekaj zemljišča, da je lahko postavil proizvodne prostore. Privarčeval je nekaj denarja, prodal gorco, nekaj je primaknila sestra. Kmetijski kombinat ni pokazal zanimanja za šampinjone, le s težavo je izbežal iz njih nekaj denarja.

Prodajal je, kako je vedel in znal. Tudi na tuje. Takrat se je končno odprlo. 1986. leta je začel delati kozolec, kjer je v spodnjih prostorih prav tako gojišče šampinjonov. Dve leti pozneje je asfaltiral del cestišča do domače hiše, naslednje leto pa potegnil asfalt še do olimske cerkve. Pred letom dni je dogradil drugo hišo in postavil halo za proizvodnjo pokrivke, humusa za gojenje šampinjonov.

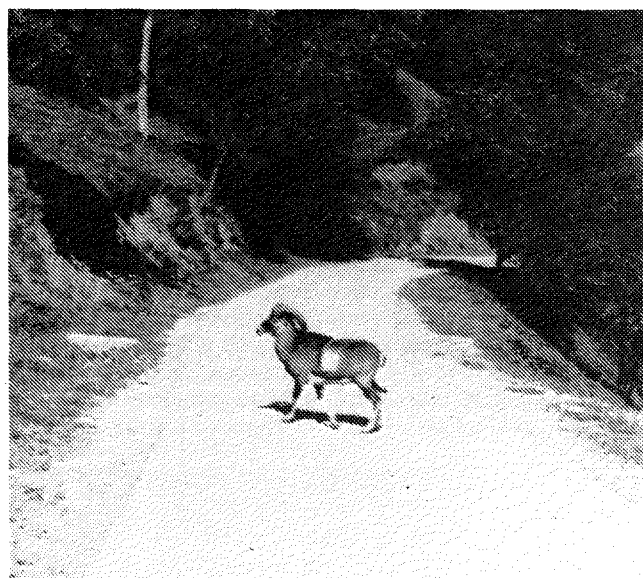
Oče se je še kar naprej mučil z zemljo, brkljal po bregovih. Košnjo so dali v najme. Ježovnik je premišljeval na vse pretege, kaj vendarle storiti, česa se lotiti poleg šampinjonov, kako izkoristiti melovje. Ovce? Oče se je prijemal za glavo... Kože? Bog-nedaj...

Potem so se stvari začele naglo odvijati. Ježovnik je hodil po Nizozemski in videl po ogradah, na ravniini jelen-nah s tem ukvarjajo Nizozemci, zakaj se ne bi jaz? In je zvedel še za Brione. Da tam prodajajo jelene.

»Julija 1989 sem začel delati ogrado, novembra se je v njej že sprehajalo 72 živali. Sedaj jih imam okoli osemde-set. Vsako leto čreda naraste za okoli štirideset glav, letni prirastek pa je nekako od 700 do 800 kilogramov mesa. Prodajamo salame, pa tudi druge mesne izdelke, predvsem za kmečki turizem, pa seveda tudi živali same in trofejno rogovje, ki velja 1500 DEM. Pred vojno so prihajali tudi tujci, zdaj pa v glavnem domači. Letno mi jelenjad vrže okoli pet tisoč nemških mark.«

Obilica idej

Investicij se je Ježovnik naveličal, sedaj bo treba stvari le izboljševati, marsikaj dodati ali – kot je moderno reči – izboljšati turistično ponud-

Mufloni, ki se svobodno sprehajajo po Ježovnikovem posestvu, so postali prava vaba za izletnike.

bo. Načrti so že v predalih. V bližnjem kozolcu namerava urediti štiri apartmaje, ki jih vse bolj turistično Olimje res potrebuje, dodal pa jim bo še igrišče za tenis. Pri vsem tem pa upa, da bo vendarle dobil kakšen kredit – jemati samo iz svojega žepa je več kot utrudljivo. Upa tudi, da se bodo besede vendarle enkrat spremenile tudi v dejanja. Da ne bodo sicer dobre zamisli ostajale v občinskih predalih...

V Olimje prihaja vse več turistov. Ni ga dne, da ne bi pripeljal vsaj en avtobus, ob sobotah in nedeljah pa celo po deset. Ponudba je skromna. Nekaj postori oštr Jakopina v trgu, nekaj Ježovnik, a to je premalo. Ni trgovine, ne najosnovnejših stvari, ki spadajo k turistični infrastrukturi. Je samo znamenito poslopje, olimski grad, še znamenitejša lekarna, čudovita baročna cerkev z Ran-gerjevimi in Lerchingerjevimi

ni bilo nikjer videti žive duše. Živali so se mirno pasle po strminah, gulile travo, se zbirale v skupinah, odrasli samci pa so tu in tam vznemirjeno zdijali v gozd.

Kmetija Ježovnikovih, ki danes priteguje izletnike od blizu in daleč in se počasi razvija v pomembno središče olimskega kmečkega turizma, v panogo torej, ki je v tem hribovju skorajda edino mogoča in donosna, skupaj z dodatnimi dejavnostmi, počasi zaokrožuje svojo podobo. Betonski mešalci se niso utihnili, lopate še ne leže v kotu. Mogočno poslopje na prelepi razgledni točki nad olimskim grbom s svojim zgledom odpira nove, spodbudnejše možnosti v tem, včasih od boga in cesarje zavrnjenem kotičku slovenske deželice.

Vinka Ježovnika, že na prvi pogled odločnega človeka sicer mirnih, preudarnih gibov in besed, sem srečal pred hišo. V spodnjih prostorih so se smukali zidarji.

Kaj je pravzaprav pripravilo Vinka Ježovnika, ki je sicer Savinjec, da se je lotil za te kraje tako nenavadnega podviga, vzreje muflonov in damjakov, gojenja šampinjonov in priprave posebne vrste humusa s pomočjo deževnikov?

»Z garanjem nisi dosegel ničesar!«

Ježovnik, ki ima tri otroke, Boruta, strojne tehnika, ki ves projekt vodi (oče je nekakšen »svetovalec«), Andrejo, kuharico, ki skrbi za to, da gostje niso lačni in Ksenijo, ki je končala pedagoško akademijo – in ostala na kmetiji, vendar ne domači, je dolga leta tuhtal in tuhtal, kaj storiti s kmetijo, razmetano po hribovju, polnem plazovja, v katerega je moral vgraditi tri tisoč metrov drenažnih cevi. Trinajst let je kot geometer hodil po šmarni občini in jo spoznal po dolgem in počez, se srečal z mukami

Prihod redovnikov opogumlja

Pred leti obnovljena fasada olimskega gradu že na daleč vzbuja pozornost, vendar je to le delček zahtevnih posegov. V Olimju so si do nedavna takorekoč podajali kljuko arheologi, strokovnjaki iz celjskega zavoda za spomeniško varstvo, družno z arhitekti in gradbinci, ki pravkar urejajo notranjost te imenitne stavbe, grad pa ima po mnogih letih znova prebivalce, minoritska redovnika, patra Marjana Vogrina in Janeza Žurmana, ki sta prišla v Olimje, v nekdanji pavlinski samostan, ustanovljen 1663. leta, lani, 1. septembra.

Prihod obeh mož naj bi pomenil novo obdobje v skoraj tisočletni zgodovini gradu, katerega predhodnik naj bi stal tu že leta 1015 in ki je bil z ozemljem vred last pištanskih grofov. Grofica Ema, dedinja Pištanskih, je pozneje posest podarila krškemu samostanu, ta pa je obširno posest dajal v fevd. Prvič se Olimje omenja leta 1208 in od takrat so se fevdniki nenehno menjavali, vse do plemiča Janeza Sakhmardija, ki je sklenil na svojem gospodstvu v Olimju ustanoviti eremitski samostan pavlincev. Še isto leto je prišlo s Hrvaškega šest patrov, ki so začeli zidati mogočno cerkev, ki je bila 1675 že dokončana. Težišče dejavnosti njihovega delovanja so bile gradbena dejavnost, lekarna in gospodarske zadeve. Danes je še posebej zanimiva njihova lekarna, druga najstarejša ustanova te vrste v Evropi.

Po reformah Jožeta II. so 1782 redovniki morali oditi, poslopje pa je kmalu začelo propadati in tudi njegov zadnji lastnik, grof Attems, tega ni mogel ustaviti.

Oba redovnika naj bi znova oživila samostansko življenje, v nekdanjem gradu, oziroma samostanu pa bi v prihodnosti živelo največ pet redovnikov, ki bi se ukvarjali poleg izključno cerkvenih zadev še z zdravilstvom na podlagi zdravilnih zelišč, nadaljevali bi torej tradicijo pavlincev izpred dobrih tristo let.

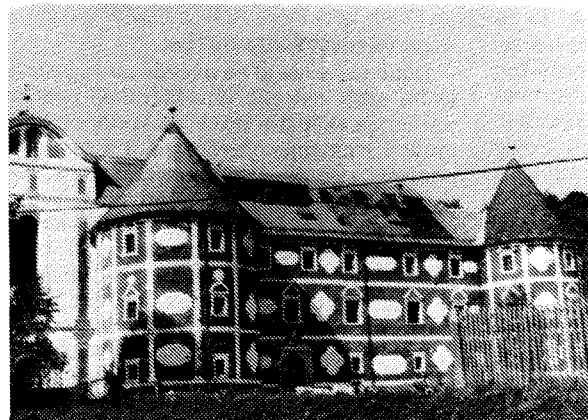
Pater Marjan Vogrin je zelo zaposlen človek, komaj sem ga dobil, pa tudi pogovor sva opravila na hitro. Pred samostanom sta že nestrpno čakali dve skupini iz Ljubljane in Kopa, gradbena dela v poslopju so zahtevala nasvete, o pnevmatsko kladivo je še naprej silovito razbijalo zidove.

»V gradu je bilo do nedavnega moč videti Slomškovo razstavo in staro lekarno, vendar je oboje zaradi gradbenih del sedaj zaprto,« je dejal ustrežljivi pater Marjan. »Prizadevali si bomo, da bi razstavo o škofu Slomšku, odprto ob otvoritvi njegovega spomenika, prenesli v Olimje. Nekoliko širše je zamišljena zdravilska dejavnost, ki se bo razvijala na podlagi nekdanje lekarne in se pozneje prenesla tudi v sam kraj, ki bi s tem dobil možnost dodatnega zaslužka, pa tudi zaposlitve. To bi pomenilo tudi revitalizacijo kraja, ki kakšnih drugih možnosti za razvoj nima, če upoštevamo, da gre za manjrazvito območje prav tako manjrazvite občine. Naše geslo je: biti na voljo cerkvi, ljudem, kar hkrati pomeni tudi vključevanje v verski turizem in turizem nasploh, saj se vse to prepleta.«

V Olimju bodo skušali obnoviti, kolikor je možno, cerkev in grad, pred njim urediti nekdanji ribnik, obrambni jarek (arheološke raziskave so že končane) in

okolico, treba pa bo raziskati še kletne prostore in območje vzhodno od samostana oziroma gradu. Glede na to, da je domala polovica gradu v stoletjih propadla, bodo skušali vsaj nekdanji tloris nakazati ali z zidcem ali živo mejo, predvsem pa zadeve urediti tako, kot so bile nekdanj. Dogovorili so se za javna dela. Seveda jih najbolj pesti pomanjkanje denarja, lastno delo sicer precej odtehta, pa tudi pomoč republiške in občinske kulturne skupnosti ter mariborske škofije nekaj zaleže, žal pa je vse to premalo.

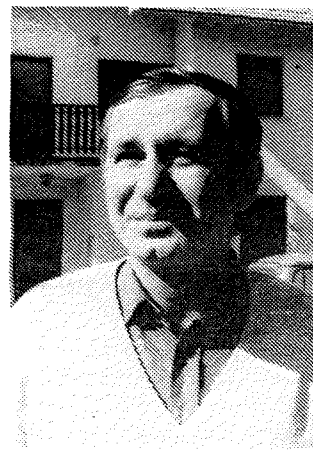
Pogovoru se je pridružil še Franci Jakopina, olimski oštr, ki namere olimskega samostana pozdravlja z vsem srcem. Izvem, da je bil v juniju, pred vojno, obisk izjemno velik, po štiri do pet avtobusov na dan, v posameznih dneh pa tudi po petnajst. To so vsekakor številke, nad katerimi se kaže zamisliti. Olimje, sta rekla tako Jakopina kot pater Marjan Vogrin, ima prihodnost. V sosesčini je igrišče za tenis (ki pa ni vseč varstvenikom narave in še manj zavodu za spomeniško varstvo), Počivavšek posoja konje, velike načrte ima

Olimski lepoteč

Ježovnik, žal pa skoraj četrtina olimskih stavb z izjemno privlačno arhitekturo propada. Že lep čas jim v Celju delajo ureditvene načrte za celostno obnovo kraja, nihče pa ne ve, kdaj bodo zagledali luč sveta. Tako je projekt revitalizacije kraja, ki je večkrat tudi kamen spotike med prebivalci, pobožna želja in zdi se, da je prav koordinacija to, kar Olimčanom močno manjka, medtem ko je samostan te zadeve rešil že pred časom in vse poteka po začrtani poti. Poleg manjše brošure in priponk si v samostanu močno žele še prospekta.

»Ker smo bili v potresu močno prizadeti,« je navrgel Jakopina, »smo si sicer obnovili in postavili domačije; starejše in močno poškodovane stavbe, v katerih bi lahko uredili tujske sobe in turistično infrastrukturo, saj so zanimive tudi s spomeniškega stališča, pa ostajajo takšne, kakršne pač so in kraju niso v ponos. Edina resnica je, da so naši žepi preplitvi in da bo ta, tako dragocena dediščina slej ko prej propadla.«

Pater Marjan Vogrin

stvaritvami in prelestna, vsaj zaenkrat še neokrnjena narava.

Ježovnik razmišlja: »Ohraniti bi morali stare hiše, izkoristiti naravno bogastvo, ob tem pa ljudem ponuditi še nekaj več: zamislil sem si nekakšno mini etnološko pot, turistično transversalo od moje hiše do Amona v dolini, kjer bi bilo moč videti stari čebeljak, apnenico, oglaško kopo in še kaj. Na koncu poti, pri Amonu, bi se lahko povsesili z ježo na ponjih, s katerimi se bo začel sosed ukvarjati. Počasi bo moralo prodreti spoznanje, da kmečki turizem niso le dobro vino, klobase in svež zrak, nekoliko več razumevanja – in pomoči – pa pričakujemo tudi od občinskih oblasti.«

Ježovnik je možakar posebnega kova, nemiren, razmišljujoč duh. Nikoli ni bil vinogradnik, a se je naučil pridelovati dobro vino. In postal je še mesar, zidar, lovec, gojitelj jelenjadi, pridelovalec šampinjonov... V letih, ko je kot geometer srečeval na svojih popotovanjih ničkoliko ljudi in srkal njihova spoznanja, starodavne navade in izkušnje, se je marsičesa naučil in si zapomnil. Čez deset let, pravijo, pride vse prav.

V Olimju, tudi po zaslugi Vinka Ježovnika, veje nov veter.

Milenko Strašek

Kdor svoj matern jezik zaverže, je zmedenemu pijancu podoben

Nedeljska slovesnost v Mariboru, odkrivanje spomenika velikemu Slovincu, škofu Antonu Martinu Slomšku, človeku, zaslužnemu za ohranitev slovenstva na Štajerskem, je v marsičem simbolno dejanje, v prvi vrsti pa popravitve krivice, ki se je kakor mora vlekla skozi desetletja. Škofov pomen za ubranitev in ohranitev slovenstva so v nedeljo, 29. septembra, po vrsti poudarjali vsi govorniki, od ministra Petra Vencelja, mariborskega škofa Franca Krambergerja do predsednika Milana Kučana, ki je spomenik, delo Marjana Dreva, tudi odkril.

Škof Anton Martin Slomšek je tako na tem delu slovenske zemlje drugi pomembni Slovenec, poleg Rudolfa Maistra, ki je v slovenskem duhovnem, političnem in cerkvenem življenju znova dobil tisti prostor, ki mu pripada.

»Upamo in želimo,« je dejal Peter Vencelj, »da so časi, ki so hoteli izbrisati iz našega spomina škofa Slomška, za nami, prav tako pa časi, ko ni bilo natisa njegovih del in časi, ko so bili Slomškovi spisi izločeni iz šolskih in ljudskih knjižnic.« Morda tudi zaradi vsega tega postaja Slomškova podoba dandanašnji še svetlejša. Škof Kramberger je poudaril, da ne postavljamo spomenika nikakršni ideologiji, pač pa da gre za hvaležnost slovenskega ljudstva in za priznanje resnice, ki se je morala dolga desetletja pritažiti. Odkritje spomenika velikemu Slovincu prinaša tudi vero v prihodnost, saj imajo njegove besede enako svežino kot pred 130 leti.

Veliko slavlje na Slomškovem trgu, v spomin na moža, ki se je pred 131 leti odločil, da sedež lavantinske škofije prenese iz Svetega Andraža v Maribor, na enega izmed

ustvarjalcev slovenskega šolstva, je zaključil Milan Ku-

čan, ki je opozoril na izkrivljanje slovenske zgodovine,

predsodke do vere in dejal, da je do sprememb, morda največjih v zgodovini naroda, moralo priti. Škofu Slomšku je pripisal velike zasluge pri vzpostavitvi slovenske severne meje, ki jo je pozneje z uspehom obranil slovenski general Rudolf Maister. Slomškova duhovna dediščina je živela z istim žarom sko-

zi vsa ta desetletja in se je posebej močno odrazila v za Slovence enim najtežjih obdobjih, drugi svetovni vojni, ko je bilo slovenstvo znova na težki preizkušnji. Naroda, v katerem sta živa Slomškov duh in Maistrov pogum, ni mogoče pokoriti, mogoče ga je le uničiti, a potem mu ni mogoče več vladati.« M. S.

Anton Martin Slomšek – življenjska pot in delo

Ta najpomembnejši mož devetnajstega stoletja na Koroškem in Štajerskem se je rodil leta 1800 v kmečki družini na Slomu pri Ponikvi blizu Celja. Študiral je bogoslovje, postal pa duhovni vodja celovškega semenišča, dekan in šolski nadzornik v Vuzenici ob Dravi, pozneje opat v Celju. Bil je priljubljen, svoje gojence je zbiral in jih navduševal za slovenski jezik ter za versko in domoljubno obliko slovstva. Preproste pesmi je zlagal tudi sam, leta 1842. pa napisal vzgojno povest Blaže in Nežica v nedeljski šoli

(metodično knjigo za učitelje, služila je tudi kot učbenik za šolarje), bil pa je tudi ustanovitelj poučnega letopisa Drobtnice. Od leta 1845 naprej si je prizadeval za ustanavljanje »društva za izdavanje dobrih slovenskih bukev za ljudstvo« Mohorjeve družbe. Skupaj z Matijo Ahaclom, profesorjem matematike na celovškem liceju, je leta 1832 izdal ljudsko pesmarico z napevi Pesme na Koroškem ino Štajerskem znane; sicer je v slovstveni zgodovini znan njegov odklonilni odnos do ljudske ljubzenske poezije, češ da je

pohujšljiva, nasprotoval pa je tudi socialnemu radikalizmu. V svojem cerkvenem dostojanstvenstvu je bil vdan Rimu, do Dunaja pa oprezen; predmarčni cenzuri se je upiral, boril se je tudi proti ponemčevanju slovenskih šol.

Kot višek njegovih prizadevanj za ohranjanje slovenstva šteje delo pri prestavljanju sedeža lavantinske škofije iz nemškega Svetega Andraža v Labodski dolini v Maribor. Tako je leta 1859 v nji združil skoraj vse štajerske Slovence, jim pokazal, kje so doma in kateri

je njihov jezik, s tem pa tudi zakoličil slovensko severno nacionalno mejo. Umrl je v Mariboru 1862. leta.

ar

Pomembna razstava in spremljajoča predavanja v KIC

Naravna in kulturna dediščina Slovenije

V ljubljanskem Kulturno-informacijskem centru je te dni na ogled razstava o inventarju najpomembnejše naravne in kulturne dediščine na Slovenskem. Pripravil jo je Zavod Republike Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine, v sodelovanju z Mestnim muzejem, hkrati pa so ob otvoritvi predstavili novo publikacijo o inventarju najpomembnejše naravne dediščine v osrednji Sloveniji in pripravili tri predavanja ter TV projekcijo filma o slovenski naravni dediščini. O vprašanjih s področja kulturne dediščine, o zadregah in težavah njenega varovanja bomo pisali prihodnjič, tokrat pa si na kratko osvetlimo nekaj osnovnih podatkov o varovanju naravne dediščine.

Najpomembnejšo naravno dediščino Slovenije so strokovnjaki izbrali med 1900 evidentiranimi objekti in območji. Pri tem so se držali uveljavljenih mednarodno veljavnih meril o: izjemnosti, tipičnosti, kompleksnosti ter ekološkem in kulturnem vidiku.

Izjemnost se ocenjuje primerjalno, znotraj tipološke skupine, upoštevajoč tele dejavnike: frekvenco pojavljanja, razsežnosti in druge značilnosti. Navadno gre za primerjanje znotraj Slovenije, v posebnih primerih pa je treba upoštevati primerjavo v širšem evropskem ali tudi svetovnem prostoru.

Pojem absolutne redkosti

ima svojo dogovorno mejo. Naši strokovnjaki štejejo, da gre za takšno absolutno redko, kadar v slovenskem prostoru ni več kot 5 takšnih območij ali pojavov, če pa gre za primerjavo v okviru širšega prostora, se upošteva ustrezna primerjalna geografska enota (na primer kakšen pojav v celovitem sklopu pogorja Alp...).

V neposredni zvezi s prejšnjim zajema pojem relativne redkosti manjše, naravno zaokrožene regionalne okvire.

Pod pojmom izjemne dimenzije razumemo merske lastnosti naravne dediščine znotraj tipoloških skupin (drevesa, slapovi, skalni sa-

motarji, globine brezen, korit, jam in jezer...). Sem spadajo med drugim tudi izjemne dolžine, temperature (terminalnih vrelcev na primer) in podobno.

Eno izmed meril je tudi izjemna ali enkratna oblika (kot so na primer naravni Veliki most v Rakovem Škocjanu ali smreke na Plešivčki Kopii).

Merilo tipičnosti velja za objekte in območja, za katere so značilni določeni pojavi, oblike in procesi... Takšni primeri so Lanski vrh kot tipičen pojav kraškega ravnika ali Velika planina kot tipičen primer zakrasele visoke planote ali Škocjanske jeme kot tipičen primer ponora na kontaktnem krasu.

Upoštevanje merila kompleksnosti je nujno, saj na mnogih območjih naravne dediščine nastopa po več manjših objektov ali podobno skupaj in tvorijo večjo celoto, katere vrednost je vselej večja od seštevka posameznih vrednot.

Ekološki vidik upošteva med drugim visoko stopnjo ohranjenosti (za primer lahko navedemo Rajhenavski Rog), veliko pestrost vrst ter ohranjene redkosti rastlinskih ali živalskih vrst ali pa – obojega hkrati. Naravovarstveni obliki ob tem radi navajajo primer termofilnega gozda na Komarči, pa vegetacijo soških prodišč ali redek biotop mrtvic Muriša. Uvrščajo glede na redkost pojave, na ogroženost ali pa glede na klasičnost nahajališča.

Med vsemi vrednostnimi merili ocenjevanja naravne dediščine je kulturni vidik najbolj podvržen subjektivnemu ocenjevanju, vendar skuša temeljiti na stališčih pričevalnosti, simbolne vrednosti (npr. Triglav, Soča...), slikovitosti in na krajevnih vidikih.

Tipološko delimo naravno dediščino na: geološko in paleontološko, na površinsko geomorfološko, na podzemeljsko geomorfološko, na

hidrološko, botanično, gozdno in drevesno, zoološko in oblikovno naravno dediščino.

Temeljne varstvene oblike, ki jih poznamo pri nas so: naravni rezervati, naravni spomeniki in spomeniki oblikovane narave, medtem ko so zbirne varstvene skupine zaokrožene v naravne, narodne, regijske in krajske parke.

Mednarodni varstveni status imajo vsa tista območja, ki so vpisana v registru mednarodnih konvencij in tudi tista, ki jih potrdi mednarodni

simbol. Slednji se je uveljavil že v boju za slovenstvo, predvsem pa kot simbol v povezavi z osvobodilno fronto slovenskega naroda v drugi svetovni vojni in nenazadnje tudi v najnovejši inačici – kot emblem slovenske vojske ter v grbu slovenski zastavi. Če bi alpski svet opredelili samo materialno, je spomnil predavatelj, bi lahko govorili le o »kupu dachsteinskega apnenca«, kar bi bila definicija materialne vrednosti, medtem ko je vse drugo, človeško, kar je povezano s temi našimi gorami, vrednota.

Slovenski prostor premore celo vrsto imenitnih pomnikov ledeniškega delovanja: morene, balvani, ledeniške mize in »škafi« opozarjajo na

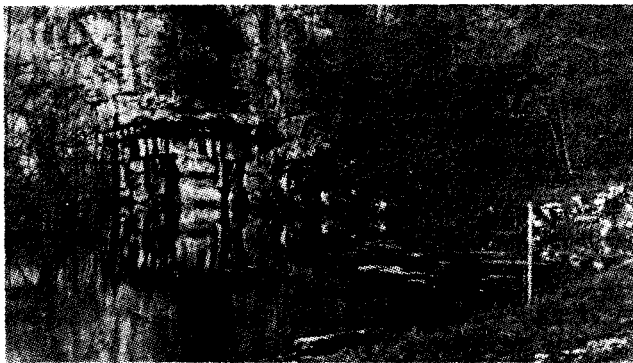
bomo morali, zlasti v prihodnjem razvoju, prizadevati za ohranjanje nekaterih okolij, ki jih stroga naravnost v pridobitne namene utegne za vselej uničiti. To so vodni tokovi in njihova naravna pisana okolica, to so razna korita, slapovi, (naj spomnimo na skriti zaklad lepote pri Kobaridu), rokavi in drugo.

Tudi podatek, da je kar polovico slovenskega ozemlja kraškega sveta, si velja zapomniti.

Posebne varovanja je deležen tudi živi del narave, rastlinje in živalstvo – od petstoletne vinske trte modre kačine na mariborskem Lentu pa do vrste imenitnih starih lip, hrastov, tis (ali najmočnejše, Fabianijeve murve v Kobdilju na Krasu, na primer). Slovenci so ta del narave začeli ščititi razmeroma zgodaj, saj sta bila že leta 1889 zaščitena Blagajev volčin in planika. Danes je zavarovanih 26 izginjajočih rastlin, medtem ko jih je na tako imenovanem rdečem seznamu čez 300. Številne vrste so ogrožene zavoljo človekovega morebitnega posega v njihovo naravno življenjsko okolje, pri čemer se škoda navadno dogaja na večjih ravneh hkrati: poleg rastlinstva in živalstva je ogrožena tudi kulturna krajina, vse to pa se dogaja zaradi ozkih in navadno kratkoročnih, kratkovidnih lokalnih interesov.

Razstava v KIC sicer ne odgovarja na vsa vprašanja varovanja slovenske naravne dediščine, opozarja pa na akutne primere napačnih početij, na brezobzirno človekovo prevladovanje nad naravo, ki se v številnih primerih že obrača kot strupena puščica proti njemu samemu.

Če ob vprašanju varovanja naravne dediščine pomislimo še malo konkretnije o naših realnih možnostih razvoja države ter o realnih perspektivah blaginje, potem najbrž ni treba biti posebno jasnoviden, če sklepamo, da utegne postati prav ta dediščina (skupaj s kulturno) v našem primeru tržna vrednost, morda ena redkih, ki so (še) tu in bi jo kazalo varovati kot punčico svojega očesa. B. Ž. J.

Krupa s slikovitim kraškim izvirom

koordinacijski svet »Človek in biosfera« (MAB) pri Unescu. Pomembnejših mednarodnih konvencij s tega področja je šest, Jugoslavija pa je v letih 1950, 1971 in 1972 podpisala tri.

Na predavanju Petra Skoberneteta (spremljanega z diapozitivi) smo se lahko pričeli o dejanski pestrosti slovenske pokrajine, kjer je na zelo majhnem prostoru zbranih veliko število različnosti. Res je sicer, da imamo le še prav malo prvobitne narave, vendar pa je znamenitosti najti na vsakem koraku. Naj vas spomnimo ali pa opozorimo le na nekatere: na sečoveljske soline ob naši morški obali, zlasti na njihov opuščeni del, ki je pribežališče številnih vrst ptic na njihovi dolgi poti proti jugu; Alpe in alpski svet so domala stalnice našega naravnega prostora, ki s Triglavom na čelu predstavljajo tudi narodni

to. Posebne tvorbe, skalni samotarji so nastali ob različnih časovno naravnanih kemijskih in fizikalnih razpadih kamenin, preostanki v obliki osamelcev pa »predstavljajo« najrazličnejše »babe« in »dede«, ki so v ljudski domišljiji stoletja spleteni bajke in pravljice o ukletih kraljičinah...

Naša naravna dediščina je bogata, vendar se zdi, še vse premalo prepoznana in znana. Predvsem gorniki vedo za razna gorska »okna«, »vrata« in »mostove« (Prisojnikova vrata na Raduhi na primer), zlasti slovenski jamarji in ljubitelji krasa poznajo številne lepote podzemlja. Mnogi med nami smo prvič slišali za žvepleni izvir v Podvolovjeku, pa v dolini Tribuše, le malo jih ve za Matjažovo slatino, za plinske izvire ali živosrebrni izvir pri Zireh. Bogastev, ki jih lahko odkrivamo in občudujemo vse življenje, ne bo zmanjkalo. Hkrati pa si

Barbarstvo brez primere

Poleg tega, da je vojno stanje na jugoslovanskih tleh terjalo že na stotine življenj, je zdaj menda jasno že vsakomur, (razen seveda tistim, ki ne morejo, zaradi vseh mogočih medijskih blokad, videti posnetkov iz hrvaških mest), da je na pohodu novodobni barbarizem brez primere. Pred seboj ruši vse, tudi stoletja ohranjene in skozi rodove varovane kulturne spomenike ter naravno dediščino, s tem pa srbski pohod na »memorandumske meje« opredeljuje kot barbarstvo, ki ga v takšnem smislu, v tem stoletju v Evropi, ni bilo mogoče pripisati še nobenemu okupatorju. Znova in znova se človek zamašča sprašuje: kje je tu srbska inteligenca, kje so srbski razumniki? Odgovora pa ni in ni...

V kotanje Plitviških jezer so metali bombe, po sakralnih spomenikih tako in tako streljajo vsak dan. Toda lotili so se tudi takšnih spomenikov, kot so šibeniška katedrala, najstarejši spomeniki v Zadru in zdaj nazadnje še – Dubrovnik. O razdejani krajini, o tisočih kraterjih in pogoriščih se zaenkrat še malo govori, ker so pač v ospredju človeška življenja, toda – vselej znova se človek sprašuje, kje je tu glas razuma. Nenazadnje se lahko vprašamo tudi, kje je glas nekdanjih slovenskih borcev, živčih v Beogradu. Ali res nič ne vedo o tej »srbski sveti vojni«?

Oživljanje opuščenih kmetij

Nekdaj simbol bede, danes pa...

Na Slovenskem je koza dolga leta veljala za simbol bede, saj so jo imeli le tisti, ki niso mogli kupiti krave. Toda časi se spreminjajo; znanost je ugotovila, da je kozje mleko zelo zdravo in da blagodejno vpliva na človeški organizem in celo zdravi nekatere zelo hude bolezni. Marsikdo v velikih mestih bi si rad kupil to mleko, vendar ga boste v Ljubljani in še marsikje drugje iskali zaman, saj ga preprosto ni. V Sloveniji namreč ni dovolj velikih čred, ki bi imele dovolj mleka za tržno proizvodnjo. V zadnjih nekaj letih se je našlo nekaj posameznikov, ki vidijo v kozi, tem simbolu revščine, priložnost za svojo lepšo prihodnost. Mednje sodi tudi petintridesetletni Vojko Adamič iz Ljubljane. Marca letos je pustil dobro plačano službo in kupil zapuščeno kmetijo na Malem Vrh pri Prežganju nad Jančami, kjer naj bi nastala sodobna kmetija, na kateri bi se pasla kozja čreda. Štela naj bi stopetdeset živali in bi bila verjetno največja kozja čreda na Slovenskem.

Skupaj z Vojkom smo se odpravili na njegovo kmetijo, ki je na nadomorski višini od 600 do 700 m. Ko smo prišli tja, so nas pričakali objekti, ki se jim že močno pozna zob časa. Stanovanjska hiša bo kmalu postala mlekarna, v njej pa bo prostor tudi za Vojko in njegovo družino. Sedanji hlev bo obnovil in ga podaljšal za dobrih deset metrov, velik kozolec, znameniti slovenski topkar bo ostal tam, kjer je, čeprav bo nekoliko oviral gradbo drugih poslopij. V prihodnosti naj bi zgradil nov hlev, pa klavico in sušilnico mesa, strojno lopo in če bo teklo vse po načrtih, tudi novo stanovanjsko hišo.

Ljubezen do živali

Potem, ko smo z Vojkom prehodili dobršen del njegove kmetije, ki je velika 27 hektarjev, se nam je prilegel počitek. Na pragu domačije nas

Na Vojkovi kmetiji bo molža strojna in bo potekala dvakrat na dan, tako ko pri kravah. Kljub temu pa bo zanjo porabil tudi do štiri ure. Koza je sicer zelo pametna žival, precej bolj kot ovca, zato se jo da marsikaj naučiti.

je grelo jesensko sonce, okoli nas pa je vladal nebeški mir, le v daljavi se je slišala lopata, saj je cestar krpal lukje na makadamski cesti. Skupaj smo ugotovili, da je kmetija takšna, da na njej res ne bi uspevala druga živina, razen koz. Pašniki so opuščeni, deloma jih je že prerasel gozd in so zelo strmi. Vojko je tiste vrste človek, iz katere ni treba vleči vsake besede. »Verjetno vas zanima, zakaj sem se odločil za kmetovanje,« je kar sam zastavil vprašanje.

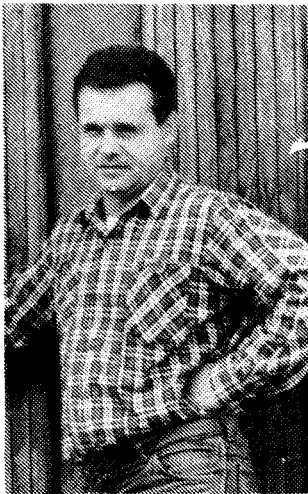
»Ukvarjati se z živalmi je bila moja dolgoletna želja. In hotel sem se vpisati na srednjo veterinarsko šolo. To je bilo v zgodnjih sedemdesetih

letih in takrat je bilo v kmetijstvu težko najti zaposlitev, poleg tega pa tudi starši niso bili navdušeni nad mojimi načrti. Tako sem se vpisal na srednjo ekonomsko šolo in jo tudi končal. Želja po kmetovanju je nekako zamrla, saj ni bilo denarja za nakup kmetije. Zaposlil sem se in odšel na služenje vojaškega roka v Bilečo. Tam sem spoznal, da me zelo zanima poklic vojak. Deset let sem prebil kot profesionalni obrambni. V vseh teh letih pa je v meni tlela tiha želja po kmetovanju n po delu z živalmi. Vpisal sem se tudi na Biotehnično fakulteto, smer živinoreja, kjer letos končujem študij.«

Številne ponudbe

Ko se je dokončno odločil kupiti kmetijo, je preprosto dal oglase v tri ali štiri časopise. V njih je opisal, da želi vzeti v dolgoročni najem kmetijo in da je pripravljen preživljati lastnika. Na njegovo veliko presenečenje je prišlo kar enajst ponudb od ljudi, ki so imeli kmetije, večje kot 20 hektarjev. V glavnem so bile to zapuščene kmetije, na katerih živijo starejši ljudje, brez dedičev, ali dedičev, ki bi jih zanimalo delo na kmetijah. Ogledal si je vse kmetije in se pogovoril z lastniki, vendar mu ni bila nobena povšeči, saj niso bila razčiščena lastninska razmerja.

»Želel sem, da bi bila kmetija v širši okolici Ljubljane, vendar nisem natančno povedal, do kje naj bi to seglo. Izhajal sem iz dejstva, da v takšen posel ne grem iz romantike, ali iz idiličnih pogledov na kmetijstvo, ampak zato, ker želim iz tega narediti uspešno podjetje. To pa potrebuje trg in Ljubljana je eden bistvenih pogojev za uspešno delo. Preden sem šel v ta projekt, sem trg malo raziskal in ugotovil, da je Ljubljana popolnoma nepokrita s tovrstnimi izdelki,« je

Vojko Adamič

nadaljeval svojo pripoved Vojko Adamič. »Povprašal sem na sekretariatu za kmetijstvo občine Ljubljana Moste-Polje in z njihovo pomočjo sem našel to kmetijo. Ko sem prvič stopil na ta svet, sem sam sebi rekel, to mora biti moje, ne glede na ceno. Z lastnikom sva se pošteno pogovorila, cena ni bila pretirana in kmetija je zdaj moja. Želel sem si kmetijo v okolici Ljubljane in sem jo tudi dobil.«

Projekt je nastajal daljši čas

Zakaj je bila kmetija na Malem vrhu Vojku tako všeč? Odgovor je preprost. Še preden se je odločil za nakup, je imel pripravljen projekt, kaj naj bi na kmetiji delal. Sama ideja o kozjereji je njegova, pri izdelavi projekta pa so mu pomagali tudi strokovnjaki iz Mercator Op-time.

Po projektu naj bi bila kmetija zaključena tehnološka celota, kjer naj bi se vse začelo in končalo. To pomeni, da bi na njej mleko pridelali, ga predelali v jogurt, sir, skuto in konzumno mleko, vse to dali v embalažo in izdelke poslali na trg, kjer naj bi se pojavil kot samostojna

blagovna znamka. Vojko Adamič je podpisal že nekaj predpogodb z morebitnimi kupci, oziroma prodajalci, obstajajo pa tudi možnosti za izvoz. Vojko pa naj bi na svoji kmetiji redil tudi pitane bika in plemenske telice. Vso živino in drobnico bo poskušal vzrediti na bio-način, se pravi brez onesnaževanja okolja, pri tem pa je srečna

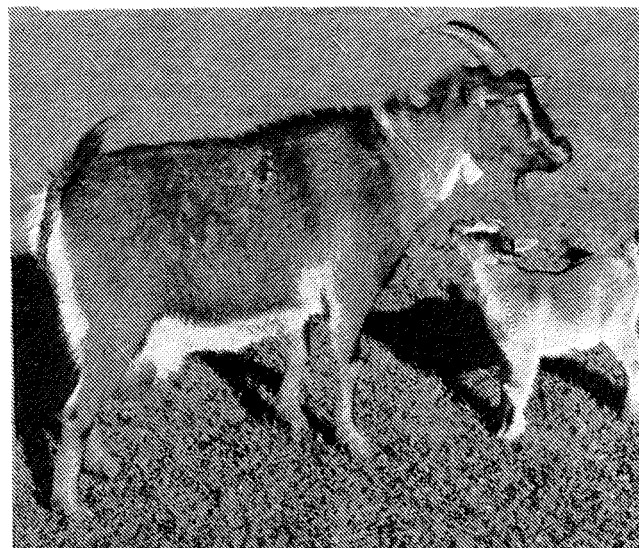
Celotna kmetija bo ograjena z električnim pastirjem, ki bo imel dvojno nalogo. Kozam bo preprečeval, da bi na pašnik prihajala divjad. Srne in jeleni namreč prenašajo bolezni, ki so lahko nevarne tudi kozam.

okolščina ravno to, da je bila kmetija zadnjih deset let opuščena.

Veliki denarji

Ob teh načrtih se človeku samo po sebi postavi vprašanje, koliko denarja pa bo treba, da bo vsa stvar zaživila.

»Po sedanjih izračunih bi potreboval 800.000 nemških mark, če bi hotel imeti vse,

V preteklosti simbol siromaštva, za Vojka pa simbol prihodnosti.

kar sem si zamislil. Odločil sem se, da bodo dela potekala v več fazah in tako potrebujem za začetek pridelave mleka približno polovico te vsote. Del denarja imam sam, ostalo pa si prizadevam dobiti od bodočih investitorjev in organov, ki imajo denar za te namene v občini, mestu in republiki, prav tako pa iščem soinvestitorje v tujini. Ti so pokazali veliko zanimanje za projekt, vendar še nimajo dovolj zaupanja v razplet jugoslovanske krize in zaenkrat so mi denar samo obljubili,« je še povedal Vojko Adamič.

Zdaj je investicija tako daleč, da bo lahko začel z obnovitvenimi deli na zemljiščih in poslopjih, ki še stojijo. Upa, da bo lahko spomladl naselil čredo in začel s pridelavo, v zmanjšanem obsegu seveda, ki pa jo bo postopoma širil naprej.

Prvi dohodek od kmetije pa pričakuje Vojko že to jesen, saj bo pri čiščenju zemljišč moral posekati precej drevja in ceni, da bo tega lesa dva tisoč kubikov. Ekipa, ki pa bo čistila več kot deset hektarjev površin, pa bo delala dobrega pol leta. Les bo

Strmo je tako kot na planiški velikanki.

uporaben, le za drva in morebiti za celulozo. Ostale površine bo očistil v drugi fazi, nekaj pa jih bo ostalo poračunjenih z gozdom.

Koze ni treba pripeljati od drugod

Kot smo že dejali, smo Slovenci nekoliko »z viška« gledali na koze. Zato tudi nimamo selekcijskega centra za vzrejo koz. S tovrstno živinorejo se ukvarjajo nekateri posamezniki, ki imajo največ dvajset koz, letos pa se je z njimi začela ukvarjati tudi Biotehniška fakulteta. Kljub temu pa Vojko ne bo mogel kupiti svoje črede v Sloveniji. Verjetno jo bo moral na Hrvaškem, kjer že vrsto let organizirano deluje selekcijski

prekajeno meso prodaja skozi vse leto, kozličke pa samo nekaj tednov. Vojko se tega dejstva zaveda, zato bo tudi postavil klavnico in prekajevalnico mesa, vendar bosta obe prišli na vrsto v drugi fazi.

Še nekaj imenitnih idej

»Ob ideji o obnovitvi kmetije se mi po glavi podi tudi ideja o razvoju celotnega območja, na katerem bi združili predelovalne zmogljivosti za več kmetov in tako pocenili pridelavo. To ozemlje, lahko bi rekli širše območje Janč, je zaključena celota, ki ga na eni strani omejuje reka Sava, na drugi strani pa dolenska avtocesta. Tu obstajajo možnosti za razvoj turizma in živinoreje s pridelavo mleka, s katerim bi lahko dosegli lastno blagovno znamko. Seveda pa so to stvari, ki niso odvisne samo od mene,« je dejal Vojko.

Druga ideja, ki ga vznemirja, je ta, da bi pet sosednjih kmetij, na eni se že ukvarjajo s kmečkim turizmom, tvorilo celoto. Pri eni bi bila recepcija, ki bi imela podatke o zasedenosti zmogljivosti, obiskovalci pa bi lahko izvedeli, kje lahko igrajo tenis, kje si lahko izposodijo konje za ježo, kje se lahko sprehajajo in podobno.

Po tretji naj bi teh pet kmetij, ki imajo skupaj več kot sto hektarjev zemlje, tvorilo neko celoto; ljudje iz drugih krajev bi si hodili ogledovat, kako mora biti organizirana predelava na sodobni kmetiji.

Vrniti ljudi

Res so to samo ideje, vendar jih bodo morda v prihodnosti lahko uresničili. Vojkovi sosede radi prisluhnejo njegovim razlagam, saj vidi-

Poleg Vojka bodo v začetnem obdobju na kmetiji zaposleni še trije ljudje. Eden se bo ukvarjal samo z mlekom, drugi se bo ukvarjal samo z živalmi, tretji pa bo neke vrste manager, ki bo skrbel za prodajo, nabavo, organiziral bo delo in podobno. Praktično ima že vsa tri delovna mesta zasedena.

jo, kako se ljudje okoli njih izseljujejo, za njimi pa ostajajo prazne kmetije in pašniki. Zemljo, ki je bila včasih obdelana, pa počasi prerašča plevel, čez nekaj let pa tam zraste grmovje in drevje. Zato je treba ljudem ponuditi programe, če pa jih imajo sami, jim zagotoviti denar, da bo ta kosček slovenske zemlje obljuden, da bodo tam živeli ljudje, ne pa divje živali in potepuški psi.

Morda pa Vojko Adamič pionir na območju Malega vrha, toda kdo ve, morda mu bo že jutri sledil še kdo, ki se bo naveličal mestnega življenja in si bo želel svobode, ne bo pa bežal od dela. Kdo ve?

Bojan Kuntarič

V ospredju je sedanji hlev, v ozadju pa domačija

Slovenski tematski muzeji

Tehniški muzej v Bistri

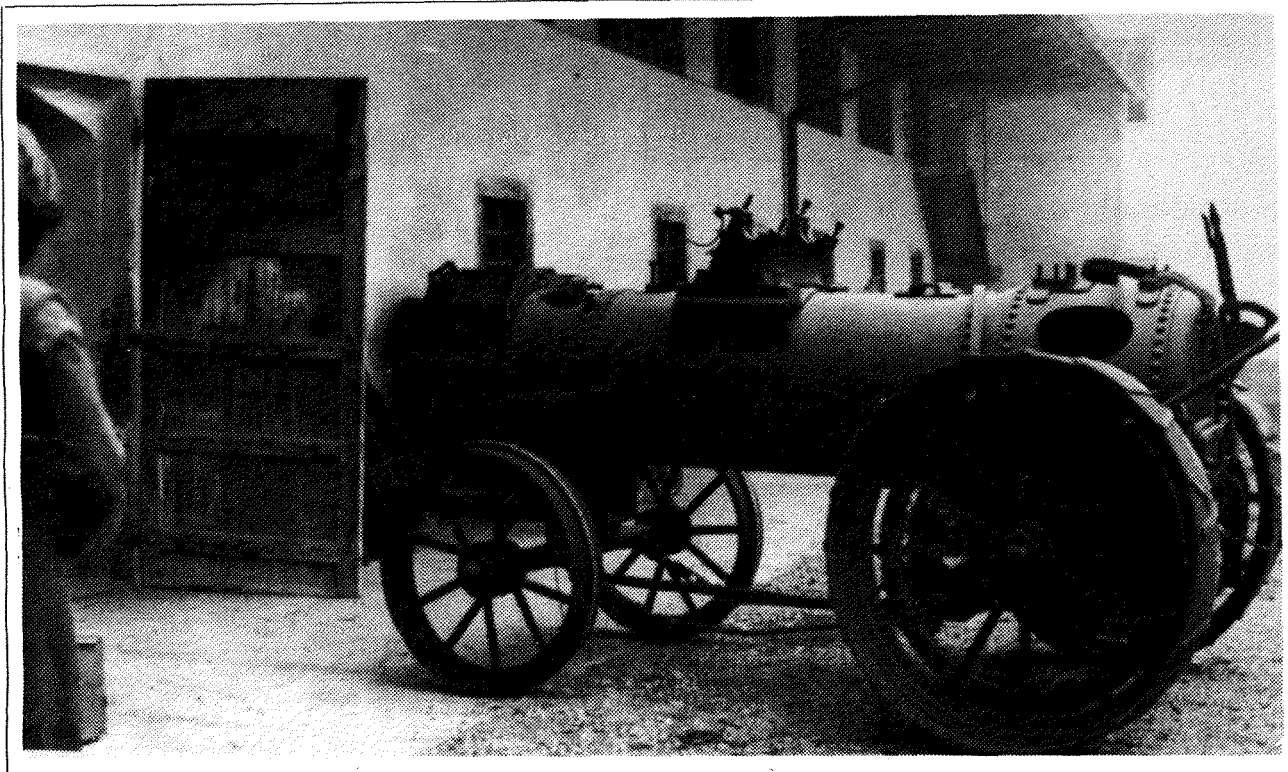
Tehniški muzej Slovenije je leta 1951 ustanovila vlada Republike Slovenije z nalogom, da raziskuje, zbira in

pasarsko delavnico, na letališču Brnik pa nastaja letalska zbirka — nekaj na prostem, nekaj v hangarjih.

motorji in kmetijski vlačilci (traktorji); — razvoj in stanje pomembnih pridelovalnih in

ništva na Slovenskem od najstarejših časov do pojava trsne uši v letu 1882.

mag. Marija Turk

Madžarska lokomobila (tvrdka Allamvansutak — gepgyar Budapesten) iz časa okrog leta 1900. (Foto: M. Turk)

posreduje javnosti dosežke pridelovalne in predelovalne tehnike na Slovenskem.

Ob tako široko zastavljeni nalogi smo z zbirnimi središči po republiki začeli sistematično preučevati predvsem pa zavarovati vse, kar naj bi sodilo v naš programski delokrog. Tako so nastajale številne zbirke, ki pa so se v času decentralizacije uprave odcepile od našega muzeja in postale samostojne zbirke ali muzeji.

Náš osrednji problem pa je pridobitev večjega objekta v Ljubljani, saj bi tako tudi lahko omogočili postavitev vseh zbirk, ki doslej te možnosti še niso imele. Prav s pridobitvijo številnih objektov, ki jih je uporabljala JA, nastajajo realne možnosti, da bomo rešili tudi to prostorsko zadrego.

Andrej Vidmar

Zato lahko danes predstavimo dosedanje dejavnosti Tehniškega muzeja Slovenije le v osrednji zbirki v Bistri, kjer si obiskovalci lahko ogledajo: gozdarsko, lesarsko, lovsko, ribiško, tekstilno, kovaško, kmetijsko in prometno zbirko, medtem ko v depojih čaka še mnogo zbranega eksponatnega gradiva za vrsto drugih, predvsem tehniških dejavnosti: birotehnika, fizika, elektrotehnika, gasilstvo, medicina in podobno.

Za vse te nastajajoče zbirke čakamo na ustrezne razstavne prostore — po naši želji v Ljubljani, kjer bi bile mnogo lažje dostopne za obiskovalce, predvsem šole.

Poleg osrednje zbirke v Bistri pa smo za naše muzejsko delo že pred leti ponovno vključili tudi ostala območja Slovenije.

Tako imamo PTT muzej v Škofji Loki, odprta je usnjarska zbirka v muzeju Tomaža Godca v Bohinjski Bistrici, na Bogenšperku so postavljena rekonstruirana Valvasorjeva grafična delavnica, manjša lovska zbirka in osrednja slovenska geodetska zbirka. V Mariboru varujemo 100 let staro

Kmetijstvo je ena redkih gospodarskih panog, ki v Sloveniji še nima ustrezne muzejske predstavitve. Osrednje zbirke bodo v prostorih nekdanjega gospodarskega poslopija v sklopu grajskega kompleksa Bistra. Skupna razstavna površina v pritličju bo 540 m², na podstrehi pa 480 m².

Oddelek je v ustanavljanju, zato so zbrani eksponati v glavnem še deponirani v bodočih razstavnih prostorih. Zbiranje gradiva na terenu še poteka, pridobljene eksponate sistematično obnavljamo.

Obdelane bodo naslednje teme oziroma področja:

— značilnosti slovenskega kmetijskega prostora in uporabljene tehnike skozi razna zgodovinska obdobja;

— razvoj orodij in delovnih strojev ter pogonov v kmetijstvu. Zbirka bo vključevala orodja in delovne stroje za obdelavo tal, setev, žetev, mlačev, za drobljenje in mletje zrnja, stiskanje plodov, čiščenje zrnja in pripravo krmil. Predstavljeni bodo pogoni: vodno kolo, gepelj, parni stroj (lokomobila), stabilni

predelovalnih tehnologij na slovenskih tleh: mlekarstvo, živinoreja, travništvo, poljedelstvo, vinogradništvo in sadjarstvo.

Pri tem bosta poudarjeni inventivnost in inovativnost slovenskega človeka, ki je kmetijska orodja in stroje zvečine tujih proizvajalcev prilagajal svojim potrebam ter jih glede na slabe ekonomske možnosti tudi sam izdeloval.

Zaradi izjemnih razsežnosti in posebnih zahtev nekaterih eksponatov smo v letu 1990 ob starem gospodarskem poslopiju zgradili nov objekt s 145 m² razstavne površine, v katerem je del stalne postavitve na temo pogonski stroji v kmetijstvu že na ogled. Tu razstavljamo lesen gepelj, pogonski stroj, ki izrablja moč vprežne živine za pogon delovnega stroja — mlatilnice. Poleg tega sta razstavljena dva parna stroja, lokomobila za pogon mlatilnice, ena je obnovljena in deluje.

V izgradnji je mlin za žito na vodni pogon. Naravne danosti našega muzeja, ki stoji ob vodi, to omogočajo. Ekspонат vključujemo v muzejski kompleks zato, da bo prikazano mletje zrnja v najbolj enostavni izvedbi mlinske naprave. Pa tudi zato, da bo prikazan najelementarnejši in po celotnem ozemlju Slovenije nekdanji najbolj razširjen vodni pogon. Objekt z eksponatom, ki deluje, bo odprt za javnost v letu 1992.

V skopu kmetijskega oddelka je bil leta 1985 v Kostanjevici na Krki odprt del stalne vinogradniške zbirke s 148 m² razstavne površine. Prikazuje razvoj vinograd-

Zdravnik svetuje

Krvni pritisk (3.)

Tokrat povejmo nekaj o samem zdravljenju obolenj ob povišanem krvnem pritisku. Naj bo besed o zdravem življenju dovolj, čeprav je res, da prav to pri lažjih oblikah obolenj (do 100 mm Hg oz. 13., 3 KPa) skoraj zadostuje. Poskrbimo, da v žilah ostane krvni pritisk približno tak, kot je ves čas in bo s tem naša življenjska doba verjetno precej daljša.

Pri težjih obolenjih pa so potrebne tudi druge oblike zdravljenja, največkrat redno uživanje različnih zdravil. Pri zmerno povečanem krvnem pritisku na primer (105 Hg oz. 14,0 KPa) smrtnost v obdobju petih let z zdravljenjem zmanjšamo za 20 odstotkov. Zdravila za zdravljenje hipertenzije in podobnih obolenj je na voljo kar precej, navadno jih najprej jemljemo dva tedna. Če pravega učinka nimajo, dozo povečamo, še bolje pa je, če zamenjamo zdravilo. Pri visoki hipertenziji oz. pri malignih oblikah obolenj pa je potrebno kombinirano zdravljenje. Pri srčnih obolenjih moramo biti pozorni na zadrževanje vode v tkivih (otečene noge, vodeničnost), saj takrat pridejo v poštev zdravila za odvajanje le-te — diuretiki. Za hipertenzije je značilno, da morajo enkrat začeto zdravljenje z zdravili nadaljevati vse življenje, pri tem pa seveda doze zmanjševati, če se stanje izboljšuje oz. jih zamenjevati. Pri zniževanju krvnega pritiska uporabljamo tudi zdravila, ki onemogočajo delovanje prijemališča za snovi v krvi, ki sicer zvišujejo krvni pritisk (takoimenovani Beta — adrenagični blokatorji). Ti zmanjšujejo število srčnih utripov.

Ob tem se lahko zamislimo nad nekim pojavom iz narave: čim hitreje se neko bitje giblje, tem krajša je njegova življenjska doba. Miška s 120 srčnimi utripi in več na minuto živi nekaj let, slon s 40 srčnimi utripi pa povprečno sto let . . .

dr. Danijel Brezic

Biserčki iz Enciklopedije Slovenije

Italijansko-slovenski odnosi: Filharmonična družba in Paganini

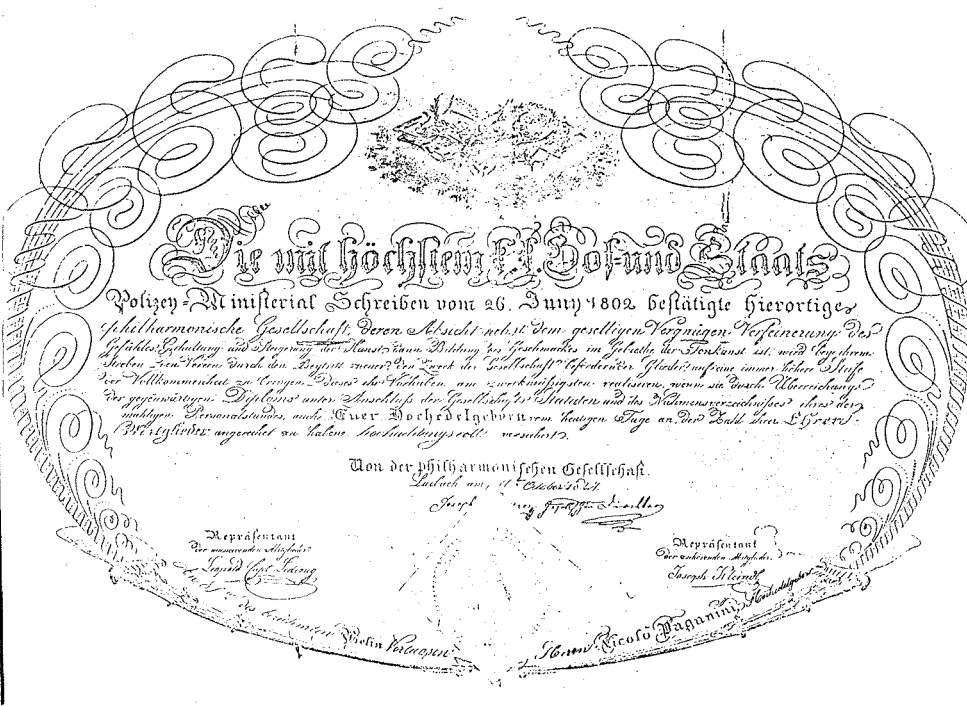
Med številnimi vplivi, ki jih je bogata italijanska kultura skozi stoletja posredovala bližnjim avstrijskim deželam in tudi cesarskemu Dunaju, je bila glasbena umetnost. Italija je bila do 19. stoletja glasbeno središče Evrope. Mnogi znameniti glasbeniki, med njimi tudi Mozart, so se prihajali učiti v Italijo, še bolj številni pa so bili italijanski umetniki, ki so oplajali

evropsko kulturo kot gostujoči umetniki ali plačani kapelniki in dvorni skladatelji po evropskih prestolnicah.

Tudi na Slovenskem smo bili deležni glasbenih vplivov iz Italije; posebej v obliki predstav italijanskih operistov, ki so prvič nastopili v Ljubljani že 1660 in so nato prihajali še dvesto let. Po zgledu italijanskih akademij je v Ljubljani nastala tudi

Academia philharmonicorum (1701), ki je gojila domačo glasbeno ustvarjalnost in poustvarjalnost. Po nekaj desetletjih premora je leta 1794 njeno dejavnost obnovila Filharmonična družba, ki se je takoj vključila v sodobne glasbene tokove in veliko izvajala dela Mozarta, Haydna, Beethovna in drugih sodobnikov. Slednja dva sta postala družbina častna člana.

Filharmoniki so skrbeli tudi za gostovanja tujih umetnikov. Zelo so cenili znamenitega italijanskega goslača Nicolaja Paganinija. Ni jim ga sicer uspelo privabiti na koncert v Ljubljano, sprejel pa je častno članstvo. Diploma v nemščini, ki so mu jo izročili člani družbe v Trstu, kjer je gostoval, se je ohranila in nosi datum 11. oktober 1824. V spodnjem robu preberemo, da je namenjena »slavnemu violinskemu virtuozu Nicolaju Paganiniju«, priča pa o tem, kako je zelo je bilo razvito glasbeno življenje v Ljubljani tudi v prvih desetletjih 19. stoletja. I. L.

Spominsko znamenje padlim vojakom

O naši preteklosti iz prve in druge svetovne vojne priča v lendavski občini veliko spominskih plošč; nekatere je načel zob časa, druge pa so še za silo »negovane«. Za nekatere skrbijo šolarji posameznih šol, spet za druge so zadolžene krajevne organizacije ZB.

Na pročelju stare Turniške cerkve pa je vklesano tudi spominsko znamenje 101 vojaku turniške fare, ki so padli v prvi svetovni vojni, klub temu, da so imeli mnogi izmed njih s seboj »kepeček« (podobico). To so bili borci iz Nedelice, Lipe, Renkovec, Turnišča, Brezovice in Gomilic.

Besedilo in posnetek: Jože Žerdin

V spomin na stoletnico smrti Frana Miklošiča

K številnim prireditvam, ki so jih letos pripravljali v proslavitev 100-letnice smrti velikega slovenskega znanstvenika – slavista Frana Miklošiča, med njimi so bile številne razstave, mednarodni simpozij, dva zbornika in zborovanje slavistov, sta se pridružili še dve prisrčni slovesnosti njemu v spomin, ki so ju pripravili v Ljutomeru in pri domači hiši v Radomerščaku, v Prlekiji. Povabljeni so bili ugledni gostje – govorniki. V petek zvečer so se Ljutomerčani in vsi drugi lahko pogovarjali z akademikom dr. Antonom Trstenjakom, o pomenu Miklošičevega dela in o današnjih dogajanjih s slovanskimi jeziki pa je pred zbrano množico govoril slovenski kulturni minister dr. Andrej Capuder.

V sami vasi Radomerščak, kjer so pred kratkim asfaltirali cesto, so ob tej priložnosti pod vodstvom mariborskih strokovnjakov obnovili Miklošičevo rojstno hišo in v njej tudi na novo uredili spominsko sobo. Na slovesnosti pa je njegovo življenjsko pot in slavistične zasluge predstavil dr. Jože Toporišič. Miklošičevo ogromno znanstveno delo bodo slavisti in filologi nasploh še desetletja obdelovali. Slovencem pa bo njegova pot od preprostega prleškega fantiča do rektorja dunajske univerze še dolgo vzgled za slovensko znanost.

— ar

S steklenico pred šolo – zavrženo amaterstvo

Mi starejši smo preživljali svojo mladost v revščini, večkrat lačni; osnovno šolo smo obiskovali s coklami in cunjami na sebi. Mnogi so se z odličnim sprječevalom v žepu preživljali po dlinah ali pa so šli za hlapce in dekle. Kako naj danes razumemo študente, dijakke in druge, ki lepo oblečeni s steklenico pijače v rokah posedajo pred šolami in stavkajo, če jim ni kaj všeč? Mi starejši smo zadovoljni z malim, le da imamo kruh in mir in normalne življenske pogoje. Tudi po vojni je bilo veliko sposobnih zaradi različnih vzrokov diskriminiranih, veliko nadarjenih pokopanih. Taki se zdaj pojavljajo kot amaterji, ki pa v svojih dejavnostih nimajo veliko možnosti. Njihova dela (skladbe, pesmi, odrske uprizoritve, pisana beseda, ki je včasih lepša kot beseda velikih umetnikov, ker je pristna) so zapostavljena. Na radiu in TV ali v časopisnih uredništvih jih mečejo v koš, že zaradi poklicnih umetnikov, ki pač ne prenesejo konkurence. Pri naših sosedih Avstrijcih pa ljudsko pesem, glasbo in pogodbo gojijo. Vsak mesec vabijo pred TV kamero ljudske uemtnike in jih z velikim navdušenjem predstavijo ljudstvu. Na našem radiu in televiziji pa se pojavljajo vedno isti ljudje, slišimo vedno iste pesmi, glasbo in podobno. Med nami pa je toliko lepega narodnega blaga, ki se ga mediji sramujejo! Vsako pesem, vsako skladbo bi morali poiskati in jo ovrednotiti. To so temeljne človeške pravice, o katerih veliko govorimo in pišemo, pa so žal pogosto le na papirju.

Adolf Ankon

Partizanski kurirji na Selah

Zadnje septembrsko soboto so se na partizanskih Selah nad Slovenj Gradcem srečali koroški partizanski kurirji. Na tem tradicionalnem srečanju jih je z uvodnimi besedami pozdravil predsednik poddobra Vinko Razgoršek, sledila pa je dokaj umirjena, a živahna razprava. Udele-

vensko osamosvojitve, ob tem pa osnutek zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju. Borci so si bili enotni, da v sedanjih gospodarskih razmerah ne zahtevajo kakih večjih pravic, temveč le ohranjanje pridobljenih. Razpravljali so tudi o položaju republiškega

ženci, med njimi slovenjgriški župan Ivan Uršič, poslanec SDP Drago Plešivčnik in predsednik koroških borcev Zarko Žigon, so se dotaknili vseh aktualnih tem, predvsem pa so izrazili zaskrbljenost zaradi vojne na Hrvaškem. Ne zdi se jim namreč pravična, saj armada nikoli ni bila namenjena za boj proti lastnim ljudem. Obravnavali so tudi prizadevanja za slo-

javnega tožilca in menili, da bi to funkcijo namesto domačega Drobniča moral opravljati s preteklostjo neobremenjen človek. Beseda je na srečanju tekla še o tem in onem, končalo pa se je v kar najlepšem vzdušju. Udeleženci srečanja koroških kurirjev se želijo zahvaliti pokrovitelju Gorenje-Muta (njegovemu direktorju Marku Rutarju). Stanko Hovnik

Razstava Po sili vojak tudi v Mariboru

V teh dneh je v Mariborskem muzeju osvoboditve gostovala razstava Po sili vojak, o kateri smo že poročali in so jo pripravili združeno kustosi celjskega in kranjskega muzeja. V mariborskem primeru so razstavo še dopolnili z lastnim novim zbranim gradivom, saj je pomenila nasilna nemška mobilizacija posebno poglavje druge svetovne vojne in, kot je poudaril ob otvoritvi dr. Milan Ževart, poseben prijem okupacijskega sistema na Štajerskem, Gorenjskem in Koroškem – skratka, južno od saintgermainске linije. Ob otvoritvi so strokovnjaki ugotavljali, da vse do danes še nismo uspeli dobiti strokovnega dela, ki bi celovito zajemalo vprašanje nemške mobilizacije med slovenskim prebivalstvom in usode mobilizirancev. Številke o vopoklicanih, pobeglih, neodzvanih in drugih v zvezi z mobilizacijo so še vedno zelo različne in približne, znano pa je, da je okupator v zvezi s tem vprašanjem kar nekajkrat prekršil tako haaške kot ženevske konvencije.

M. K.

kemična industrija – 61262 Dol pri Ljubljani
Več kot 120 milijonov m² površin letno obdelamo z Jubovimi izdelki!

Upokojenci na Čemšeniški planini

Planinska sekcija pri Društvu upokojencev Moravče že nekaj let uspešno deluje – samostojno in skupaj s Planinskim društvom Kamnik. Konec avgusta je organizirala dvodnevni rekreacijski pohod na Trojan prek Prvin, Čemšeniške planine do Čebina, ogledali pa so si Revirski muzej revolucije v Trbovljah.

Pohoda se je udeležila šesterica upokojencev (na posnetku), med njimi je bil najstarejši Jože Jamšek, star 76 let. Kot zavzet planinec je bil na Triglavu že dvanajstkrat.

Na svojem izletu so upokojenci – pohodniki in člani borčevske organizacije obiskali znane planinske domove. Dom rudarjev Prvine (zgrajen leta 1976, na plošči beremo napis Dom borcev NOV) je zdaj v najemu kot gostinski lokal. Na Čemšeniški planini (1206 m) je planinski dom dr. Franca Goloba, na Vrheh (886 m) pa je osamljen in zaprt. V tej smeri sta še počitniški dom Franca Šalamuna – Dom rudarjev na Partizanskem vrhu in dom pod Javorjem, pot pa pelje tudi do legendarnih Čebina.

Jože Novak

Kaj je z vojaškimi invalidninami?

Zamude zaradi prekinitve zvez

Aktualno

V minulih dneh je kar nekaj naših naročnikov klicalo in spraševalo, zakaj še niso dobili vojaških invalidnin, ki jih prejema po zveznih predpisih iz Beograda. Ko smo na ministrstvu za borce in vojaške invalide vprašali, kaj vedo o tem, smo ugotovili, da tudi pri njih vsak dan zvonijo telefoni s podobnimi vprašanji.

Minister Franc Godeša in republiški sekretar Vladimir Dejan sta nam pojasnila, kako je z izplačevanjem vojaških invalidnin.

Kot sta poudarila naša sogovornika, so z izplačevanjem vojaških invalidnin težave stalne. Na eni strani so to zamude izplačil, po drugi strani pa jih nekateri sploh ne dobijo. Ko so ugotavljali, zakaj prihaja do tega, so ugotovili, da povsem normalno dobivajo prejeme tisti upravičenci, ki jim jih pošljejo po navadni poštini nakaznici, s tem, da je to včasih prvega, drugič pa petega v mesecu. Problem pa so upravičenci, ki dobivajo invalidnine na tekoče račune ali hranilne knjižice v poslovnih bankah. Če povemo v številkah, jih je približno 200 ali samo en odstotek celotnega prebivalstva, ki prejema invalidnine iz Beograda.

Kot pravijo v Beogradu, so pri njih redno odposlali denar. Kot kaže, je problem v tem, da so vse cestne, železniške in letalske ter komunikacijske zveze pretrgane zaradi vojne na Hrvaškem. Zaradi tega tudi prihaja do neljubih zamud, ki povzročajo hudo kri med upravičenci. V Beogradu tudi zatrjujejo, da so denar nakazali poslovnim bankam že 16. septembra 1991, na

žalost pa denar v banke ni prispel. Vse kaže, da do prekinitve prihaja med službama družbenega knjigovodstva v Ljubljani in Beogradu.

Vendar je treba povedati, da se je prihajanje vojaških invalidnin v zadnjih mesecih nekako uredilo, najhuje pa je bilo sredi leta, to je meseca maja, ko so invalidnine prišle šele 15. v mesecu.

Po besedah Vladimirja Dejana je pot denarja iz Beograda do računov upravičencev v Sloveniji približno takšna: zvezni upravni organ izda nalog Poštni hranilnici Beograd, ki začne pošiljati denar s pomočjo Službe družbenega knjigovodstva Jugoslavije, ta pa ga pošlje SDK posameznih republik. Te službe pa ga pošljejo poslovnim bankam. Kot meni Vladimir Dejan, je problem očitno nastal zaradi prekinitve zvez med SDK Jugoslavije in SDK Slovenije. V ponedeljek so v SDK Slovenije dobili računalniške trakove, ki jih morajo še obdelati, da bodo videli, ali so na njih tudi vojaške invalidnine.

Zanimalo nas je tudi, kaj bo z vojaškimi invalidninami po 7. oktobru, ko se je iztekel moratorij.

Po besedah Franca Godeše je federacija do zdaj, kljub vsem našim nespornostim, nakazovala svoje obveznosti, saj je vedela, da je po zakonu to dolžna storiti. Z iztekom moratorija in razglasitvijo slovenske suverenosti pa Beograd ne bo več pristojen. Minister Godeša se ob tem boji, da bo prišlo do absurdnega položaja in da bodo posamezniki invalidnine prejeli dvakrat.

V Sloveniji bodo pripravili vse, da bodo upravni organi začeli nakazovati invalidnine za mesec november. Tisti, ki so že sporočili, na kateri račun želijo dobivati denar, ga bodo dobivali tja, drugim pa ga bodo nakazovali po pošti. Dela bo veliko, saj bodo morali upravni organi vse opraviti ročno. Vsa strojna in programska oprema je namreč pri Poštni hranilnici Beograd in se bo o njej treba pogovarjati. Vse kaže, da bo treba to opremo odkupiti.

Če pa bo federacija kljub temu nakazala invalidnine za november, bodo do konca leta opravili poračun.

Federacija pa je upravičencem do vojaških invalidnin dolžna tudi razliko ob povečanju prejemkov. Žal tega dolga še ni poravnala in kot kaže, ga tudi ne bo tako hitro, saj je še za redne prejeme komaj zbrala denar. Vse kaže, da bo morala to razliko izplačati Republika Slovenija, kar bo storila tja do konca tega leta.

Niti dinarja pa ni bilo iz federacije za zdraviliško in klimatsko zdravljenje. Kljub temu pa je ministrstvo za borce in vojaške invalide zagotovilo v proračunu toliko sredstev, da je šlo na zdravljenje približno 800 vojaških invalidov.

B. K.

Nagradna križanka Peko

Razpis nagradne križanke: Rešitev nagradne križanke PEKO pošljite do 21. oktobra 1991 na naš naslov, uredništvo TV-15, Dvoržakova 12, 61000 Ljubljana s pripisom »križanka«. Tri reševalce čakajo tri knjižne nagrade.

Nagradni kupon

Ime in priimek

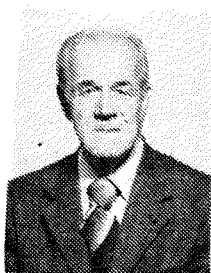
Naslov:

Pošta

Brokeland so kompaktnješi čevlji iz kvalitetnih naravnih materialov, izdelani po najsodobnejših postopkih in v evropskih modnih barvah. Namenjeni so ljudem, ki se oblačijo modno in športno.

[illegible]

Imeli smo ljudi

Jože Gortnar

V začetku septembra smo se v Trzinu poslovili od osemindesetletnega Joža Gortnarja. V delo za NOG se je organizirano vključil avgusta 1941. leta. Zaradi aktivnosti ga je sovražnik februarja 1942 aretiral in zaprl. Po vrnitvi iz zapora se je ponovno vključil kot aktivist na terenu. Konec junija 1943. leta je bil sprejet v partijo. Med borce Kokrškega odreda je vstopil februarja 1944. Bil je kurir na okrožni tehniki Kranj. Po vojni je bil dolga leta odbornik ZB, deloval pa je tudi v drugih organizacijah. Za svoje delo je bil večkrat odlikovan.

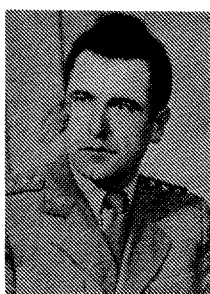

Marjan Likar

Junija smo se borci partizanske bolnice Pavla in drugi soborci ter prijatelji v Postojni poslovili od trinštedesetletnega Marjana Likarja, doma iz Otlice. Komaj petnajst let je imel, ko je septembra odšel v partizane. Do konca vojne je bil na ekonomatu bolnice in sanitetnega ekonomata 9. korpusa. Prehodil je pot kurirja, spremljevalca transportov mnoge poti po Trnovskem gozdu. V letih 1952 do 1954 je v Beogradu končal šolo za notranjo upravo pri zveznem sekretariatu za notranje zadeve. Zadnjih dvajset let je delal pri podjetju Nanos v Postojni.

Jože Radej

Na senovškem pokopališu smo se poslovisli od družbenopolitičnega delavca Jožeta Radeja, rojenega leta 1914, iz Dovskega pri Senovem. Z OF je sodeloval od julija 1941 pa do konca vojne. Na Koznjaškem je bil referent za gospodarstvo terena Senovo–Blanca. Bil je soustanovitelj prve slovenske partizanske šole pri Svetem Antonu leta 1944. Po vojni je bil direktor kmetijskega kombinata Krško in štiri leta predsednik skupščine občine Krško. Odlikovan je bil s številnimi priznanji.

Dane Babič

Na ilirskobistriškem pokopališču smo se avgusta poslovlili od Daneta Babiča, udeleženca NOV in rezervnega kapetana JA. Rodil se je leta 1924 v Mazinu na Hrvaškem. Zelo zgodaj se je vključil v NOG in maja 1942 je bil v šesti Liški brigadi in kasneje v Liškem vojaškem območju. Od decembra 1944 pa do konca vojne je opravljal pomembne naloge v osmi kordunski diviziji. Za zasluge je prejel številna oblikovanja in priznanja.

Karol Levstek

Septembra smo se poslovili od oseminšestdesetletnega rezervnega kapetana Karla Levsteka iz Travnika v Loškem Potoku. V partizane je vstopil leta 1942 na kočevskem območju in bil aktiven v JLA do leta 1956. Prejel je mnoga odlikovanja in priznanja. Od njega smo se poslovili v Loškem Potoku.

Cilka Jerebič

V Kresnicah smo se poslovil od članice ZB Jevnica Cilke Jerebič, rojene leta 1915 na Tujem Grmu pod Jančami. Zgodaj je začela sodelovati z NOG. Več kot dve leti je skrbela za dva majhna otroka, katerih starša sta bila v partizanih. Po potrebi je opravljala kurirska dela.

**Mirko
Ambrožič**

V 78. letu je v Železnikih umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 Mirko Ambrožič.

V OF se je aktivno vključil junija 1941, junija 1942 pa je vstopil v NOV. Bil je borec Selške čete, kurir pri pokrajinskem vodstvu OF in KP ter vodja obveščevalnega centra pri Oblastnem komiteju za Gorenjsko.

Po osvoboditvi je bil do upokojitve zaposlen v tovarni Alples, Železniki, aktiven pa je bil tudi v organizaciji ZB.

Hinko Kavčič

V 80. letu starosti je v Ljubljani umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 Hinko Kavčič.

Z OF je aktivno sodeloval od julija 1941, aprila naslednjega leta pa je vstopil v NOB. Boril se je v Zapadno-dolenjskem odredu in Gubčevi brigadi, kjer je bil komandir čete ter obveščevalec bataljona. Od leta 1943 do osvoboditve pa je bil pripadnik VOSA.

Po osvoboditvi je bil do upokojitve zaposlen pri Republiškem sekretariatu za notranje zadeve.

Zinka Petančič

Rodila se je leta 1927 v Dednji vasi pri Pišecah, kjer je dočakala okupacijo. Vsa njena družina je delala za NOB in tudi Zinka je sodelovala s kozjanskimi borci. Pokopana je v Pišecah.

Antonija Božičnik

Na koprivniškem pokopališču pri Brestanici smo se junija poslovili od Antonije Božičnik, rojene leta 1903. Bila je aktivistka NOB in terenska sodelavka OF na Velikem kamnu pri Senovem. Po vojni je delovala v AFŽ in ZB.

Žlendarjeva mama

Septembra smo se na pokopališču na Senovem poslovisli od Žlendarjeve mame, rojene leta 1913 v vasi Sedem pri Senovem. Med NOB je aktivno in organizirano sodelovala z OF. Bila je sekretarka AFŽ in članica okrožnega odbora OF odbora Kozje. Po vojni je bila predsednica AFŽ na Senovem in odlikovana z medaljo zaslug za narod.

Alojz Žitnik

V Grosupljem smo se poslovili od Alojza Žitnika. Leta 1912 se je rodil v obrtniški družini na Grosupljem. Med okupacijo je delal za OF, za kar je bil aretiran in poslan na Rab. Po italijanski kapitulaciji je prišel domov in nadaljeval z delom OF. Po vojni je bil več let upravnik kmetijske zadruge, do upokojitve pa je delal v gradbenem podjetju Grosuplje.

**Krajevna organizacija ZB NOV
Velika Štanga pri Litiji sporoča, da so
v letu 1989 in 1990 umrli njeni člani:**

Marija Končar iz Koških Poljan, **Alojz Ceglar** iz Volčje Jame, **Janez Maren** iz Velike Štange, **Jože Končina** iz Velike Štange.

Dr. Francetu Bučarju izročili 32.000 podpisov za odpoklic javnega tožilca Republike Slovenije

»Zadeva Drobnič« končno pred Skupščino?

V petek, 4. oktobra, je delegacija predstavnikov podpisnikov predloga za razrešitev republiškega javnega tožilca Antona Drobniča izročila zbrane podpise predsedniku republiške skupščine dr. Francetu Bučarju. Pri podpisovanju tega predloga – akcijo je spodbudila borčevska organizacija, pridružile pa so se ji tudi vse opozicijske stranke in ugledni posamezniki iz drugih strank – se je doslej nabralo več kot 32.000 imen.

TV-15 je o nameri skupine državljanov, da ustanovi društvo Nova slovenska zaveza, sproti poročal, hkrati pa objavljati tudi proteste v zvezi z vlogo Antona Drobniča, javnega tožilca RS, pri oživiljanju medvojne Slovenske zaveze, ki so jo ustanovile predvojne protikomunistične stranke. Odločen, ogorčen protest borcev proti delovanju društva NSZ je upravičen in tudi zgodovinsko utemeljen. Iz »smernic« za delovanja društva je namreč razvidno, da bo »NSZ storila vse, da se objektivno oceni značaj protikomunističnega odpora in da se na podlagi tega rehabilitirajo vsa gibanja, civilna in vojaška, udeležena v protikomunističnem odporu«, ter se »še zavzemala, da se iz javnega področja odstranijo poimenovanja, ki izhajajo iz državljanske vojne, če nimajo trajne zgodovinske vrednosti za vse Slovence«.

Odklonilnim stališčem borcev do ustanovitve in delovanja NSZ so se pridružili tudi

poslanci Stranke demokratične prenoje, poslanci Socialistične stranke Slovenije in ugledni posamezniki iz vrst drugih strank ter Skupščini RS predlagali, naj oceni opisano politično aktivnost Antona Drobniča, ki ni združljiva s funkcijo republiškega javnega tožilca.

Vendar ta predlog doslej ni prišel na dnevni red skupščinskih zasedanj. Medtem je v okviru ZZB NOV Slovenije potekalo opredeljevanje o tem vprašanju in podpisovanje peticije za odpoklic Antona Drobniča z njegove funkcije. Naša organizacija je podpisane za odpoklic g. Antona Drobniča, javnega tožilca RS, ki jih je doslej prejela, preštela: vseh je 27.380, protestnih izjav skupnosti borcev, brigad in krajevnih organizacij ZB, pa je na naš sedež prispelo 45, poleg tega pa še veliko pisem in protestnih izjav posameznikov.

Ni bilo borčevskega srečanja ali proslave, na katerih bi borci vodstva svoje organizacije ne spraševali, zakaj nam ne uspe uveljaviti te naše zahteve. Zakaj dopuščamo poskuse rehabilitacije domobranstva in narodne izdaje, ki oživljajo še nezaceljene rane iz druge svetovne vojne, hkrati pa v mednarodni javnosti otežujejo naša prizadevanja, da bi se v Evropo vključili kot sodoben narod in resnično demokratična družba?!

Slovensko domobranstvo kot pomožna SS enota ned-

vomno sodi med tiste organizacije, ki jih je statut nürnberškega sodišča opredelil kot zločinske in zato zavezniške države pozval, naj njene člane sodno preganjajo zaradi njihovih zločinov. NSZ in njeno glasilo so si zastavili kot cilj pravno-politično rehabilitacijo domobranstva, to

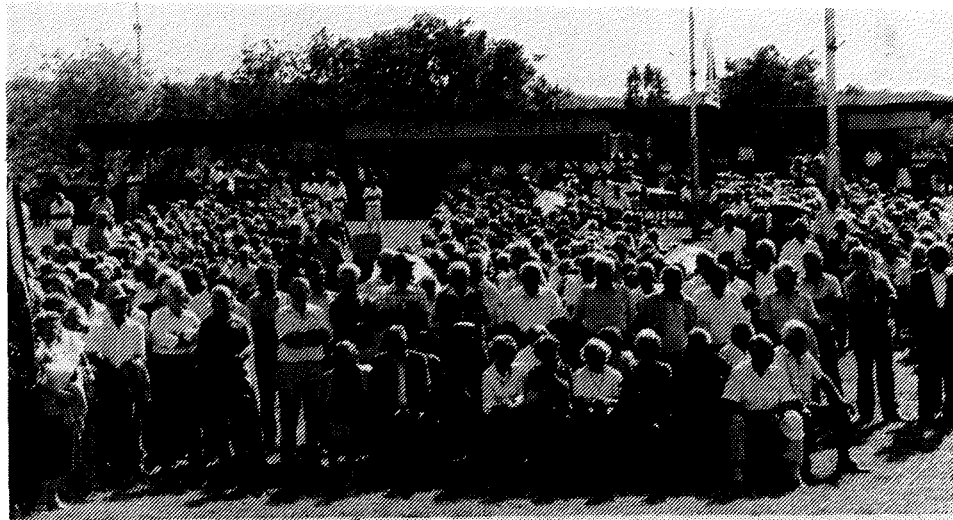
Tudi iz predloga pravil društva NSZ, ki so jih snovalci NSZ priložili k prošnji za vpis v republiški register društev in s tem za svoje delovanje, izhaja:

– da bi legalizacija takšnega društva pomenila rehabilitacijo domobranstva kot pomožne SS vojaške organizacije, ki je zaprisegla Tretjemu reichu in Hitlerju. To pa bi bilo v popolnem nasprotju s procesi v sodobni demokratični Evropi, zgrajeni na zmagi nad fašizmom in zgodovinski obsodbi njegove pojave ter ideologije. Mnoge ustave oz. zakonodaje evropskih držav ne dopuščajo dejavnosti društev, in organizacij totalitarnega značaja, ki bi nadaljevale aktivnosti takšnih fašističnih organizacij iz časa druge svetovne vojne;

– da bi obstoj in delovanje takšnega društva, kakršno se predstavlja s programskimi smernicami, osnutkom pravil in z javnimi nastopi njegovih pobudnikov, znova obudilo nevarne in tragične delitve v slovenskem narodu, prizadelo ugled demokratičnih pridobitev RS in škodilo zgodovinskemu procesu osamosvajanja slovenskega naroda in njegove samostojne države. Prav letošnja vojna v Sloveniji in zdaj na Hrvaškem ponovno opozarja na nevarnost kolaborantstva in služenja okupatorju. Delovanje takšne organizacije bi moralo biti še toliko bolj nedopustno, ker se z utemeljitvijo, da se v Sloveniji pojavljajo neofašistične težnje, še vedno išče opravičila in izgovore za morebitno ponovno, še hujšo agresijo na Slovenijo.

Opatje selo

Osrednja slovesnost 50-letnice odpora

Osrednja svečanost 50. letnice oboroženega odpora proti fašističnim okupatorjem na Primorskem je bila letos 8. septembra v Opatjem selu na Krasu. Tu so se zbrali borci domičinskih enot NOV Slovenije iz novogoriške in drugih občin Primorske, italijanski in slovenski borci NOB iz sosednje Italije, predstavniki ANPI in drugi občani bližnjih in oddaljenih krajev.

O veličastnem zgodovinskem, pravičnem in spomina vrednem dejanju NOB in v tem boju množične in enotne udeležbe Primorcev, je spregovoril slavnostni govornik, član Predsedstva Republike Slovenije CIRIL ZLOBEC. Kulturni program je izvedel partizanski pevski zbor »PINKO TOMAŽIČ« iz Trsta pod vodstvom Oskarja Kjudra.

Lojze Kristančič Minko

Kakšno ime našemu časopisu?

Bralci se gotovo še spominjajo, da je pred leti uredništvo že poskušalo spremeniti ime TV-15. Dodali so besedi »naš tovariš«, z namenom, da bi nazadnje ostal le **Tovariš**. Zakaj se to ni zgodilo, preprosto ne vemo. Vemo pa, da so v zadnjih letih z različnih strani prihajale pobude, da bi naslov vendarle spremenili. Vse manj je namreč ljudi, ki bi vedeli, kaj je izvirno pomenila kratica TV-15. Za večino oznaka TV pomeni le še televizijo.

Na začetku prihodnjega leta bo TV-15 praznoval 30-letnico svojega obstoja. To je primerna priložnost, da ga oblečemo v novo obleko in mu poiščemo novo ime. Ime, ki ne bo zanikovalo njegove in naše preteklosti in hkrati ime, ki bo opozarjalo na njegovo aktualnost, ime, ki bo spodbudno tudi za prihodnost.

To pot vam še ne ponujamo nobenega predloga. Vprašujemo vas za mnenje, kaj naj storimo. Naj naslov TV-15 spremenimo ali ne? Če se boste pri sebi odločili za spremembo, razmisljajte tudi, kakšno naj bo novo ime. V vsakem primeru pa nam pišite in sporočite svoje mnenje. Storite to čimprej. Če se bo večina odločila za spremembo, potrebujemo določen čas, da spremembo tudi tehnično pripravimo.

S strani uredništva bomo predlagali, da z novim letom časopis dobi revialno obliko. V tem primeru bi iz sedanjih 16 strani naredili 32. Obseg tiskanega gradiva bi ostal isti. Sprememba tudi ne bi smela vplivati na ceno. Menimo pa, da bi bila nova oblika na pogled in za branje bolj priključna.

Sporočite nam svoje mnenje! Vaše odgovore bomo nagradili z dobrimi knjigami, darilom Prešernove družbe!

pa pomeni poskus revizije nürnberških sodb, kar bi ne smeli dopustiti, če res želimo v Evropo, saj se doslej niso nikjer v Evropi lotili takšne revizije zgodovine.

Tudi avstrijska državna pogodba izrecno prepoveduje obnovo organizacij, ki bi razširjale nacistično ideologijo. Znano je, kako je mednarodna javnost sprejela izvolitev Waldheima za avstrijskega predsednika potem, ko se je razkrila njegova soudeležnost v enotah SS.

V svojih javnih nastopih je doslej Anton Drobnič kot republiški javni tožilec pogosto dajal skrajno pristranske, strankarsko obarvane in nesprejemljive politične ocene

o preteklosti in sedanjosti. Pošiljanje opozorilnih pisem osumljencem s t.i. spiska vojnih zločinov, aktivna tožileva vloga pri ustanavljanju društva NSZ in uvodnik v prvi številki glasila Zaveza še neregistriranega društva bivših domobrancev – vse to obnavlja vprašanje primernosti g. Drobniča za opravljanje funkcije javnega tožilca RS. Takšne funkcije v demokratičnih družbah opravljajo nadstrankarski, z ideološkimi strastmi in preteklostjo neobremenjeni ljudje.

Desettisoči, ki so podpisali peticijo za odpoklic Antona Drobniča s funkcije javnega tožilca Republike Slovenije, torej upravičeno želijo izvedeti, ali g. Drobnič kot republiški javni tožilec z opisanimi javnimi opredelitvami in ravnanji uživa večinsko podporo v slovenskem parlamentu. Predstavniki podpisnikov peticije bodo – kot so se dogovorili na obisku pri dr. Francetu Bučarju, predsedniku Skupščine RS – vprašanje odpoklica oziroma razrešitve republiškega javnega tožilca formalno ponovno sprožili preko poslanskih klubov.

Kakršenkoli že bo rezultat skupščinske razprave o »primeru Drobnič« oziroma njena odločitev, bo demokratični Evropi, ki se gospodarsko in duhovno bogati iz dediščine protifašističnega boja in njegovega zloma, nedvomno povedal o slovenski demokraciji več, kot vsebina vseh dosedanjih parlamentarnih resolucij o naših željah, da se čimprej vključimo vanjo.

V. B.

Vabila in obvestila

V okviru občinskega praznika predsedstvo Občinskega odbora ZZB NOV Novo mesto sklicuje slavnostno sejo v prostorih nove restavracije na Bazi 20 v Rogu, v **soboto, 19. oktobra 1991, ob 11. uri**.

Seja bo posvečena 50-letnici ustanovitve OF, ustanovitvi Novomeške čete in 48-letnici Kočevskega zbor slovenskih odposlancev. Ob tem bo predsedstvo podelilo priznanje in pohvale zaslužnim članom ZB NOV.

Na sejo vabimo vse aktiviste novomeškega okrožja OF, skupnosti domičinskih enot NOV novomeške občine, še posebej nosilce Partizanske Spomenice 1941, narodne heroje in še živeče borce novomeške čete, kakor tudi ostale borce, svoje, prijatelje in znance. Vabimo tudi vodstva in člane političnih strank občine Novo mesto.

Poseben avtobus bo peljal ob 9. uri iz Šentjerneja, preko Orehovice, Brusnic, ustavil se bo pri hotelu Kandija in nadaljeval pot do Baze 20.

Drugi avtobus pa bo odpeljal ob 9.30 uri izpred hotela Kandija; (preko Ločne do postajališč Drska, Straže in Dol. Toplic do Baze 20.)

Predsedstvo Občinskega odbora ZZB NOV Novo mesto

★

Združenje borcev NOV občine Piran vabi borce, aktiviste OF, občane, mlade ljudi, ki jim je blizu ideja osvobodilnega gibanja ob letošnjem občinskem prazniku in v okviru praznovanja 50-letnice Osvobodilne fronte. Govoril bo član predsedstva republike Slovenije Ciril Zlobec, kulturni program pa bo izvedel KUD Karol Pahor. Prireditve bo **19. oktobra ob 18. uri v prostorih restavracije Ljubljana v Portorožu**. Pred začetkom ob 17.30 bomo položili vence pred spomenikom padlih pomorščakov v Portorožu.

★

Združenje borcev NOV in občinski odbor Slovenske Kojnice sporočata, da bo žalna slovesnost na grobovih 100 talcev na Stranica (Frankolovo) **31. oktobra 1991 ob 10. uri**.

★

Žalne slovesnosti ob dnevu mrtvih – 1. novembru bodo v Hrastniku **30. oktobra 1991 ob 16. uri** pred osrednjim spomenikom in na Dolu pri Hrastniku istega dne ob 15.15, pred spomenikom NOV.

Vabi občinski odbor ZZB NOV Hrastnik

★

Pripravljalni odbor sporoča, da načrtovani izlet na Sardinijo in Korziko, ki naj bi potekal od 15. do 20. oktobra, odpade zaradi premalo prijav.

Srečanje na Mrzlici

Odbor skupnosti borcev 1. bataljona III. brigade VDV-NO, ki ima domicil v občini Hrastnik, je pripravil 21. 9. 1991 srečanje nekdanjih borcev tega bataljona na Smrekovini pod Mrzlico. Ob 11. uri so se zbrali v Domu termoelektrarne iz Trbovelj. Srečanja se je udeležilo blizu 90 borcev. S svojo udeležbo pa je borce počastil tudi predsednik občine Hrastnik, ki jim je zaželel tudi obilo zdravja in dobrega počutja.

Ker je bilo lepo vreme so posedli ob mizah na prostem.

Uvodoma je borcem spregovoril predsednik bataljonskega odbora tov. Dušan Povše. Zdravja in dobrega počutja pa sta jim zaželela tudi predsednik brigadnega odbora tov. Milan Kožuh in podpredsednik Franjo Marošek v imenu 3. bataljona VDV.

Seveda na zborovanju niso

mogli mimo dogodkov na Hrvaškem. Obsodili so gnusno početje jugoslovanske vojske, ki se je vsa vpregla v srbsko ekspanzionistično politiko.

Borci VDV so ponosni na odločno ukrepanje in hrabrost slovenskih teritorialcev, kar so pokazali v nedavni vojni za svobodno in samostojno Slovenijo. Občutijo, da je to nadaljevanje njihovega boja, saj so se borili izključno za svobodo svojega naroda. Oni so začeli graditi slovensko vojsko, ki se sedaj nadaljuje v TO.

Zaradi vsega tega ne morejo razumeti občasne napade na našo NOB in odločno obsojajo ustanavljanje Drobničeve Nove zaveze in s tem rehabilitacijo sodelavcev okupatorja.

Tovariško srečanje se je zavleklo daleč v popoldan, ko so se borci pomenkovali in obujali spomine.

Franjo Marošek

BRALCI IN NAROČNIKI!

Pridobivajte nove naročnike! Na naročilnico opozorite svoje sosede, prijatelje in znance!

NAROČILNICA

Ime in priimek
.....
.....
Naslov
.....
Naročam TV-15 podpis